81- KITABU'R-RIKAAK
1- Saglik Ve Bos Vakit Hakkinda Gelen Seyler Ve "Yasama, Ancak Âhiret Yasamasidir" Babi
2- Dünyânin Âhirete Nisbetle Meseli Ve Yüce Allah'in Su Kavli Babi:
3- Peygamber(S)'In: "Sen Dünyâda Bir Yabanci Yâhud Bir Yolcu Gibi Ol!" Sözü Babi
4- Bâb: Emel Ve Emelin Uzunlugu Hakkindadir
5- Bâb: Allah, Altmis Sene Yasayan Kimseye Ömür Hususunda Ma'ziretini Giderip Reddetmistir
6- (Gösteris Ve Söhret Için Degil) Sirf Allah'in Rizâsi Istenilerek Yapilan Amelfin Fazileti) Babi
7- Dünyâ Nimetleri Ve Güzelliklerinden Ve Bunlara Asiri Ragbetten Sakinilmasi Babi
8- Yüce Allah'in Su Kavli Babi:
9- Sâlih Kimselerin (Ölümleriyle Bu Hayâttan) Gitmeleri Babi
10- Mal Fitnesinden Sakinilmasi Ve Yüce Allah'in Su Kavli Babi;
11- Peygamber(S)'In "Bu Dünyâ Mali Yesildir, Tatlidir" (Yânî Yesil Ve Tatli Ot Gibi Çekicidir) Kavli Babi
12- "Insanin Kendi Malindan (Hayir Yollarina Harcayip) Önden Gönderdikleri, Kendisinindir" Babi
13- Bâb:
14- Peygamberdin: "Ben Uhud Dagi Kadar Altinim Olmasini Arzu Etmem" Sözü Babi
15- Bâb:
16- Fakirligin Fazileti Babi
17- Bâb: Peygamber(S)'In Ve Sahâbîlerinin Yasayislari Nasildi Ve Onlarin Kendilerini Dünyâ Ni'metleri Ve Lezzetlerinden Uzaklastirmalari
18- (Ifrat Ve Tefrit Arasindaki) Dogru Yolu Tutmak Ve Salih Amele Devam Etmek Babi
19- Korkmakla Beraber Ümîdli Olmak (Ikisinden Birine Sikisip Kalmamak) Bâbî
20- Allah'in Haramlarindan Sabretmek Ve Azîz, Celîl Olan Allah'in Su Kavli Babi:
21- Bâb:
22- Dedikodunun Çirkin Görülmesi Babi
23- Dili (Uygunsuz Konusmaktan) Korumak Babi
24- Allah Saygisindan Dolayi Aglamak Babi
25- Azîz Ve Celîl Olan Allah'tan Korkma(Nin Fadli) Babi
26- Ma'siyetlerden Vazgeçme(Nin Vucûbu) Babi
27- Peygamber(S)'In: "Benim Bilmekte Oldugum Hakikatleri Sizler Bilir Olsaydiniz, Muhakkak Az Güler Çok Aglardiniz" Kavli Babi
28- Bâb:
29- Bâb:
30- Bâb:
31- Bir Güzellik Islemeyi Yâhud Bir Çirkinlik Yapmayi Kasdeden Kimse Babi
32- Günâhlarin Küçük Görülenlerinden Sakinilmasi Babi
33- Bâb: Ameller (Ölüm Sirasindaki) Sonlarina Göre Degerlendirilir Ve Onlardan Korkulacak Olanlar?
34- Bâb: Yalniz Yasamak Kötü Topluluklara Karismaktan Rahatliktir

35- (Insanlardan) Emânetin Kaldirilmasi Babi
36- (Amellerde) Gösteris Yapma Ve Isitilip Söhret Kazanma Düskünlügümün Kötülügü) Babi
37- Allah'a Tâat Yolunda Nefsîyle Mücâhede Eden Kimse(Nin Fazileti) Babi
38- Tevazu, Yânî Alçak Gönüllü Olma(Nin Fazileti) Babi
39- Peygamber(S)'In (Iki Parmagiyle Isaret Edip): "Ben ve kiyamet su ikisi gibi yakin gönderildim" Kavli Ile Azîz Ve Celîl Allah'in Su Kavli Babi:
40- Bâb: (Günesin Garbdan Dogmasi)
41- Bâb:
42- Ölümün (Akli Giderici) Siddetleri Babi
43- Sûr'a Üfürülmesi Babi
44- Bâb:
45- Bâb: Toplanma Nasil Olacaktir?
46- Yüce Allah'in Su Kavli Babi:
47- Yüce Allah'in Su Kavli Babi:
48- Kiyamet Gününde Kisas Babi
49- "Kim Hesaba Çekilirse Azâb Edilmis Olur" Babi
50- Bâb:
51- Cennetin Ve Atesin Sifatlari Babi
52-.Bâb: Sirat, Cehennem Köprüsüdür
53- Âhirette Peygamber'e Âid Olacak Havz Ve Yüce Allah'in: "Biz verdik sana hakikatte kevser" (ei-Kevsen 1) Kavli Hakkinda Bâb

Rahman ve Rahîm olan Allah'in ismiyle

81- KITABU'R-RIKAAK

(Kalbi Inceltecek Seyler Kitabi) [1]

1- Saglik Ve Bos Vakit Hakkinda Gelen Seyler Ve "Yasama, Ancak Âhiret Yasamasidir" Babi

1-..... Ibn Abbâs (R): Peygamber (S): "Saglik ve bos vakit, insanlardan pekçogunun bunlardan faydalanmak hususunda aldan-diklari iki büyük ni'mettir" buyurdu, demistir [2].
Abbâs el-Anberî söyle dedi: Bize Safvân ibnu îsâ, Abdullah ibn Saîd ibn Ebî Hind'den tahdîs etti ki, babasi Saîd: Ben, Ibn Abbâs'-tan isittim; o Peygamber(S)'den geçen hadîsin benzerini rivayet etti, demistir.

2-..... Bize Su'be, Muâviye ibn Kurre'den; o da Enes(R)'ten tahdîs etti ki Peygamber (S - Hendek kazilmasi sirasinda, Abdullah ibn Revâha'ya âid olan-) su beyti söylemistir:
"Alîâhumme lâ ayse illâ aysu'l-âhire Fe-eslihi 'l-Ensâra ve 'UMuhâcire (Yâ Allah, yasama ancak âhiret yasamasidir. Sen Ensâr ve Muhâcirler'i iyilestir!)"
(Bunun benzeri hadîsi Peygamber'den rivayet etmekte Sehl ibn Sa'd da Enes'e mutâbaat etmistir.)'

[3]
.

3-.....Bize Sehl ibn Sa'd es-Sâidî (R) tahdîs edip söyle dedi: Bizler Rasûlullah(S)'in maiyyetinde idik. Kendisi hendek kaziyor, bizler de toprak tasiyorduk. Rasûlullah bizim yanimiza ugrar ve su beyti söylerdi:
"Alîâhumme lâ ayse illâ aysu'l-âhire
Fagfir lî'l-Ensârî ve'l-Muhâcire
(= Yâ Allah, âhiret yasayisindan baska gerçek yasayis yoktur. Sen Ensâr'i ve Muhâcirler'i magfiret eyle!)"

Bunun benzeri hadîsi Peygamber'den rivayet etmekte Sehl ibn Sa'd, ona mutâbaat etmistir [4].

2- Dünyânin Âhirete Nisbetle Meseli Ve Yüce Allah'in Su Kavli Babi:

"Bilin ki, dünyâ hayâti ancak bir oyundur, bir eglencedir, bir süstür, aranizda bir Ögünüstür. Mallarda ve evlâdlarda bir çogalistir. Bunun misâli, bitirdigi nebat ekincilerin hosuna giden bir yagmur gibidir. Sonra o bitki kurur da, sen onu sapsari bir hâle^ getirilmis görürsün. Sonra da o, bir çer-çö'p olur. Âhirette çetin azâb vardir, Allah'tan magfiret ve rizâ vardir.

Dünyâ hayâti bir aldanis metâindan (fâidesinden) baska birsey degildir" (el-Hadîd: 20) [5].

4-.....Sehl ibn Sa'd (R) söyle demistir: Ben Peygamber (S)'den isittim, söyle buyuruyordu: "Cennette bir kamçi kadar yer, dünyâdan ve dünyâdaki seylerden daha hayirlidir. Sabahleyin veya aksamleyin -herhangibir zamanda- Allah yolunda cihâd için bir yürüyüs, hiçsübhesiz dünyâdan ve dünyâdaki herseyden daha hayirlidir" [6].

3- Peygamber(S)'In: "Sen Dünyâda Bir Yabanci Yâhud Bir Yolcu Gibi Ol!" Sözü Babi

5-.....el-A'mes söyle demistir: Bana Mucâhid ibn Cebr tahdîs etti ki, Abdullah ibn Umer (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) benim omuzumu tuttu da bana:
— "Abdullah, sen dünyâda yabanci kimse gibi yâhud yolcu gibi ol!" buyurdu.
(Mucâhid dedi ki:) Ibn Umer de:
— "(Ey mü'min!) Aksama eristiginde sabahi gözleyip bekleme, sabaha eristiginde de aksami gözleme (islerini zamaninda yap)! Sihhatinden bir kismini hastalik zamanina ayir, hayâtindan bir kismini da ölümün için faydali kil!" diye vasiyet ederdi [7].

4- Bâb: Emel Ve Emelin Uzunlugu Hakkindadir

Ve Yüce Allah'in su kavilleri: "(Her can ölümü tadicidir. Ecirleriniz muhakkak kiyamet günü tastamam verilecektir.) O vakit kim o atesten uzaklastirilip cennete sokulursa, artik o muhakkak muradina ermis olur. Bu dünyâ hayâti, aldanma metâindan baska (birsey) degildir" (Âlu Imrân:

185);
"Birak onlari; yesinler, eglensinler; onlari emel oyalayadursun. Sonra bilecekler onlar" (ei-Hicn 3); "And olsun, sen onlari (Yahûdîler'i) insanlardan, müsrik olanlardan ziyâde hayâta düskün bulacaksin.
Onlardan herbiri arzu eder ki (kendisine) bin yil ömür verilsin. Hâlbuki onun çok yasatilmasi kendisini azâbdan uzaklastirici degildir. Allah, onlar ne islerlerse hakkiyle görücüdür" (el-Bakara: 96) [8].
Alî ibn Ebî Tâlib (R) söyle demistir: Dünyâ arkasini dönerek göçüp gitti, âhiret ise yönelip gelmektedir. Bunlardan herbirinin ogullari vardir.
Sizler âhiretin ogullarindan olunuz da dünyânin ogullarindan olmayiniz. Çünkü bu gün çalisma var, hesaba çekilme yok; yarin ise hesaba çekilme var, amel yoktur [9].

6-.....Abdullah ibn Mes'üd (R) söyle demistir: Peygamber (S) kum üzerine bir murabba', yânî kare resmi çizdi. Sonra (baslangici) karenin ortasindan olarak, kare disina uzanan bir çizgi çizdi. Sonra bu çizginin ortasindan i'tibâren bu ortadaki çizgiye dik açiyla dayanan birtakim küçük çizgiler çizdi. Sonra Peygamber (bu çizgileri ta'-
rîf ederek):
— "Su (karenin ortasindaki uzun çizgi) insandir. Su (kare de) eceldir, her tarafindan onu kusatmistir. Su kare disinda uzanan çizgi de, insanin emelidir. Su ufak çizgiler de insana ariz olan âfetler, musibetlerdir, îmdi insana su âfet oku hatâ eder, dokunmazsa, öbür âfet isabet eder, o da hatâ eder dokunmazsa, Öbürü isabet eder (en sonu ecel -denilen ölüm- onu yakalar)" [10].

7-.....Bize Hemmâm ibn Yahya, Ishâk ibn Abdillah ibn Ebî
Talha'dan tahdîs etti ki, Enes ibn Mâlik (R): Peygamber (S) birçok çizgiler çizdi de:
— "Su (insanin beslemekte oldugu) emeldir. Su da insanin ece-l'idir... Insan böyle uzak emelinin talibi iken, kendisine en yakin olan çizgi birden ona geliverir!" buyurdu [11].
O da kendisini kusatmakta olan kare seklindeki ecel çizgisidir. Çünkü kendisini

5- Bâb: Allah, Altmis Sene Yasayan Kimseye Ömür Hususunda Ma'ziretini Giderip Reddetmistir

Çünkü Yüce Allah:
"... Size iyice düsünecek kimsenin düsünebilecegi, ögüt kabul edebilecegi kadar ömür vermedik mi? Size korkutan da gelmisti... " (Fâtir: 37) buyurmustur. (Ibn Abbâs:) Saç agarmasini kasdediyor, demistir [12].

8-.....Bize Umer ibnu Alî, Ma'n ibn Muhammed el-Gifârî'den; o da Saîd ibn Ebî Saîd el-Makburî'den; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti. Peygamber (S): "Allah Taâlâ altmis seneye kadar yasatip ölümünü geri biraktigi (hâlde yaratani ve yasatani tanimayan) kimsenin özrünü izâle ve

reddeder" buyurmustur.
Bu hadîsi el-Makburî'den rivayet etmekte Ebû Hazim ile Ibnu Aclân da, Ma'n ibn Muhammed'e mutâbaat ettiler [13].

9-.....Ibnu Sihâb söyle demistir: Bana Saîd ibnu'l-Müseyyeb haber verdi ki, Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Ben RasüIullah(Sytan isittim: "Ihtiyar kimsenin gönlü iki huyda her zaman genç bir hâlde bulunur: Dünya sevgisinde ve emel uzunlugunda!" buyuruyordu [14].
el-Leys: Bana Yûnus tahdîs etti, dedi. Ibn Vehb de yine Yûnus'-tan söyledi ki, Ibn Sihâb: Bana Saîd ibnu'l-Müseyyeb ile Ebû Seleme haber verdi, demistir.

10-..... Enes ibn Mâlik (R) söyle dedi: Rasûlullah (S): Âdem oglu büyür, onunla beraber su iki sey de büyür: Mal sevgisi ve uzun ömür (temennisi)" buyurdu.
Bu hadîsi Su'be, Katâde'den rivayet etti.

6- (Gösteris Ve Söhret Için Degil) Sirf Allah'in Rizâsi Istenilerek Yapilan Amelfin Fazileti) Babi

11-..... ez-Zuhrî söyle dedi: Bana Mahmûd ibnu'r-Rabî' haber verdi ve bu Mahmûd, Rasûlullah(S)'i hatirladigini söyledi.
Yine bu Mahmûd, Rasûlullah'm, onlarin yurdunda bulunan bir kuyudan agzina su alip bunu yüzüne püskürttügünü de hatirladigini söyledi.
Bu Mahmûd söyle dedi: Ben Itbân ibn Mâlik el-Ensârî'den isittim. Sonra Salim ogullari'nm birinden de isittim, söyle dedi: Rasûlullah (S) gün yükseldigi zaman benim yanima geldi. (Iki rek'at nafile namaz kildirdiktan sonra) söyle buyurdu;
— "Kiyamet gününe iLâ ilahe illellah'1 tevhidini söyleyerek ve bununla da sirf Allah'in rizâsini isteyerek ulasan mü'min kula, Allah muhakkak atesi haram kilacaktir!" [15].
O hadîs Namaz Kitabi, "Evlerde mescidler edinilmesi bâbi"nda uzun bir metinle geçmisti. Oradaki hadîs bu Mahmûd tarafindan rivayet edilmisti. Burada ise Mahmûd, Itbân'in râvîsi bulunuyor.

12-..... Bize Ya'kûb ibn Abdirrahmân, Amr'dan; o da Saîd el-Makburî'den; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S) söyle demistir: "Yüce Allah söyle buyurur; Mü'min kulumun dünyâdaki ailesinden en sevdigi birisini elinden aldigimda, sonra o da benden ecrini istediginde, benim katimda o kulumun mükâfati ancak cennettir!" [16].

7- Dünyâ Nimetleri Ve Güzelliklerinden Ve Bunlara Asiri Ragbetten Sakinilmasi Babi

13-.....Ensâr'dan Amr ibn Avf-ki kendisi Âmir ibn Lueyy ogullan'nin yemînli dostu idi ve RasûIullah(S)'m beraberinde Bedir'de hazir bulunmustu- söyle haber vermistir: Rasûlullah, harb etmeksizin Bahreyn ahâlîsiyle bir sulh akdi yapmis ve üzerlerine Alâ ibn Hadra-mî'yi emîr ta'yni

etmisti. Toplanan cizye mallarini getirmek üzere de bilâhare Rasûlullah, Ebû Ubeyde ibnu'I-Cerrâh'i Bahreyn'e gönderdi. Ebû Ubeyde onlarin cizye mallarini alarak Bahreyn'den Medine'ye geldiginde, Ensâr onun gelisini isitti. Onun bu gelisi, Ensâr'in Rasû-lullah'la beraber sabah namazi kildiklari zamana denk gelmisti. Ensâr sabah namazini kilinca, hemen Ebû Ubeyde'ye karsi çiktilar. Rasûlullah sahâbîleri bu hâlde görünce gülümsedi de onlara:
— "Öyle saniyorum ki, sizler Ebû Ubeyde'nin gelisini ve onun birçok mal getirdigini isitmissiniz!" buyurdu.
Onlar da:
— Evet yâ Rasûlallah! dediler. Bunun üzerine Rasûlullah:
— "Sevininiz ve sizi sevindirecek nVmetleri (bundan sonra her zaman) ümîd ediniz! Vallahi ben bundan sonra sizin üzerinize fakirlik geleceginden korkmam. Fakat sizin üzerinize geleceginden korktugum sey, sizden önce gelip geçen ümmetlerin önüne dünyâ ni'metlerinin yayildigi gibi sizin önünüze de yayilarak, onlarin birbirlerine hased ettikleri ve nefsâniyet güttükleri gibi, sizin de birbirinize düsmeniz ve bunun onlari âhiret islerinden alikoydugu gibi, sizleri de âhiret islerinden alikoymasidir" buyurdu [17].

14-..... Bize el-Leys, Yezîd ibn Ebî Habîb'den; o da Ebû'l-Hayr'dan; o da Ukbe ibnu Âmir(R)'den söyle tahdîs etti: Rasûlullah (S) -vefatina yakin- bir gün çikti da Uhud sehîdleri üzerine ölüye namaz kilar gibi namaz kildi. Sonra Medine'ye dönüp minbere çikti ve (dirilere ve ölülere veda eder gibi bir hutbe yapip) söyle buyurdu:
— "Ben sizin Kevser havuzuna önden gideniniz olacagim. Ben sizin Hakk yolundaki hizmetlerinize sâhidlik edecegim. Vallahi ben su anda (cennetteki) havuzumu görüyorum. Ve emîn olunuz ki, bana Arz hazînelerinin anahtarlari -yâhud: Arz'in anahtarlari- verilmistir. Vallahi ben vefatimdan sonra sizlerin müsriklige döneceginizden hiç endîse etmem. Fakat ben sizlerin dünyâya asiri düskünlük yapip nef-sâniyet yarisina kalkismanizdan (birbirinizle didismenizden) korkarim!" [18].

15-.....Ebû Saîd el-Hudrî (R) söyle demistir: Rasûlullah (S):
— "Sizin üzerinize en çok korkmakta oldugum sey, Allah'in sizler için çikaracagi Arz bereketleridir (dünyâ zenginlikleridir)" buyurdu.
Kendisine:
— Arz bereketleri nedir? diye soruldu. Rasûlullah:
— "Dünyâ çiçekleri, dünyâ güzellikleridir" buyurdu. Bir sahâbî O'na:
— Hayir, serr getirir mi? diye sordu.
Bu soru üzerine Peygamber sustu, hattâ biz üzerine vahiy indiriliyor oldugunu zannettik. Sonra Rasûlullah alnindan terlerini silmeye basladi da:
— "Soran kimse nerede?" buyurdu. O zât;
— Benim (yâ Rasûlallah)! dedi.
Ebû Saîd dedi ki: Biz and olsun, o adami bu meydana çiktigi zaman övdük. Rasûlullah söyle buyurdu:
— "Hayir, hayirdan baska birsey getirmez. Sübhesiz bu dünyâ mali yesildir, tatlidir. Baharin bitirdigi seylerin hepsi çok yiyen ve karnini sisiren hayvani öldürür yâhud da ölüme yaklastirir.

Ancak yesil ot yiyen hayvan böyle degildir, onu otlayan hayvan ölüm tehlikesinden uzaktir. Bu hayvan o yesil otu yer, nihayet iki bögrünü sisi-rince bahar günesini karsilar. Kolayca gübresini çikarir, iser, genisler. Sonra yine otlamaga döner, ve bol bol otlar. Iste bu dünyâ mali da (yesil ot gibi) tatlidir. Bundan hakkiyle alan ve aldigini da hakki olan yere koyup harcayan kimseye bu ne güzel bir ni'mettir. Dünyâ malini haksiz olarak hirsla alan kimseye gelince o da dâima yiyen, fakat bir türlü doymayan obur kimse gibi olmustur!" [19].

16-.....Zehdem ibnu Mudarnb söyle demistir: Ben Imrân ibnu Husayn(R)'dan isittim ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur:
— "Sizin hayirli olanlariniz, benim asrimda yasayanlarinizda. Sonra onlarin ardindan gelenlerdir. Sonra onlarin ardindan gelenlerdir".
Imrân: Ben Peygamber'in, kendi asrindan sonra hayirli nesiller olarak iki nesil mi, yâhud üç nesil mi zikrettigini bilmiyorum, demistir. Peygamber devamla söyle buyurdu:
— "Onlardan sonra öyle bir kavim olur ki, onlar kendilerinden sahidlik yapmalari islenilmeden sâhidlik yaparlar, hiyanet ederler, bunlara güvenilmez. Bunlar nezr ederler, fakat nezrlerini ifâ etmezler. Bunlar arasinda (çok yemek yemek) semizlik, sismanlik meydana çikar (hayâtin gayesi bu olur)/ [20].

17- Bize Abdan, ... Abîde'den; o da Abdullah ibnu Mes'-ûd(R)'dan tahclîs etti. Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Insanlarin hayirlisi benim asrimdir. Sonra onlara yakin olanlardir. Sonra onlara yakin olanlardir. Sonra onlarin ardindan bir kavim gelir ki, onlardan herbirinin sehâdetleri yeminlerinin, yeminleri de sehâdetle-rinin önüne geçer!" [21].

18-.....Kays ibn Ebî Hazim söyle demistir: Ben (bir hastaliginda Habbâb'i ziyarete gitmistim) Habbâb o gün karninda yedi kerre daglama tedavisi yapmisti. Iste o gün Habbâb'dan isittim, o söyle dedi:
— Eger Rasûlullah (S) bizi ölümü dua etmekten nehyetmis ol-mayaydi, muhakkak ben ölümü çagirirdim. Muhammed'in sahâbî-leri(nden bir kismi) ölüp gittiler. Dünyâ onlardan (onlarin âhiret saadetlerinden) bir sey eksiltmedi. (Çünkü darlik içinde yasadilar.) Bizler ise dünyâdan o kadar çok mala kavustuk ki, bugün biz onu topraktan (yâni bina yapmaktan) baska koyacak (sarfedecek) yer bulamiyoruz!

19-.....Kays söyle demistir: Ben Habbâb'in yanina geldim; o, kendisine âid bir duvar yapmakla mesgul idi. Söyle dedi:
— Bizden evvel geçip giden arkadaslarimiz var ki, dünyâ onlarin (âhiret saadetlerinden) hiçbirsey eksiltmedi. Bizler ise onlarin ardindan öyle çok seye (mala) kavustuk ki, biz onu topraktan baska koyacak yer bulamiyoruz!

20-.....Buradaki râvî de: Habbâb ibnu'l-Erett (R): Biz Rasûlullah (S) ile beraber hicret ettik dedi, [22]

diyerek, onun bu hadîsini nak-letmistir .

8- Yüce Allah'in Su Kavli Babi:

"Ey insanlar, sübhe yok ki Allah'in va'di bir gerçektir. O hâlde sakin sizi dünyâ hayâti aldatmasin. Çok aldatici
olan (seytân) da sakin sizi Allahfin hilmi ve mühlet vermesi) ile aldatmasin. Çünkü seytân sizin bir düsmaninizdir. Onun için siz de onu bir düsman tutun.
O (kendisine tâbi' olan) güruhunu ancak alevli cehennemin yaranindan olmalari için da\et eder" (Fâtir: 5-6) [23].

21-.....Usmân ibn Affân'in hizmetçisi Humran ibn Ebân haber verip söyle dedi: Usmân oturaklarda otururken ben ona abdest suyunu getirdim. Kendisi abdest aldi ve abdest alisi güzel yapti. Sonra söyle dedi:
— Ben Peygamber(S)'in bu mecliste otururken abdest aldigini ve abdest almayi güzel yaptigini gördüm. Sonra: "Kim benim su abdest alisim gibi abdest alir, sonra mescide gelir de iki rek'at namaz kilar, sonra otururs a, onun geçmis günâhlari magfiret olunur" buyurdu.
Yine Usmân:
— Peygamber "Aldanmayiniz (yânî magfirete aldanip da günâh kazanmaya cür'et etmeyiniz)/" buyurdu, demistir [24]

9- Sâlih Kimselerin (Ölümleriyle Bu Hayâttan) Gitmeleri Babi

"ez-Zihâb'\ "Yagmur"dur, deniliyor [25].

22-.....Mirdâs el-Eslemî (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Bu ümmetin sâlih kullari birbiri ardinca bu hayâttan gider, geriye arpanin yâhud hurmanin çalkanti kozalaklari gibi degersizleri kalir ki, Allah onlara hiçbir deger vermez."
Ebû Abdillah el-Buhârî: "Hufâle"ve "Husâle"denilir (yânîbu iki kelime bir ma'nâyadir), demistir [26]

10- Mal Fitnesinden Sakinilmasi Ve Yüce Allah'in Su Kavli Babi;

"Mallariniz da, evlâdlanniz da ancak birer imtihandir. Büyük mükâfat ise sübhesiz Allah kalindadir" (el-Enfâl: 28; et-Tegâbun: 15) [27].

23-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Altin, gümüs ve iyi cins elbise kulu olan kisiler kahrolsun! Böyle kisiye verilirse memnun olur, verilmezse (Allah'in takdi-rine kizar) razi olmaz!" [28].

24-.....Atâ ibn EbîRebâh söyle demistir: Ben Ibn Abbâs(R)'tan isittim, söyle diyordu: Ben Peygamber(S)'den isittim, söyle buyuru-yordu: "Âdem oglunun iki vâdî dolusu mali olsa, muhakkak bir üçüncüsünü ister. Âdem oglunun iç boslugunu (hirsli gönlünü) topraktan baska birsey dolduramaz. Allah (ihtirastan) tevbe eden kisinin tev-besini kabul eder" [29].

25-..... Ibn Cureyc haber verip söyle demistir: Ben Atâ'dan isittim, söyle diyordu: Ben Ibn Abbâs(R)'tan isittim, söyle diyordu: Ben Rasûlullah(S)'tan isittim, söyle buyuruyordu:
— "Âdem oglunun bir vâdî gibi -yâhud: dolusu- mali olsa, muhakkak kendisine onun bir mislinin daha olmasini arzu eder. Âdem oglunun aç gözünü ancak toprak doldurur. Allah tevbe eden kimse-nin tevbesini kabul eder."
Ibn Abbâs: Ben bu lafiz, tilâveti neshedilmis Kur'ân midir yâhud degil midir, bilmiyorum! demistir.
Atâ da: Ben (Mekke'de) minber üzerinde Abdullah ibnu'z-Zu-bey'rden: "Ben bu lafiz Kur'ân'dan mi yâhud degil mi, bilmiyorum" derken isittim, demistir.

26-.....Bize Abdurrahmân ibnu Süleyman ibni'l-Gasîl tahdîs etti ki, Abbâs ibnu Sehl ibn Sa'd söyle demistir: Ben Abdullah ibnu'z-Zubeyr'den Mekke'de minber üzerinde hutbe yaparken isittim; o söyle diyordu:
— Ey insanlar! Peygamber (S) söyle buyurdu: "EgerÂdem ogluna altin ile dolu bir vâdî verilseydi, o kendisine ikinci bir vâdî verilmesini arzu ederdi. Sayet kendisine ikinci bir vâdî verilse, üçüncüsünü isterdi. Âdem oglunun iç boslugunu ancak toprak kapatir. Allah da (hirstan) tevbe eden kimsenin tevbesini kabul eder" [30].

27-.....Ibn Sihâb söyle demistir: Bana Enes ibn Mâlik haber verdi ki, Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Âdem oglunun altindan bir vâdîsi olsa o kendisinin iki vâdîsi olmasini ister. Onun agzini topraktan baska birsey asla dolduramaz. (Hirstan) tevbe edenin tevbesini Allah kabul eder."
Buhârî söyle dedi: Ve bize Ebû'l-Velîd söyledi: Bize Hammâd ibn Seleme Sabit el-Bunânî'den; o da Enes'ten tahdîs etti ki, Ubeyy ibn Ka'b (R): "el-Hâkumu't-tekâsüru" Sûresi ininceye kadar biz "Lev kâne li'bniÂdeme" sözünü Kur'ân'dan bir âyet sanirdik, demistir [31].

11- Peygamber(S)'In "Bu Dünyâ Mali Yesildir, Tatlidir" (Yânî Yesil Ve Tatli Ot Gibi Çekicidir) Kavli Babi

Ve Yüce Allah da söyle buyurdu:
"Kadinlara, ogullara, yigin yigin biriktirilmis altin ve gümüse, salma ve güzel atlara, hayvanlara, ekinlere olan
ihtirasli sevgi insanlar için bezenip süslenmistir. Bunlar, dünyâ hayâtinin (geçici) birer fâidesidir. Allah ise, nihayet dönüp varilacak yerin bütün güzelligi O'nun nezdindedir" (Mu imrân: m) [32].
Umer ibnu'l-Hattâb da bu âyet hakkinda:

Yâ Allah! Biz ancak Sen'in bizler için zînetledigin seylerle ferahlanmaya muktedir oluyoruz. Yâ Allah, ben Sen'den, mali hakli yerinde harcamama (muvaffak kilmani) isterim! Demistir [33].

28-..... Hakîm ibn Hizâm (R) söyle demistir: Ben Peygamber(S)'den istedim; O da bana verdi. Sonra yine istedim, O da bana verdi. Sonra yine istedim, yine verdi. Bundan sonra: "Bu mal... "buyurdu.
Bazen râvî Sufyân ibn Uyeyne: Hakîm söyle dedi, demistir: Peygamber (S) bana: "Yâ Hakîm! Sübhesiz bu mal yesildir, tatlidir. Her kim bu mali nefis güzelligi ile hirssiz olarak alirsa, o mal kendisi için bereketli, meymenetli kilinir. Kim de bunu nefis düskünlügü ile, hirsla alirsa, mal alan için bereketli kilinmaz. O ihtirasli kisi yiyip yiyip de hiç doymayan (köpek açhgi hastaligina tutulmus) kimse gibi olur. Yüksek el, alçak elden hayirlidir!" buyurdu [34]

12- "Insanin Kendi Malindan (Hayir Yollarina Harcayip) Önden Gönderdikleri, Kendisinindir" Babi

29-.....Abdullah ibn Mes'ûd (R) söyle demistir: Peygamber (S)
— "Hanginize mirasçisinin mali, kendi malindan daha çok sevimlidir?" diye sordu.
Sahâbîler:
— Yâ Rasûlallah! Bizden herbir kisiye muhakkak kendi mali daha sevimlidir! dediler.
Rasûlullah:
— "Çünkü kisinin kendi mali, ölümünden Önce hayir yoluna harcayip önden gönderdigi malidir. Mirasçinin mali da kisinin hayra sar-fetmeyip ölünceye kadar geri biraktigi malidir" buyurdu [35].

13- Bâb:

"(Mallarini Allah yolunda harcamayip) çogaltanlar, (sevâblarmi) azaltanlardir"
Ve Yüce Allah'in su kavli:
"Kim dünyâ hayâtini ve onun zînetini arzu ederse, onlarin yaptiklarinin karsiligini burada tamamen öderiz. Onlar bu hususta bir eksiklige de ugratilmazlar. Onlar öyle kimselerdir ki, âhirette kendilerine atesten baskasi yoktur.
Dünyâda isleyip yaptiklari seyler orada bosa gitmistir. Zâten yapageldikleri seyler hep bostur" (Hûd: 15-16) [36].

30-.....Ebû Zerr (R) söyle demistir: Ben gecelerden bir gece disari çiktim. Baktim ki, Rasûlullah (S) da, yaninda hiçbir insan olmayarak, tek basina yürüyor.
Ebu Zerr dedi ki: Ben O'nu, beraberinde kimsenin yürümesini istemiyor sandim.
Ebû Zerr dedi ki: Ay'in gölgesinde yürümeye basladim. Rasûlullah dönüp beni gördü de:
— "Kimdir o?" diye sordu.
— Ebû Zerr'dir, Allah beni Sana feda eylesin! dedim. O:

— "Yâ Ebâ Zerr! Gel!" diye çagirdi.
Ebû Zerr dedi ki: Ben de O'nun beraberinde bir müddet yürüdüm. O:
— "Mali devamli çogaltanlar kiyamet gününde sevabi azaltanlardir, ancak Allah'in kendisine bir hayir (yânî mal) verdigi, onun da bu mali sagina, soluna, önüne, arkasina veren ve bu malda hayir yapan kimse böyle degildir."
Ebû Zerr dedi ki: Sonra Rasûîullah beni, etrafi tashk bir meydanda oturttu da:
— "Ben sana dönünceye kadar burada otur!" buyurdu. Ebû Zerr dedi ki: Sonra kara taslik arazî içinde ben kendisini
görmez oluncaya kadar gitti. Ve bana dönmesi epey gecikti ve gecikmeyi uzatti. Sonra ben O'nun gelmekte oldugunu isittim. Gelirken: "Hirsizlik yapsa ve zina etse de mi?" sözlerini söylüyordu. Ebû Zerr dedi ki: Rasûlullah gelince sabredemeyip:
— Ey Allah'in Peygamberi, Allah beni Sana feda etsin. Sen taslik yerin kenarinda birisiyle konusuyordun, fakat ben Sana cevâb veren bir kimse isitmedim, dedim.
— "Bu, Cibril aleyhi's-seiâmdir. Harre'nin yaninda bana geldi de: Ümmetini müjdele: Her kim Allah 'a hiçbirseyi ortak kilmayarak (tevhîd inanciyle) ölürse, cennete girer, dedi. Ben: Yâ Cibril! O kimse hirsizlik yapsa ve zina etse de mi? dedim. Evet, dedi. Ben yine: Hirsizlik yapsa ve zina etse de mi? dedim. O da: Evet; sarâb içmis olsa da, dedi" [37].
Nadr ibn Sumeyl söyle dedi: Bize Su'be tahdîs etti. Ve bize Ha-bîb ibnu Ebî Sabit, el-A'mes, Abdulazîz ibnu Rufey' üçlüsü de tahdîs edip: Bize Zeyd ibnu Vehb bu hadîsi tahdîs etti, dediler.
Ebû Abdillah el-Buhârî söyle dedi: Ebû Salih'in Ebû'd-Derdâ'dan olan hadîsi mürseldir, sahîh olmaz. Biz sâdece bunun ondan rivayet edildigini tanitmak istedik. Sahîh olan, Ebû Zerr'in hadîsidir.
Ebû Abdillah'a Atâ ibn Yesâr'in, Ebu'd-Derdâ'dan olan hadîsi soruldu.
Ebû Abdillah yine:
— O da mürseldir, sahîh olmaz. Sahîh olan, Ebû Zerr'in hadîsidir, dedi.
Yine Buhârî:
— Siz Ebu'd-Derdâ'mn su "Insan ölüm sirasinda Lâ ilahe itte'-llah sözünü söyleyip öldügü zaman" hadîsinin üzerine ibtâl çizgisi vurunuz (çünkü o, mürseîlerdendir), dedi [38].

14- Peygamberdin: "Ben Uhud Dagi Kadar Altinim Olmasini Arzu Etmem" Sözü Babi

31-.....Ebû Zerr (R) söyle demistir: Ben (bir kerresinde) Medine'nin Harre mevkiinde Peygamber(S)'in beraberinde yürüyordum. Uhud Dagi bizim karsimiza çikinca, Peygamber:
— "Yâ Ebâ Zerr!" diye seslendi. Ben:
— Lebbeyke yâ Rasûlallah! (Buyur!) dedim. Rasûlullah:
— "Benim yanimda su Uhud Dagi kadar altin olup da, ondan benim yanimda bir dînâr altin bulundugu hâlde üzerimden üç gün geçmesi beni sevindirmez. Ancak borç için hazirlamakta oldugum mik-dâr altin müstesnadir. Beni sevindiren, ancak o kadar çok altini Allah'in kullari ugrunda söyle, söyle ve söyle verip dagitmamdir!" buyurup sagina, soluna ve arkasina eliyle verme isaretleri yapti.
Sonra yürüdü. Yine:

— "Mallari çok olanlar kiyamet gününde sevâblari az olanlardir, ancak sagina, soluna, arkasina söyle, söyle ve söyle verip hayir yollarina harcayanlar müstesnadir. Bu cömert insanlar da ne kadar azdirlar!" buyurdu.
Sonra bana:
— "Ben senin yanma gelinceye kadar oldugun yerde dur, oradan ayrilma!" buyurdu.
Sonra gecenin karanligi içinde görünmez oluncaya kadar gitti. Bu sirada ben yüksekçe bir ses isittim de Peygamber'e bir musibet ariz olmus olmasindan korktum ve hemen O'nun yanina gitmek istedim. Fakat O'nun bana "Ben sana gelinceye kadar yerinden ayrilma!" diye tenbîhledigi sözünü hatirladim da yerimden ayrilmadim. Nihayet benim yanima geldi. Ben:
— Yâ Rasûlallah, bir ses isittim de üzerine korkup endiselendim, diye vaziyeti kendisine zikrettim.
Rasûlullah:
— "O sesi sen de isittin mi?" buyurdu. Ben de:
— Evet isittim, dedim. Rasûlullah:
— "O, Cibril'di; bana geldi de: Ümmetinden Allah'a hiçbirseyi ortak kilmayarak Ölen kimse cennete girer, dedi. Ben: O kimse zina etse ve hirsizlik yapsa da mi? diye sordum. Cibril: Zina etse ve hirsizlik yapsa da! diye cevâb verdi!" [39].

32-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S): "Benim Uhud Dagi kadar altinim olsa, ondan yanimda bir parça sey bulundugu hâlde üzerimden üç gecenin geçmemesi beni sevindirir, ancak bir borç ödemek için ayirip hazir tutmakta oldugum mikdâr hâriçtir" buyurdu [40].

15- Bâb:

"Asil zenginlik kalb zenginligidir"
Ve Yüce Allah'in su kavli:
"Onlara verdigimiz mal ve evlâd ile bizim kendilerinin hayirlarina acele ettigimizi mi saniyorlar? Hayir, onlar (isin) farkina varmiyorlar. Hakîkaten Rabb 'lerini büyük taniyip O'nun korkusuyla incelenler, Rabblerinin âyetlerine îmân etmekte sebat gösterenler, Rabb 'lerine es tutmaz olanlar, Rabb 'terinin huzuruna döneceklerinden yürekleri korkarak vergilerini verenler; iste bunlardir ki, hayirlarda sür'at yarisi yaparlar ve bunlar onun için tâ önde gidenlerdir. Biz hiçbir kimseye gücü yeteceginden baskasini teklîf etmeyiz. Nezdimizde hakki söyleyen bir kitâb vardir. Onlar asla haksizliga ugratilmazlar. Hayir, onlarin (kâfirlerin) kalbleri bundan cehalet içindedirler. Hem onlarin bundan baska bizzat islemekte olduklari daha nice (kötü) amelleri de vardir" (el-Mü'minûn: 56-63).
Sufyân ibn Uyeyne (tefsirinde):
Onlar o kötü isleri henüz yapmadilar, fakat ölümlerinden önce onlari muhakkak yapacaklardir (da aleyhlerine azâb kelimesi gerçeklesecektir), diye tefsir etmistir.

33-.....Bize Ebû Salih, Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) "Zenginlik mal çoklugundan meydana gelir degildir. Lâkin asil zenginlik, insanin gönül zenginligidir" buyurmustur [41]

.

16- Fakirligin Fazileti Babi [42]

34-.....Sehl ibn Sa'd es-Sâidî (R) söyle demistir:~Rasûlullah(S)'in yanindan bir adam geçti. Rasûlullah yaninda oturmakta olan bir adama:
— "Su adam hakkindaki görüsün nedir?" diye sordu. O adam:
— Bu, insanlarin esrafindan (seriflerinden) bir adamdir. Vallahi bu zât bir kadinla nikâhlanmaya tâlib olsa nikâh olunmaya; birisi hakkinda sefaat etse sefaati kabul edilmeye lâyik bir kimsedir, dedi.
Rasûlullah sükût etti. Sonra oradan diger bir adam daha geçti. Rasûlullah yine yaninda oturana:
— "Bu adam hakkindaki re'yin, görüsün nedir?" diye sordu. O da:
— Yâ Rasûlallah! Bu, müslümânlarin fakirlerinden bir adamdir. Bu, bir kadinla nikâhlanmaya tâlib olsa, nikâh olunmamaya; birisi hakkinda sefaat ederse sefaati kabul edilmemeye; bir re'y söylerse sözü dinlenmemeye lâyik bir kimsedir, dedi.
Bunun üzerine Rasûlullah:
— "Iste bu (fakîr) zât, öteki zengin gibi dünyâ dolusu insandan hayirlidir!" buyurdu [43].

35-.....el-A'mes tahdîs edip söyle dedi: Ben Ebû Vâil'den isittim, söyle dedi: Bizler Habbâb(R)'a hasta ziyaretine gitmistik. O söyle dedi:
— Bizler Allah rizâsini isteyerek Peygamber(S)'le beraber Medine'ye hicret ettik. Artik ecir ve mükâfatimiz (va'di geregi) Yüce Allah üzerine vâki' olmustur. Biz Muhâcirler'den bâzi kimseler bu hicretin dünyâ ücretinden (ganimetlerden) hiçbirsey almadan geçip gittiler. Iste onlardan biri de Mus'ab ibn Umeyr'dir. Mus'ab, Uhud günü se-hîd edildi ve arkasinda çizgili yün bir kumastan baska birsey birakmadi. Biz o tek kumas ile onu kefenlemeye çalistik. Basini örttügümüz zaman ayaklari meydana çikiyor, ayaklarini örttügümüzde basi meydana çikiyordu. (Bu yokluk karsisinda) Peygamber bize sehidin basini örtmemizi ve ayaklarinin üstrne de izhir otundan bir mikdâr koymamizi emretti. Biz Muhâcirler'den kimi de hicretin meyvelerini toplama zamanina ulasti ve o simdi bu meyveleri toplamaktadir! [44].

36-.....Bize Ebû Recâ, Imrân ibn Husayn(R)'dan tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Ben (Mi'râc gecesi) cennete üzerinden baktim da, cennet ehlinin çogunun fakirler oldugunu gördüm. Cehenneme de baktim. Cehennemdekilerin çogunu da kadinlar gördüm!" buyurmustur.
Bu hadîsi rivayet etmekte Ebû Recâ'ya Eyyûb es-Sahtiyânî ile Avf el-A'rabî mutâbaat etmislerdir.
Dahr ile Hammâd ibnu Necîh de Ebû Recâ'dan; o da Ibn Ab-bâs'tan olmak üzere söylemislerdir [45]
.

37-.....Enes ibn Mâlik (R): Peygamber (S) ölünceye kadar yüksek bir masa üzerinde yemek yemedi, yine ölünceye kadar inceltilmis (hâlis bugday unundan) yufka ekmegi de yemedi, demistir.

38-.....Âise (R) söyle demistir: Vallahi Peygamber (S) vefat etti. Öyle bir hâlde ki, o zaman benim rafimda herhangi bir ciger sahibinin yiyecegi yarim vesk arpadan baska birsey yoktu. Ben, bana âid olan bu raf içindeki arpadan yemege devam ettim. Nihayet bunu yemek bana uzun geldi de, ben o arpayi ölçtüm, sonra tükendi [46].

17- Bâb: Peygamber(S)'In Ve Sahâbîlerinin Yasayislari Nasildi Ve Onlarin Kendilerini Dünyâ Ni'metleri Ve Lezzetlerinden Uzaklastirmalari

39- Ebû Nuaym Fadl ibn Dukeyn, bu hadîsin yansindan bir kismini tahdîs etti. Bize Umer ibnu Zerr tahdîs etti. Bize'Mucâhid ibn Cebr tahdîs etti ki, Ebû Hureyre (R) söyle der idi: Kendisinden baska ilâh olmayan Allah'a yemîn ederim ki [47], muhakkak ben (bazen) açliktan karnimi yere dayardim, bazen de açliktan karnima tas baglardim. Bir gün ben (Rasûlullah ile sahâbîlerinin mescidden) çikip gittikleri yol ugragi üzerine (aç ve mecalsiz) oturdum. Bu sirada Ebû Bekr geçti. Ona Allah'in Kitâbi'ndan bir âyet sordum. Bu sorusum ancak (beni doyurmak üzere) kendisini ta'kîb etmemi istemesi içindi. Fakat geçti gitti; ümîd ettigim çagirmayi yapmadi. Sonra Umer ugradi. Ona da Allah'in Kitâbi'ndan bir âyet sordum. (Maksadim âyeti ögrenmek degildi, çünkü âyeti ben iyi biliyordum.) Yine Umer'in (beni doyurmak üzere) benim kendisini ta'kîb etmemi istemesi içindi. Umer de geçti gitti, benim ümîd ettigim çagirmayi yapmadi. Sonra bana Ebû'l-Kaasim (S) ugradi ve beni gördügü zaman, bendeki hâlsizligi ve yüzümdeki açlik alâmetini anladi da gülümsedi. Sonra bana:
— "Yâ Ebâ Hirr!" dedi. Ben de:
— Lebbeyke yâ Rasûlallah (= Buyur, emrine hazirim yâ Rasû-lallah)! dedim.
Rasûlullah:
— "Ardimsira gel!" buyurdu, yürüdü.
Ben de O'nu ta'kîb ettim. Eve girdi. Ben de izin istedim. Bana da izin verildi. Rasûlullah girdiginde bir bardak içinde süt buldu.
— "Bu süt nereden geldi?" diye sordu.
— Onu Sana fulân kimse yâhud fulân kadin hediye ettiî dediler. Rasûlullah da bana:
— "Yâ Ebâ Hirr!" diye seslendi. Ben de:
— Buyur yâ Rasûlallah, emrine hazirim! dedim.
— "Haydi Suffa ehline git de onlari bana çagir!" buyurdu.
Ebû Hureyre dedi ki: Suffa ehli, Islâm konuklan idiler. Siginacak aileleri, mallari ve dayanacak bir kimseleri yoktu. Rasûlullah bir sadaka geldiginde, sadaka malini onlara gönderirdi. Kendisi sadaka malindan birsey almazdi. Bir hediye geldiginde de bunu Suffa ehline gönderirdi. Hediyeden kendisi de alir ve Suffa ehlini onda ortak yapardi.
Ebû Hureyre dedi ki: Suffa ehlini (süt ziyafetine) çagirmak bana fena geldi. (Kendi kendime) dedim ki: "Suffa halki içinde su bir bardak süt nedir ki! Lâyik olan, su sütten bana bir yudum isabet etmeli idi de kuvvet kazanmali idim. Da'vet edilmelerine me'mûr oldugum Suffa halki simdi gelip onlara dagittiginda, bu bir bardak sütten bana ne düsecek?" diye endiseleniyordum.
Fakat Allah'a ve Rasûlü'ne itaatten baska çâre yoktu. Bu sebeble gittim, Suffa halkini da'vet ettim. [48]

Geldiler, izin istediler, tzm verilmesi üzerine evin içinde bastan basa yerlerini aldilar . Bunun üzerine Rasûlullah bana:
— "Yâ Ebâ Hirrl" diye seslendi. Ben de:
— Buyur yâ Rasûlallah! Emrine hazirim! dedim. Rasûlullah:
— "Su süt bardagini al, konuklara ver!" buyurdu.
Ben de bardagi alip vermege basladim. Bir kisiye veriyordum, o kanincaya kadar içiyordu, sonra bardagi bana veriyordu. Ben de bardagi alip diger bir kisiye veriyordum. O da kanincaya kadar içiyor, sonra bardagi bana veriyordu. Bu suretle bütün halk kana kana içip bardagi bana vererek tâ Rasûlullah'a kadar gelip dagitim isi sona erdi. Artik da'vetlilerin hepsi süte kanmislardi.
Simdi süt bardagini Rasûlullah aldi, elinde tutarak bana bakip gülümsedi [49] ve:
— "Yâ Ebâ Hirrl" buyurdu. Ben de:
— Emret yâ Rasûlallah, emrine hazirim! dedim. Rasûlullah:
— "Süt içmedik bir ben, bir de sen kaldin!" buyurdu. Ben de:
— Dogru buyurdun yâ Rasûlallah! dedim. Rasûlullah bana:
— "Haydi otur da iç!" buyurdu. Ben de oturup içtim. Rasûlullah tekrar:
— "Iç!" buyurdu. Ben de içtim. Rasûlullah tekrar:
— "Iç!" diye emrediyordu (Ben de içiyordum). En sonu:
— Yâ Rasûlallah! Içemiyecegim! Seni hakk ile gönderen Allah'a yemîn ederim ki, süt gidecek bir yol bulamam! dedim.
— "Öyle ise bardagi bana ver!" buyurdu. Ben de verdim. Rasûlullah da Allah'a hamd etti ve Besmele çekip geri kalan sütü içti [50].

40-.....Bize Kays ibn Ebî Hazim tahdîs edip söyle dedi: Ben Sa'd ibn Ebî Vakkaas(R)'tan isittim, söyle diyordu. Muhakkak ki, ben Allah yolunda ilk ok atan Arab mücâhidiyim. Ben kendimizi pek iyi bilirim ki, biz, Allah yolunda gaza ettigimiz sira huble agaci ve su semer agaci denilen dikenli bâdiye agaçlarinin yapraklarindan (ve yemislerinden) baska yiyecegimiz yoktu. Ve herbirimiz muhakkak davarlarin gübre çikarisi gibi hiç birbirine karismayan kuru gübre çikarir olmustuk. Sonra görüyorum ki, Esed ogullari kabilesi bana Islâm hükümleri ve âdabi üzerine ögretme ve dogrultma yapar oldular. (Islâm'daki öncülügümle beraber dîn rükünlerini bana Esed ogullari ögretmege kalkarsa) o takdirde ben ziyan etmis, geçmiste yaptigim çalismalarim da zayi' olmus gitmistir! [51].

41-.....Âise (R): Medine'ye geldiginden vefati zamanina kadar Muhammed(S)'in aile halki üç gün arka arkaya bugday ekmeginden karnini doyurmadi, demistir.

42-.....Âise (R): Muhammed(S)'in aile ferdleri bir günde iki ögün yemek yemedi; yedigi iki ögünden biri muhakkak hurma idi, demistir.

43-.....Âise (R): RasûlulIah(S)'m dösegi tabaklanmis deriden idi, içi de hurma lifi dolu idi, demistir.

44-.....Bize Katâde tahdîs edip söyIe dedi: Biz (Basra'da) Enes ibn Mâlik(R)'in yanina giderdik, ekmekçisi yanibasinda ayakta dururken bize:
— Yiyiniz, ben Peygamber(S)'in Allah'a kavusuncaya kadar ne inceltilmis hâlis bugday unundan yapilmis yufka ekmegi gördügünü, ne de gözüyle kizartilmis davar gördügünü bilmiyorum, dedi.

45-.....Âise (R): Üzerimize ay gelir geçerdi de evimizde yemek pisirecek bir ates yakmazdik. Bizim yemegimiz, sâdece hurma ile sudan ibaretti. Ancak bize bir parça et verilmesi müstesna, demistir.

46-..... Âise (R), Urve'ye hitaben:
— Ey kizkardesimin oglu! Biz Peygamber ailesi iki ay içinde üç hilâl görürdük de RasûIullah(S)'in evlerinde bir ates yakilmazdi, demisti.
Urve de:
— Teyzecigim, sizleri ne yasatirdi? diye sorunca da:
— Iki siyah sey: Hurma ile su! diye cevâb verip sunu ilâve etmistir:
— Ancak Rasûlullah'in Ensâr'dan birtakim komsulari vardi. Bu komsularin da sagimli develeri olurdu. Onlar evlerinden bu sagimli develerden sagip geri vermek üzere Rasûlullah'a ariyet verirlerdi de, böylece onlarin sütlerini bize içirirlerdi, demistir [52]

47-.....Ebû Hureyre (R): Rasûlullah (S): "Allâhumme urzuk âle Muhammedin kûten (= Yâ Allah! Muhammed ailesine geçinecek kadar rizk ihsan eyle)/" diye duâ ederdi, demistir [53].

18- (Ifrat Ve Tefrit Arasindaki) Dogru Yolu Tutmak Ve Salih Amele Devam Etmek Babi

48-.....Es'as söyle dedi: Ben babam EbûVSa'saa'dan isittim, söyle dedi: Ben Mesrûk'tan isittim, söyle dedi: Ben Âise(R)'ye:
— Peygamber(S)'e amelin hangisi daha sevimli idi? diye sordum. Âise:
— (Yapicisinin devam ettigi) devamli amel! dedi. Mesrûk dedi ki: Ben Âise'ye:
— Rasûlullah (gece namazina) ne zaman kalkardi? dedim. Oda:
— Rasûlullah, horoz sesini isittigi zaman kalkardi, dedi.

49-.....Âise (R): Rasûlullah(S)'m en çok sevdigi amel, sahibinin üzerinde devam eder oldugu ameldi, demistir.

50-..... Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S):
— "Sizden hiçbirinizi asla kendi ameli kurtaramaz!" buyurdu. Sahâbîler:
— Yâ Rasûlallah! Seni de mi amelin kurtaramaz? diye sordular.
— "Evet, beni de kendi amelim kurtaramaz. Ancak Allah beni rahmetiyle bürüyüp korur. Sizler dogru yolu tutun, ifrat etmeyin, gündüzün ilk ve son saatlerinde yürüyün, gecenin sonundan da bir mikdâr faydalanin. Ve sizler (her hâl ve hareketinizde) i'tidâle tutunun, i'tidâle tutunun ki,

maksadiniza eresiniz" buyurdu [54].

51-..... Bize Süleyman ibn Bilâl, Mûsâ ibn Ukbe'den; o da Ebû Seleme ibn Abdirrahmân'dan; o da Âise(R)'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S): * 'Dogru yolu tutunuz, (isleriniz ve ibâdetlerinizde) ifrat etmeyiniz. Sunu iyi biliniz ki, sizlerden hiçbirinizi kendi ameli cennete girdiremiyecektir. Amellerin Allah'a en sevgili olani da, az olsa bile en devamli yapilanidir" buyurmustur.

52-.....Âise (R) söyle demistir: Bir kerresinde Peygamber(S)'e:
— Amellerin hangisi Allah'a daha sevimlidir? diye soruldu da,
Peygamber:
— "Az olsa da en devamli yapilanidir" buyurdu ve: "Sizler amellerden takat yetirebileceginiz kadarini üzerinize aliniz!" tavsiyesini de ilâve etti.

53-..... Alkame söyle demistir: Ben mü'minlerin anasi Âise(R)'ye:
— Ey mü'minlerin anasi! Peygamber'in ameli nasil idi? O herhangi bir seyi günlerden birine tahsîs eder miydi? diye sordum.
Âise:
— Hayir, tahsîs etmezdi. O'nun ameli devamli olurdu. Sizin hanginiz Peygamber (S)'in güç yetirmekte oldugu kadar amele güç yetirebilir? Dedi [55].

54-.....Bize Mûsâ ibn Ukbe, Ebû Seleme ibn Abdirrahmân'dan; o da Âise(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber(S):
— "Dogru yolu tutunuz, amellerde ifrata gitmeyiniz, (ameller üzerine sevâbla) müjdeleyip sevdiriniz. Su muhakkak ki, hiçbir kimseyi kendi ameli cennete girdiremez" buyurdu.
Sahâbîler:
— Seni de mi kendi amelin girdiremez yâ Rasûlallah?diye sordular.
Rasûlullah:
— "Evet beni de, ancak Allah beni bir magfiret ve bir rahmetle bürüyüp korumustur" buyurdu.
(Buhârî'nin üstadi) Alî ibn Abdillah el-Medînî: Ben bu hadîsi Ebu'n-Nadr'dan; o da Ebû Seleme'den; o da Âise'den senediyle bilmekteyim, demistir.
Affân ibn Müslim de söyle dedi: Bize Vuheyb tahdîs etti ki, Mûsâ ibn Ukbe söyle demistir: Ben Ebû Seleme'den isittim; o da Âise'den ki, Peygamber (S): "Dogru yolu tutunuz, müjdeleyip sevdiriniz" buyurmustur.
Mucâhid ibn Cebr de (en-Nisâ: 8; el-Ahzâb: 70 âyetlerindeki "Kavlensedîden"hakkinda:) "Sedâd"ve "Sedîd", "Dogru" ma'-nâsinadir, demistir.

55-.....Hilâl ibn Alî söyle demistir: Ben Enes ibn Mâlik(R)'ten isittim, söyle diyordu: Rasûlullah (S) bir gün bizlere namaz kildirdi, sonra minbere çikti ve eliyle mescidin kible tarafina isaret edip göstererek
söyle buyurdu:
— "Simdi sizlere namaz kildirdigimdan beri mescidin su kible duvari önünde cennet ve ates,

misâllendirilmis olarak bana gösterildi. Ben hayir veserrde bugünkü gibisini görmedim, ben hayir veserrde bugünkü gibisini görmedim!" buyurdu [56].

19- Korkmakla Beraber Ümîdli Olmak (Ikisinden Birine Sikisip Kalmamak) Bâbî

Sufyân ibn Uyeyne: Bana göre Kur'ân-i Kerîm'de su âyetten daha siddetli bir âyet yoktur, demistir: "Ey kitâb ehli!) Tevrat'i, IncîVi ve Rabb'inizden size indirileni (Kur'ân'in hükümlerini) dosdogru tatbik ve icra edinceye kadar siz hiçbirsey üzerinde degnizdir... " (el-Mâide: 68) [57].

56-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Ben RasûruHah(S)'tan isittim, söyle buyuruyordu: "Allah, (kullarinin birbirine rahmet ede-geldikleri) rahmeti yarattigi gün, onu yüz rahmet olarak yaratti da kendi yaninda doksan dokuz rahmeti tutup alikoydu, geri kalan tek bir rahmeti de bütün mahlûklari arasina saliverdi. Eger kâfir, Allah yaninda bulunan rahmetin hepsini bilir olsaydi, cennetten ümidini kesmezdi. Eger mü'min de Allah yanindaki azabin hepsini bilir olsaydi, ates azabindan emîn olmazdi!" [58].

20- Allah'in Haramlarindan Sabretmek Ve Azîz, Celîl Olan Allah'in Su Kavli Babi:

"Ancak sabredenlere ecirleri hesâbsiz ödenecektir" (ez-Zumer:]0).

Umer ibnu'l-Hattâb da: Biz yasayisimizin hayrini sabirla bulduk, demistir [59].

57-.....Ebû Saîd el-Hudrî (R) söyle haber vermistir: Ensâr'dan bâzi kimseler RasûIullah(S)'tan (mal) istediler. Onlardan isteyen herbir kimseye Rasûlullah muhakkak verdi de, nihayet yanindaki mallar tükendi. Elleriyle infâk ettigi seylerin hepsi tükendigi zaman, onlara söyle buyurdu:
— "Yanimda bulunan hayirdan (yâni maldan) hiçbirseyi sizlerden alikoymuyorum. Su muhakkak ki, kim (istemeyip) iffetli kalmak isterse, Allah onu iffetli kilar. Kim de sabretmeye çalisirsa, Allah ona da sabir ihsan eder. Kim insanlardan müstagni olmak isterse, Allah onu müstagni kilar. Sizlere sabirdan daha hayirli ve sabirdan daha genis hiçbir atiyye asla verilmemistir!" buyurdu [60].

58-.....el-MugîreibnSu'be(R) söyle diyordu: Peygamber (S) iki ayagi sisinceye yâhud kabarincaya kadar gece namazi kilardi. Kendisine (Allah Sen'in gelmis, gelecek bütün günâhlarini magfiret ettigi hâlde bu yorucu ibâdetin sebebi nedir?) denildiginde:
— "Ben çok sükredici bir kul olmayayim mi?" diye cevâb verirdi [61].

21- Bâb:

"Kim Allah'a güvenip dayanirsa o, kendisine yetisir... " (et-Talâk: 3) [62].
er-Rabf ibnu Huseym de; "Kim Allah'a korunursa, Allah ona bir çikis yeri ihsan eder" (et-Taiâk: 2)

kavli hakkinda: "Insanlar üzerine sikisiklik yapan herseyden" demistir [63].

59-.....Bize Su'be tahdîs edip söyle dedi: Ben Husayn ibn Abdirrahman'dan isittim, söyle dedi: Ben Saîd ibn Cubeyr'in yaninda oturuyordum. O Ibn Abbâs(R)'tan söyledi: RasûluIIah (S): "Ümmetimden yetmisbin kisi cennete hesaba çekilmeden girerler, onlar efsun yapmazlar, uçan hayvanlarla ugursuzluk olacagi görüsüne gitmezler ve her hususta Rabb'lerine güvenip dayanirlar" buyurmustur [64].

22- Dedikodunun Çirkin Görülmesi Babi

60-.....Bize birden çok kimseler haber verdi. Onlardan biri Mugîre ibn Miksem, biri fulân kimse, üçüncüsü de bir adamdir. Bunlarin üçü de es-Sa'bî'den; o da el-Mugîre ibn Su'be'nin kâtibi olan Verrâd'dan söyle dedigini naklettiler. Muâviye ibn Ebî Sufyân, el-Mugîre'ye:
— Benim için Rasühillah(S)'tan isitmis oldugun hadîsi yaz! diye mektûb yazip yolladi.
Verrâd dedi ki: Bunun üzerine el-Mugîre de Muâviye'ye sunlari
yazdi:
— Ben Rasûlullah'in namazdan çikmasi akabinde üç kerre sunlari söyler oldugunu isittim; "Lâ ilahe ille 'llâhu vahdehu lâ serike le-hu lehu 'l-mulku ve lehu H-hamdu ve huve ala kullî sey 'in kadîr". Ve
yine RasûluIIah, "Kîle ve kaale(= Denildi ve dedi)" den, çok çok suâl sormaktan, mal telef etmekten, analara itaatsizlik etmekten, kizlari diri diri gömmekten nehyederdi, diye yazdi.
Ve Huseym'den: Bize Abdulmelik ibnu Umeyr haber verip söyle dedi: Ben Verrâd'dan isittim; o bu hadîsi el-Mugîre'den; o da Pey-gamber'den olmak üzere tahdîs ediyordu [65]

23- Dili (Uygunsuz Konusmaktan) Korumak Babi

Ve Peygamber(S)'in: "Allah'a ve son güne îmân eden hayir söylesin yâhud sussun!" kavli ile Yüce Allah'in su kavli:

'Insan bir söz atmayadursun, mutlak yaninda hazir bir gözcü vardir" (Kaaf: is) [66].

61-.....Bize Amr ibnu Alîtahdîs etti, kendisi Ebû Hâzim'dan isitmistir. O da Sehl ibn Sa'd(R)'dan ki, Rasûhillah (S): "Her kim iki çene kemigi arasindaki dilini ve iki budu arasinda bulunan organini (serrden korumayi) bana te'mîn ederse, ben de ona cenneti te'-mîn ederim!" buyurmustur [67].

62-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Allah 'a ve son güne îmân eden hayir söylesin yâhud sussun. Allah 'a ve son güne îmân eden komsusuna ezâ etmesin. Allah 'a ve son güne îmân eden, konuguna ikram etsin!"

63-..... Ebû Surayh el-Huzâî (R) söyle demistir: Peygamber (S) bu hadîsi teblig ederken (benim iki

gözüm yüzünü gördü) iki kulagim söylediklerini isitti ve kalbim de ezberledi. Peygamber:
— "Konukluk üç gündür. Onlardan biri gelip geçici olandir" buyurdu.
— Konugun caize olani, yânî gelip geçici olani nedir? denildi. Peygamber:
— "(Onun gelip geçicisi) bir gün ve bir gecedir. Kim Allah 'a ve son güne îmân ediyorsa, konuguna ikram etsin. Kim Allah 'a ve son güne îmân ediyorsa hayir söylesin yâhud sükût etsin!" buyurdu [68].

64-.....Ebû Hureyre (R), Rasûlullah (S) söyle buyururken isitmistir: "Kul bazen içinde ne oldugu belli olmayan (yânî kötülügünü ve ne sabit olacagini düsünmeden) bir söz söyler de, o söz sebebiyle atesin içinde, günesin dogdugu yer ile battigi yer arasindan daha uzak bir derinlige kayip gider!"

65-.....Bize Abdurrahmân ibnu Abdillah, yâni Ibn Dînâr, babasi Abdullah'tan; o da Ebû Salih'ten; o da Ebû Hureyre(R)'den tah-dîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Bir kul, Allah'in hosnûd oldugu kelimelerden bir kelimeyi ehemmiyet vermiyerek söyler de Allah o kimseyi bu kelime sebebiyle birçok derecelere yükseltir. Bir kul da Allah 'i öfkelendirecek kelimelerden bir kelimeyi, hiç ehemmiyet vermeden söyler de, kendisi o kelime sebebiyle cehennemin içine düser!" [69].

24- Allah Saygisindan Dolayi Aglamak Babi

66-..... Ubeyduüah söyle dedi: Bana Habîb ibnu Abdirrahmân, Hafs ibrrÂsim'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Yedi sinif insan vardir ki, Allah onlari (kiyamet gününde) gölgelendirecektir: Biri (lisânen yâhud kalben) Allah 'i anip da iki gözü yas akitan kisidir..." buyurmustur [70].

25- Azîz Ve Celîl Olan Allah'tan Korkma(Nin Fadli) Babi

67-.....Bize Cerîr, Mansûr'dan; o da Rib'î'den; o da Huzeyfe(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Sizden önce geçen ümmetlerden bir kisi vardi. Amelinin kötülügünü düsünerek ailesine söyle vasiyet etti:
— Ben öldügüm zaman sizler benim cesedimi alin ve beni küçük küçük zerrelere parçalayin da sicak bir günde denize serpip dagitin! dedi.
Ölünce ailesi ferdleri onu dedigi sekilde yaptilar. Allah onun zerrelerini topladiktan sonra, ona:
— Seni bu yaptigin ise sevkeden nedir? diye sordu. O kul da:
— Beni bu isi yapmaya sevkeden, ancak Sen 'den korkmamdir, dedi.
Bunun üzerine Allah onu magfiret eyledi!" [71].

68-.....Bize Katâde, Ukbe ibnu Abdilgâfir'den; o da Ebû Saîd(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle zikretmistir: "Sizden önce geçenler içinde yâhud sizden önceki ümmetlerden bir adam vardi. Allah ona mal ve evlâd getirmisti, yân? ona mal vermisti."

Dedi ki: "Kendisine ölüm yaklasinca ogullarina:
— Ben sizler için hangi çesit bir baba oldum? dedi. Ogullari:
— Sen bize hayirli bir baba oldun, dediler. Oda:
— Su muhakkak ki, bu baba, Allah yaninda bir hayir biriktir-memistir, dedi."
Katâde bu "Lem yebteir..." sözünü, "Allah yaninda bir hayir biriktirmedi" diye tefsir etmistir. "Baba söyle devam etti:
— Bu baba, Allah huzuruna vardiginda Allah onu azâb edecektir. Bunun için bakiniz! Ben öldügüm zaman siz beni yakiniz, kapkara kömür oldugum zaman beni ezip ögüterek ufalayiniz -yâhud: Beni iyice inceltiniz-. Sonra siddetli esen bir rüzgâr oldugu zaman benim zerrelerimi rüzgâra verip uçurunuz, dedi ve ogullarindan bu söylediklerini -yapacaklarina dâir:
— Rabb'ime yemîn olsun ki, yapacagiz! diye kesin ahd ve mî-sâklarim aldi.
Sonra ogullari onun kendilerine söyledigi bu isleri yaptilar. Allah Taâlâ o kimseye "Ol!" buyurdu, o da hemen bir adam olup ayakta durdu. Sonra Allah ona:
— Ey kulum, bu yaptigin vasiyete seni sevkeden nedir? diye sordu.
O zât:
— Sen'in mahâfetin -yâhud: Sen'den korkmaktir-, dedi. Allah:
— Kusuru -yâhud: Elden kaçan firsati- Allah'in merhamet et-
mesi telâfi eder, buyurdu."
Süleyman et-Teymî yâhud Katâde söyle dedi: Ben bu hadîsi Ebû Usmân'a tahdîs ettim. O da: Ben bunu Selmân el-Fârisî'den; o da Peygamber'den tahdîs ediyordu. Ancak o sunu ziyâde etti: "O adam: Benim zerrelerimi denize serpin, dedi" yâhud Ebû Saîd'in tahdîs ettigi gibi. Muâz da söyle dedi: Bana Su'be tahdîs etti ki, Katâde: Ben Ukbe'den isittim, demis; Ukbe de: Ben Ebû Saîd'den isittim; o da Peygamber'den, demistir [72].

26- Ma'siyetlerden Vazgeçme(Nin Vucûbu) Babi

69-.....Ebû Mûsâ el-Es'arî (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Benim meselim ve beni kendisiyle Allah 'in peygamber gönderdigi seyin meseli, su kimsenin meseli gibidir: O bir kavme, geldi de:
— Ben surada gözlerimle bir ordu gördüm (onlar beni soydular, ben kaçtim). Ben çiplak bir korkutucuyum. Hemen kurtulmaya, hemen kaçmaya bakin! dedi.
Bu haber üzerine kavimden bir taife ona itaat edip sözünü tutarak bütün gece vakaar ve haysiyetleriyle kaçip kurtuldular.
Kavimden bir taife de onu yalanladilar. Bunun üzerine sabahleyin ansizin ordu onlari basip hepsini öldürdü" [73].

70-.....Bize Ebu'z-Zinâd, Abdurrahmân'dan tahdîs etti. O da Ebu'z-Zinâd'a Ebû Hureyre(R)'den isittigini tahdîs etmisti. Ebû Hu-reyre de RasûlulIah(S)'tan söyle buyururken isitmistir: "Benim me-selimle insanlarin meseli, ancak su adamin meseli gibidir: O bir ates yakti da, atesin isigi etrafini aydinlattigi zaman küçük kelebekler ve atesin içine düser olan su hayvanlar atesin içine düsmege basladilar. O adam da bu hayvanciklari geri çekmeye basladi. Fakat hayvanlar ona gâlib gelip hepsi

de atesin içine düsüyorlardi. Iste ben de sizlerin izâr baglarinizdan tutuyor ve sizleri atesten çekip kurtarmaya çalisiyorum, insanlar ise atese giriyorlar!" [74].

71-.....Âmir es-Sa'bî söyle demistir: Ben Abdullah ibn Amr'dan isittim, söyle diyordu: Peygamber (S): "Müslüman, dilinden ve elinden müslümânlarin selâmette kaldigi kimsedir. Muhacir de Allah'in nehyettigi seyleri terkedendir" buyurdu [75].

27- Peygamber(S)'In: "Benim Bilmekte Oldugum Hakikatleri Sizler Bilir Olsaydiniz, Muhakkak Az Güler Çok Aglardiniz" Kavli Babi

72-.....Ebû Hureyre (R) söyle der idi: Rasûlullah (S): "Benim bilmekte oldugum hakikatleri sizler bilir olsaydiniz, muhakkak az güler, çok aglardiniz" buyurdu [76].

73-..... Enes ibn Mâlik (R) de: Peygamber (S): "Benim bilmekte oldugum seyleri sizler bilir olsaydiniz, elbette az güler, çok aglardiniz" buyurdu, demistir [77].

28- Bâb:

"Cehennem, sehvet perdeleriyle örtülmüstür

74-.....Bana Mâlik, Ebu'z-Zinâd'dan; o dael-A'rec'den; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S): "Ates, sehvet perdeleriyle perdelenip örtüldü. Cennet de nefsin hoslanmadigi mükel-lefiyetlerin zorluklariyle perdelenip örtüldü" buyurmustur [78].

29- Bâb:

'Cennet sizin herbirinize kendi nalininin tasmasindan daha yakindir. Ates de bunun gibi yakindir".

75-.....Abdullah ibn Mes'ûd (R): Peygamber (S): "Cennet sizin herbirinize, kendi ayagindaki edigin tasmasindan daha yakindir. Ates de bunun gibi yakindir" buyurdu, demistir [79].

76-.....Bize Su'be, Abdulmelik ibn Umeyr'den; o da Ebû Seleme'den; o da Ebû Hureyre(R)'-den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Sâir sinifinin söyledigi en dogru beyit:
Ela kullu sey'in mâ halâîlâhe bâtüu
(Ve kullu naîmin îâ mâ hâlete zâilu)
(= Allah'tan baska hersey bâtildir,
Ve her ni'met çaresiz zail olucudur) beytidir" buyurmustur [80].

30- Bâb:

"Insan (dünyâ ni'meti hususunda) kendinden asagida olan kimseye baksin da, kendinin üstünde olana bakmasin".

77-.....Bana Mâlik, Ebu'z-Zinâd'dan; o dael-A'rec'den; oda Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S): "Sizden birinizya-ratihs, mal ve evlâd hususunda kendisinden üstün kilinmis kimselere baktigi zaman (üzülmesin), hemen kendisinden asagi (hâili) kimselere baksin" buyurmustur [81].

31- Bir Güzellik Islemeyi Yâhud Bir Çirkinlik Yapmayi Kasdeden Kimse Babi

78-.....Bize Ebû Recâ el-Utâridî, Ibn Abbâs(R)'tan tahdîs etti. Peygamber (S) Azîz ve Celîl olan Rabb'inden rivayet ettigi bir hadîsinde söyle dedi: "Sübhesiz Yüce Allah (esyadaki) güzellikleri ve çirkinlikleri takdir edip yazdi. Sonra güzellerin güzelligini, fenalarin ve kötülerin de çirkinliklerini beyân edip açikladi. Her kim bir güzel is yapmak diler de onu yapamazsa, Allah o kimse hesabina kendi dîvâninda (meleklerine) tam bir hasene (sevabi) yazdirir. Eger o kimse güzel bir is yapmak ister ve yaparsa Allah o kimse lehine kendi dîvâninda on hasene sevabindan yediyüz misline ve daha çok emsaline kadar hasene sevabi yazdirir. Bir kimse de çirkin bir is yapmayi kas-deder ve onu islemezse, Allah kendi dîvâninda onun lehine tam bir hasene sevabi yazdirir. Eger o kimse fena bir is yapmak ister de o fenaligi yaparsa, Allah onun aleyhine bir tek kötülük yazdirir" [82].

32- Günâhlarin Küçük Görülenlerinden Sakinilmasi Babi

79-..... Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Sizler muhakkak birçok ameller yapmaktasiniz ki, onlar sizin gözlerinizde kildan incedir. Su muhakkak ki, bizler Peygamber(S)'in zamaninda onlari helak edici günâhlar sayardik.

Ebû Abdillah el-Buhârî: Enes, bu "Mûbikaat" sözüyle "Muh-likât"i kasdediyor, demistir [83].

33- Bâb: Ameller (Ölüm Sirasindaki) Sonlarina Göre Degerlendirilir Ve Onlardan Korkulacak Olanlar?

80-..... Sehl ibn Sa'd es-Sâidî (R) söyle dedi: Peygamber (S) Hayber harbinde müsriklerle mukaatele etmekte olan bir adama bakti. O adam savastaki yeterlilik bakimindan müslümânlann en büyükleri derecesinde idi. Ona bakti da:

— "Her kim cehennem ehlinden bir adama bakmak isterse, su adama baksin!" buyurdu.

Peygamber'in bu sözü üzerine sahâbîlerden bir zât hiç ayrilmak-sizin o adami ta'kîb edip gözledi. O adam sonunda yaralaninca çabuk ölmek isteyerek kendi kilicinin sivri ucunu iki memesinin arasina koydu. Sonra üzerine dayanip yüklendi, kiliç iki küregi arasindan disari çikti (ve öldü). Onun bu isi Peygamber'e ulasinca:

— "Kul, insanlarin görüsünde cennet ehlinin amelini yapar, hâlbuki o, muhakkak ates ehlindendir. Yine kul insanlarin görüsünde ates ehlinin amelini yapar, hâlbuki o, cennet ehlindendir. Ameller ancak (ölüm sirasindaki) sonlarina göre degerlendirilir" buyurdu [84].

34- Bâb: Yalniz Yasamak Kötü Topluluklara Karismaktan Rahatliktir

81-.....Ebû Saîd el-Hudrî (R) söyle demistir: Bir bedevî Arab Peygamber(S)'e geldi de:
— Yâ Rasûlallah! Insanlarin hangisi hayirlidir? diye sordu. Rasûlullah:
— "Caniyle, maliyle (Allah yolunda) cihâd eden adamdir ve bir de vadilerden bir vâdî içinde (yalnizliga çekilerek) Rabb'ine ibâdet eden ve insanlari serrinden rahat birakan adamdir" buyurdu.
Bu hadîsi ez-Zuhrî'den rivayet etmekte Suayb'e, ez-Zubeydî, Süleyman ibn Kesîr ve en-Nu'mân mutâbaat etmislerdir. Ve Ma'mer ibn Râsid, ez-Zuhrî'den; o da Atâ ibn Yezîd'den yâhud Ubeydullah'tan; o da Ebû Saîd'den; o da Peygamber'den olmak üzere söyledi.
Yûnus, îbnu Musâfir, Yahya ibn Saîd üçlüsü de Ibn Sihâb'dan; o da Atâ ibn Yezîd'den; o da Peygamber'in bâzi sahâbîlerinden; onlar da Peygamber(S)'den söylediler [85].

82-..... Ebû Saîd el-Hudrî (R) söyle diyordu: Ben Peygamber(S)'den isittim, söyle buyuruyordu: "Insanlar üzerine Öyle (sikintili) bir zaman gelir ki, onda müslümân kisinin hayirli mali koyun sürüsüdür. Müslümân o koyun sürüsünü dag baslarina ve yagmur düsen vadilere götürür, böylece dîni yüzünden olacak fitnelerden kaçar kurtulur!" [86].

35- (Insanlardan) Emânetin Kaldirilmasi Babi [87]

83-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S- bir A'râbî'nin sorusuna cevâb olarak):
— "Emânet zayi' edildigi zaman kiyameti bekle!" buyurdu. A'râbî:
— Emâneti zayi' etmek nasil olur yâ Rasûlallah? diye tekrar sorunca:
— "Is ehli olmayan kimseye havale edilip dayandirildigi zaman kiyameti bekle!" buyurdu [88].

84-.....Huzeyfe (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) bize iki hâdise haber verdi. Bunlardan birisini gördüm, öbürüsünü görmeyi gözlüyorum. Rasûlullah bana (emânetin nasil indirildigini söyle) haber verdi: "Emânet (yâni dîn duygulari, adalet ve emniyet umdeleri ilk önce) sâlih kimselerin gönüllerinin derinligine indi. (Böylece emânet fitrî oldu.) Sonra o kullar Kur'ân 'dan bilgi aldilar, sonra sünnetten bilgi aldilar (bu da kesbî oldu)."
Rasûlullah bize emânetin geri kaldirilmasini da haber verip söyle buyurdu: "(Fitrî ve kesbî duygular sahibi olan) bilgili kisi, bir uyku uyur. O uyurken emânet kalbinden silinip alinir da, emânetin eseri (izi, yeri), rengi uçuk bir nokta hâlinde yanik yeri gibi kalir. Sonra o bilgin kisi bir uyku daha uyurken, emânetin (geri kalan kismi da) alinir. Bunun eseri ve yeri de balta sallayan bir isçinin avucundaki kabarcik gibi kalir (bir zaman sonra o da söner gider). Su hâlde (o mübarek) emânet, senin ayagina düsürdügün bir ates parçasinin düstügü yeri sisirip senin onu bir kabarcik seklinde

görmen gibidir. Hâlbuki bu kabarcikta (bedenin hayâti üzerinde te'sîrli) birsey yoktur (bir zaman sonra söner gider). Su vaziyette halk birbirleriyle alisveris etmek ve medenî münâsebette bulunmak için (müskil bir günün) sabahina erismis bulunur. Hiçbir kimse emâneti edâ etmek imkânim bulamaz. Söyle ki, bazen 'Fulân ogullari içinde emîn bir kimse vardir (emâneti ona verelim)' denilir. Bazen birisinin lehine: 'O ne akillidir, ne tedbirlidir; o ne zerâfetli zâttir, o ne kahramandir!' diye sehâdet olunur. Hâlbuki hakkinda propaganda yapilan sahsin kalbinde hardal dânesi kadar îmândan bir eser yoktur. "
Huzeyfe dedi ki: Bana öyle bir zaman karsi geldi (öyle bir zamanda yasadim) ki, o (saâdetli ve emânetli) devirde ben kiminle alisveris edecegim diye tasalanmazdim. Çünkü medenî münâsebette bulunacagim kimse müslümânsa, onu Islâm Dîni (bana hiyanet etmekten) men' ederdi. Eger Hnstiyân (ve Yahûdî) ise, onu bulundugu yerin vâlîsi hiyanetten men* ederdi. (Bu suretle o devirde umûmî bir emniyet vardi.) Bu gün ise, ben fulân ve fulândan baska kimse ile alisveris edemez oldum! [89].

85-.....Abdullah ibn Umer (R) söyle demistir: Ben RasûlulIah(S)'tan isittim: "Insanlar ancak yüz deve gibidirler; içlerinde hemen hemen kâmil sifatli, kullanisli bir tane iyi binek devesi bulamazsin!" buyuruyordu [90].

36- (Amellerde) Gösteris Yapma Ve Isitilip Söhret Kazanma Düskünlügümün Kötülügü) Babi

86-.....Seleme ibn Kuheyl söyle demistir: Ben Cundeb ibn Abdillah'tan isittim. Peygamber (S) söyle buyurdu, diyordu.
Seleme dedi ki: Ben (bu zamanda) Cundeb'den baska kimseden "Peygamber (S) söyle buyurdu" derken isitmedim. Cundeb'e yaklastim ve onun söyle demekte oldugunu isittim: Peygamber (S): "Kim (isledigi hayri söhret için) insanlara duyurursa, Allah onun (gizli islerini) duyurur. Kim de (herhangibir hayri) gösterisçe yaparsa, Allah da onun gösterisçiligini meydana çikarir" buyurdu [91].

37- Allah'a Tâat Yolunda Nefsîyle Mücâhede Eden Kimse(Nin Fazileti) Babi

87-..... Bize Enes ibn Mâlik (R) tahdîs etti. Muâz ibn Cebel (R) söyle demistir: Ben binegi üzerinde iken Peygamber(S)'in arka tarafina binmis, O'nunla aramda ancak semerin agaci olup beraber yol aldigimiz sira bana:
— "Yâ Muâz!" diye nida etti. Ben:
— Lebbeyke yâ Rasûlallahi ve sa'deyke (= Buyur yâ Rasûlallah, tekrar tekrar emrine hazirim, tekrar tekrar yardima hazirim)! dedim.
Sonra bir müddet yürüdü. Sonra yine:
— "Yâ Muâz!" diye seslendi. Ben:
— Buyur yâ Rasûlallah, tâate hazirim, yardima hazirim! dedim. Sonra bir müddet daha yürüdü.

Sonra yine:
— "Yâ Muâz ibne Cebel!" diye seslendi. Ben:
— Buyur yâ Rasûlallah, itaatine ve yardim etmeye hazirim! dedim.
— "Allah'in kullari üzerinde ne hakki vardir bilir misin?" diyre sordu.
Ben:
— Allah ve Rasûlü en bilendir, dedim.
— "A ilah 'in kullan üzerinde sabit olan hakki, kullarin Allah 'a itaat ve ibâdet etmeleri ve Allah'a hiçbirseyi ortak kilmamalandir" buyurdu.
Sonra bir süre daha yürüdü. Sonra:
— "Yâ Muâz ibne Cebel!" dedi.
Ben yine:
— Lebbeyke yâ Rasûlallahi ve sa'deyke! dedim.
— "Kullar bu tevhîd ve ibâdeti yaptiklari zaman, kullarin Allah üzerindeki haklari nedir bilir misin? " diye sordu.
Ben:
— Allah ve Rasûlü en bilendir! dedim.
— "Kullarin Allah üzerindeki hakki, Allah'in onlari azâb etmemesidir" buyurdu [92].

38- Tevazu, Yânî Alçak Gönüllü Olma(Nin Fazileti) Babi

88-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Rasûlullah(S)'in Adbâ ismi verilen bir disi binek devesi vardi. (Kosuda ve seferde) onun önüne geçilmezdi. Bir ara genç bir yük devesi üstünde bir bedevî geldi. (Yapilan kosuda) bu yük devesi Adbâ'yi geçti. Ve bu geçis, müs-lümânlar üzerine agir geldi ve:
— Adbâ'nm önüne geçildi! dediler.
Bunun üzerine Rasûlullah:
— "Allah 'in dünyâdan yükselttigi herbir seyi muhakkak alçalt-masi hakk bir kaanûndur!" buyurdu [93].

89-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Allah söyle buyurdu: Her kim beni taniyan ve ihlâs ile bana ibâdet eden bir kuluma düsmanlik ederse, ben de ona harb i'-lân ederim. Kulum bana, kendisine farz kildigim seylerden daha sevgili olan birseyle yaklasamaz. Kulum bana nafile ibâdetlerle de yaklasmaya devam eder. Nihayet ben onu severim. Ben kulumu sevince de artik onun isitir kulagi, görür gözü, tutar eli, yürür ayagi mesabesinde olurum (ve bu organlariyle meydana gelmesini arzu ettigi bütün dileklerini veririm). Diliyle de her ne isterse muhakkak onlari da kendisine ihsan ederim. Bana siginmak isteyince de muhakkak kulumu sigindirir, korurum. Ben yapmasini diledigim hiçbirsey hakkinda, mü 'minin ölümü karsisindaki tereddüdüm gibi tereddüt etmedim. Fakat bunda kulum ölümden hoslanmiyordu, ben de kuluma aci gelen seyi sevmiyordum " [94].

39- Peygamber(S)'In (Iki Parmagiyle Isaret Edip): "Ben ve kiyamet su ikisi gibi yakin gönderildim" Kavli Ile Azîz Ve Celîl Allah'in Su Kavli Babi:

"Göklerin ve YerHn gaybi Allah'a mahsûstur. Saat (kiyamet) hâdisesi de ancak göz kirpma gibidir. Yâhud o, daha yakindir. Çünkü Allah herseye hakkiyle kaadirdir" (en-Nahi: 77) [95].

90-.....Sehl ibn Sa'd (R): Rasûlullah (S) iki parmagini (sehâdet parmagi ile orta parmagini) uzatip isaret ederek: "Kiyamet günü ile ben su ikisi gibi ba's olundum" buyurdu, demistir.

91-.....Bize Su'be, Katâde'den; o da Ebu't-Teyyâh'tan; o da Enes(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Kiyamet günü ile ben iste su iki parmak gibi yanyana ba's olundum" buyurmustur.

92-.....BizeEbûBekr ibn Ayyâs, Ebû Husayn'dan; o daEbû Salih'ten; o da Ebû Hureyre(R)'den haber verdi ki, Peygamber (S), iki parmagini kasdederek: "Ben ve kiyamet, su iki parmak gibi bir-birine yakin olarak gönderildim" buyurmustur.

Bu hadîsi Ebû Husayn'dan rivayet etmesinde Isrâîl ibn Yûnus, Ebû Bekr'e mutâbaat etmistir [96].

40- Bâb: (Günesin Garbdan Dogmasi) [97]

93-.....Bize Ebu'z-Zinâd, Abdurrahmân'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Günes batidan doguncaya kadar kiyamet kopmaz- Günes batidan dogdugu zaman, insanlarin hepsi onu görürler de toptan hepsi îmân ederler. Iste bu, *... Rabb Hnin âyetlerinden biri geldigi gün, daha evvelden îmân etmis veya îmâninda bir hayir kazanmis olmayan hiçbir kimseye (o günkü) imâni asla fayda vermez...n (ei-En'âm: 158) oldugu zamandir. Muhakkak ki, kiyamet sübhesiz kopacaktir; öyle bir hâlde ki, alim-satim için satici ile müsteri aralarinda kumaslarini yaymis olacaklar da alim-satim yapamadan ve kumaslarini da düremeden ansizin kopacaktir. Yine muhakkak kiyamet kopacaktir. Söyle ki: Kisi sagimli devesinin sütünü sagip getirdigi hâlde, onu tadip içmeden ansizin kopacaktir. Yine kiyamet sübhesiz kopacaktir. Öyle bir hâlde ki, kisi su havuzunu sivayip tamir edecek, fakat kiyamet ansizin kopacak da havuzun suyunu kullanmak nasîb olmayacaktir. Kiyamet muhakkak kopacak; öyle bir çabuklukta ki, sizden herhangibiriniz yemek yerken, lokmasini agzina kaldiracak, fakat kiyamet ansizin kopacak da o lokmasini yiyemeyecektir" [98].

41- Bâb:

'Allah'a kavusmayi arzu eden kimseye Allah da kavusmasini sever".

94-.....Bize Katâde, Enes ibn Mâlik'ten; o da Ubâde ibnu's- Sâmit(R)'ten tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur:
— "Her kim Allah'a kavusup görmeyi arzu eder severse, Allah da ona kavusup görmeyi sever. Her

kim de Allah 'a kavusmaktan hoslanmazsa, Allah da ona kavusmaktan hoslanmaz."
Âise yâhud Peygamberdin kadinlarindan biri:
— (Yâ Rasûlallah!) Bizler ölümden elbette hoslanmayiz! dediler.
Peygamber, kadinlara:
— "Ölüm sizin bildiginiz gibi degil, lâkin bu söyledir: Mü 'mine ölüm hâli gelince, Allah'in o kuldan hosnûdlugu, Allah'in ikram ve ihsani ile müjdelenir. Bu müjde üzerine artik mü'mine (ölüm gibi) kendisini karsilayacak hâllerden daha sevimli birsey olamaz. O anda mü'min Allah 'a kavusmayi arzu edip ister, Allah da mü'min kuluna kavusmayi sever. Fakat kâfir öyle degildir: Ona ölüm hâli hazir oldugunda, Allah'in azabi ve ukubeti müjdelenir. O anda kâfire, önündeki ölüm gibi hâllerden daha çirkin bir hâl olamaz. Bu suretle kâfir, Allah'a kavusmayi fena görür, Allah da onunla bulusmayi çirkin görür."
Bu hadîsi Ebû Dâvûd Süleyman et-Tayâlisî ile Amr ibnu Mer-zûk, Su'be'den kisaltarak rivayet ettiler.
Saîd ibn Ebî Arûbe, Katâde'den; o da Zurâre ibn Ebî Evfâ'dan; o da Sa'd ibn Hisâm'dan; o da Âise'den; o da Peygamber(S)'den olmak üzere söyledi [99].

95-.....Bize Ebû Usâme, Bureyd'den; o da Ebû Burde'den; o da Ebû Mûsâ(R)'dan tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Her kim Allah 'a kavusmayi severse, Allah da ona kavusmayi sever. Her kim de Allah'a kavusmayi sevmezse, Allah da onunla bulusmayi istemez" buyurmustur.

96-..... Ibn Sihâb söyle demistir: Bana Saîd ibnu'I-Müseyyeb ile Urvetu'bnu'z-Zubeyr, ilim ehlinden birçok adamlar içinde haber verdiler ki, Peygamber(S)'in zevcesi Âise (R) söyle demistir: Rasû-lullah (S) sihhatte iken:
— "Hiçbir peygamberin ruhu, cennetteki duragini görmedikçe kabzolunmaz. Sonra (ölümle hayât arasinda) muhayyer kilinir" buyurur dururdu.
Hastalanip ruhu kabzolunmak zamani gelince, basi benim dizimin üstünde bulundugu bir sirada kendisine bir süre bayginlik geldi. Sonra ayihnca gözünü tavana dogru dikti. Sonra:
— "Yâ Allah, en yüksek refiki isterim" diye duâ etti. Bunun üzerine ben: "Artik Rasûlullah simdi bizleri ihtiyar
etmiyor" dedim. Ve bildim ki, Rasûlullah'm bu duasi sihhatli zamaninda bize söyleyegeldigi haber(in kendisinde tecellîsi)dir.
Âise: Peygamberdin tekellüm ettigi en son kelime, iste bu "Allâ-humme er-Refîkal-Alâ" duasi oldu, demistir [100].

42- Ölümün (Akli Giderici) Siddetleri Babi [101]

97-.....Âise (R) söyle derdi: RasûIullah(S)'in ölüm hastaligi müddetince ön yaninda deriden yâhud agaçtan, içi su dolu bir kap dururdu -terdîdli söyleyen râvî Umer ibn Saîd'dir-. Rasûlullah ellerini suyun içine sokmaya ve islak elleriyle yüzünü meshetmeye baslar ve "Lâ ilahe illeHlâh! Ölümün

birçok siddetleri, sadmeleri vardir" diyordu.
Sonra elini kaldirdi da tâ ruhu alinincaya kadar: "Yâ Allah, beni en yüksek refik camiasinda kil!" diye duâ etmeye basladi. Ve bu duâ ile Peygamber'in mübarek eli düstü. (Allah O'na salât ve selâm eylesin!) [102].

98-.....Âise (R) söyle demistir: Çöl Arablarindan kaba ve câhil birtakim adamlar vardi. Bunlar Peygamber(S)'e gelirler ve:
— Kiyamet ne zaman kopacak? diye sorarlardi. Rasûlullah da bunlarin en küçük yaslisina bakar da:
— "Su genç yasarsa, buna ihtiyarlik erismeden sizin basiniza kiyametiniz kopar (hepiniz ölürsünüz)" buyururdu.
Hisâm ibn Urve: Peygamber "Kiyametiniz kopar" sözüyle, onlarin ölümlerini kasdediyordu, demistir [103].

99-.....EbûKatâdeRib'îel-Ensârî(R) söyle tahdîs ederdi: RasûlulIah(S)'in yânindan bir cenaze geçirilmisti. Bunun üzerine Rasûlullah:
— "Kendisi rahat/ayan veya kendisinden kurtulunmus olandir" buyurdu.
Sahâbîler:
— Yâ Rasûlallah! Rahatlayan veya kendisinden rahatlanan nedir? diye sordular.
Rasûlullah:
— "Mü'min olan kul, dünyânin yorgunluklarindan ve ezalarindan Aziz ve Celîl olan Allah'in rahmetine gidip istirahat eder. Fâcir olan kula gelince ondan da diger kullar, sehirler, agaçlar ve hayvanlar kurtulup istirahat ederler" buyurdu.

100-.....Muhammed ibn Amr ibn Halhala söyle demistir: Bana Ma'bed ibn Ka'b, Ebû Katâde'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "(Ölmekle) istirahat eden ve kendisinden istirahat edilendir. Mü'min dünyâ yorgunlugundan istirahat eder" buyurmustur [104].

101-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle diyordu: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Ölüyü üç sey ta'kîb edip kabre kadar gider de ikisi tekrar geri döner, biri orada onunla beraber kalir: Ölüyü ailesi, malt ve ameli ta'kîb eder. Neticede ailesi ve mali geriye döner de, kendisiyle beraber sâdece ameli kalir " [105].

102-.....Abdullah ibn Umer (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Sizden biriniz vefat ettigi zaman, sabah aksam ona oturacagi yer arz olunup gösterilir. Atesten olan ve cennetten olan oturagi gösterilir de ona tâ diriltilecegi vakte kadar: Iste burasi senin duragindir! denilir" [106].

103-.....Âise (R): Peygamber (S): "Sizler ölülere sövmeyiniz. Çünkü onlar önden göndermis olduklari amellerin karsiliklarina ulasmislardir" buyurdu, demistir [107].

43- Sûr'a Üfürülmesi Babi

Mucâhid Ibn Cebr: "SÛr" (el-Kehf: 100; Yâsîn: 51; ez-Zumer: 68; Kaaf: 20), boru hey'eti gibidir. "Zecretun" (es*saffât: 19; en-Nâziât: 13), "Sayha" ma'nâsinadir, demistir.
Ibn Abbâs da: "en-Nâkûr" (ei-Müddessir: 7), "Siir"duT.
"er-Râcife" (en-Nâziât: 6), birinci üfürmedir. "er-Râdîfe" (en-Nâziât: 7) de ikinci üfürmedir, demistir [108].

104-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Biri müslümânlardan, biri de Yahûdîler'den olan iki adam birbirleriyle sövüstüler. Müslüman, Yahudi'ye:
— Muhammed'i âlemler üzerine seçip tercih eden Allah'a yemîn ederim ki! dedi.
Yahûdî de müslümâna hitaben:
— Musa'yi âlemler üzerine seçip tercih eden Allah'a yemîn ederim ki! dedi.
Ebû Hureyre dedi ki: Yahûdî bu yemini yaptigi sirada müslü-mân öfkelendi de Yahudi'nin yüzüne bir tokat vurdu. Bunun üzerine Yahûdî, RasûIullah(S)'in yanina gitti de, kendisinin ve müslümân kisinin isinden olup biten seyleri Rasûlullah'a haber verdi. Bunun üzerine Rasûlullah:
— "BeniMûsâ üzerine daha hayirli kilmayiniz! Çünkü insanlar kiyamet gününde hep çarpilip bayilacaklardir. (Onlarla beraber ben de çarpilip bayilirim.) Fakat ben ilk ayilan kimseler içinde olurum. O anda Musa'yi Ars'in bir tarafina sikica tutunmus hâlde görürüm. Bilmiyorum, Mûsâ da bayilanlarin içinde idi de benden evvel mi ayildi yâhud bayilmaktan Allah'in müstesna kildigi kimselerden mi idi?" [109].

105-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Bayilip düsecekleri zaman insanlar hep bayilip düserler. Kalkista ben, ayaga kalkanlarin ilki olurum. Bir de görürüm ki, Mûsâ Ars'a sikica tutunmus durmaktadir. Artik ben Mûsâ da bayilanlarin içinde miydi (yâhud degil miydi) bilemiyorum."
Bu hadîsin aslini Ebû Saîd de Peygamber'den rivayet etmistir.

44- Bâb:

"Allah kiyamet günü bütün yer tabakalarini kabzeder" Bu hadîsi Nâfi\ Ibn Umer'den; o da Peygamber(S)'den
rivayet etmistir [110]

106-.....ez-Zuhrî söyle demistir: BanaSaîd ibnu'l-Müseyyeb, Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Allah (kiyamet günü) bütün yer tabakalarini kabzasina alir, gökleri de sag eli içine dürer büker. Sonra (mahser halkina): Iste ben kâinatin Melik'iyim! Yeryüzünün melikleri nerede? diye hitâb eder" buyurmustur.

107-.....Ebû Saîdel-Hudri (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Kiyamet gününde bütün Arz, tandirda pisirilen bir tek ekmek (gibi) olur. Cebbar olan Allah, onu kudret eliyle evirir çevirir (düzelinceye kadar) altüst eder. Sizin biriniz yolculukta bazlamasini (tandira koyup pisirinceye kadar) evirip çevirdigi gibi. (Bu muazzam ekmek, uzun müddet mahserde bekleyen) cennet ehli için yolcu konuk azigi olarak hazirlanir."
Ebû Saîd dedi ki: Bu sirada bir Yahûdî geldi de:
— Yâ Ebâ'l-Kaasim! Rahman Sana mübarek kilsin! Cennet ehlinin kiyamet günü yol aziginin ne oldugunu Sana haber vereyim mi? dedi.
Rasûlullah:
— "Evet" buyurdu. Yahûdî:
— Rasûlullah'in söyledigi gibi, Arz bir tek ekmek yapilir! dedi. Bunun üzerine Rasûlullah bize bakti. Sonra (taaccüb edip hoslanarak) son disleri meydana çikincaya kadar güldü. Sonra Yahûdî:
— Sana cennet ehlinin ekmeklerinin katigini da haber vereyim mi? dedi" ve söyle devam etti:
— Cennet ehlinin katiklari Bâlâm ve Nûn'dur, dedi.
Sahâbîler:
— Bunlar nedir? diye sordular. Yahûdî:
— Öküzle baliktir! Bu iki hayvanin cigerlerinin en nefis uç parçalarini cennet ehlinden yetmis bin kisi yiyecektir, diye cevâb verdi [111].

108-.....Sehl ibn Sa'd (R) söyle demistir: Ben Peygamber(S)'den isittim, söyle buyuruyordu: "Kiyamet günü insanlar, beyaz, duru beyaz ve kepekten arinmis undan yapilan çörek gibi bir saha üzerinde toplanirlar."
Sehl ibn Sa'd'in yâhud baska birisinin rivayetinde: "O sahada bir kimseye delâlet edecek, yol gösterecek (dag tas gibi) hiçbir alâmet yoktur" demistir [112].

45- Bâb: Toplanma Nasil Olacaktir?

109-..... Bize Vuheyb, Abdullah ibn Tâvûs'tan; o da babasi Tâvûs ibn Keysân el-Yemânî'den; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur:
"Insanlar (mahserde) üç firka olarak toplanirlar. Birinci firka gelecek hayâti özleyen, (geride kalan dünyâ hayâtindan) nefret eden zümredir. (Bunlar azik ve binekleri bol olanlardir). Ikinci firka ikisi bir deve, üçü bir deve, dördü bir deve, onu bir deve üzerinde sevko-lunurlar. Bunlarin bakiyyesini (ki üçüncü firkadir) bir ates hasredip toplar. Onlar nerede istirahat ederlerse o ates de beraberlerinde istirahat eder, onlarin geceledikleri yerde onlarla beraber geceler, onlarin sabahladiklari yerde beraberlerinde sabahlar. Ve onlarla beraber yürüyüp onlarin aksamladiklari yerde onlarla beraber aksamlar" [113].

110-.....BizeEnes ibn Mâlik (R) söyle tahdîs etti: Bir adam:
— Ey Allah'in Peygamberi! Kâfir kiyamet günü yüzü üzerinde nasil hasr olunur? diye sordu.
Rasûlullah (S):

— "Dünyâda onu iki ayagi üzerinde yürüten Allah, kiyamet gününde yüzü üzerinde yürütmeye kudretli degil midir?" diye cevâb verdi.
Râvî Katâde:
— Evet, Rabb'imizin izzetine yemîn ederim ki, kudretlidir! demistir [114].

111-.....Bize Sufyân ibn Uyeyne tahdîs etti. Amr ibn Dînâr söyle demistir: Ben Saîd ibn Cubeyr'den isittim. Ben Ibn Abbâs(R)'tan isittim. Ben Peygamber(S)'den isittim: "Muhakkak ki, sizler Allah 'a yalinayaklilar, çiplaklar, yayalar ve sünnetsizler olarak kavusacaksiniz" buyuruyordu, demistir.
Sufyân ibn Uyeyne: Bu hadîs, bizim Ibn Abbâs'in Peygamber(S)'-den isittigini saymakta oldugumuz hadîslerdendir, demistir.

112-.....Bize Sufyân ibn Uyeyne, Amr'dan; o da Saîd ibn Cubeyr'den tahdîs etti ki, Ibn Abbâs (R) söyle demistir: Ben Rasûlul-lah(S)'tan isittim, O, minber üzerinde hutbe yapiyor: "Muhakkak ki, sizler Allah'a yalinayaklilar, çiplaklar, sünnetsizler olarak kavusacaksiniz" buyuruyordu.

113-.....Bize Su'be, el-Mugîre ibnu'n-Nu'mân'dan; o da Saîd ibn Cubeyr'den tahdîs etti ki, Ibn Abbâs (R) söyle demistir. Peygamber (S) bizim aramizda ayaga kalkti da hutbe yaparak söyle buyurdu: "Muhakkak sizler yahnayaklilar, çiplaklar olarak toplanacaksiniz. '...Ilk yaradisa nasil basladiksa, üzerimizde hakk bir va 'd olarak yine onu iade edecegiz* Hakikatte failler biziz!' (el-Enbiyâ: 104) Mahlûklar içinde kiyamet gününde ilk olarak elbise giydirilecek kimse Ibrahim'dir. Su da muhakkak ki ümmetimden birtakim adamlar getirilecek de onlar yakalanip sol tarafa (cehennem tarafina) götürülecekler. Hemen ben:
— Yâ Rabb! Onlar benim sahâbîlerimdir! derim. Allah bana:
— Sen onlarin senden sonra dînde ne bid'atler meydana getirdiklerini bilmezsin! der.
Ben de Allah'in sâlih kulunun (Meryem oglu îsâ'nin) dedigi gibi (söyle) derim: 'Ben içlerinde bulundugum müddetçe üzerlerinde bir murâkib idim. Fakat vaktâ ki Sen beni (içlerinden) aldin, üstlerinde murakib ancak Sen kaldin. Ve zâten Sen herseye hakkiyle sâhidsin. Eger kendilerine azâb edersen, sübhe yok ki, onlar Sen Hn kullarindir. Eger onlari magfiret edersen, yine sübhesiz ki, mutlak gâüb ve yegâne hüküm ve hikmet sahibi olan da Sen'sin!' (ei-Mâide: 117-118)."
Dedi ki: "Bunun üzerine bana:
— Bunlar ökçelerine basarak geri dönmüs mürtedler olmakta devam etmislerdir, denilir".

114-.....Abdullah ibn Ebî Muleyke söyle demistir: Bana el- Kaasim ibn Muhammed ibn Ebî Bekr tahdîs etti ki, Âise (R) söyle demistir: Rasûlullah (S): "Sizler yahnay aklilar, çiplaklar, sünnetsiz-ler olarak toplanacaksiniz" buyurdu.
Âise dedi ki: Ben de:
— Yâ Rasûlallah! Erkekler ve kadinlar birbirlerine (avret yerlerine) bakarlar?! dedim.
Rasûlullah:
— "Hasr isi, onlarin bunu düsünmelerinden bile çok siddetli ve çetindir" buyurdu.

115-.....Abdullah ibn Mes'ûd (R) söyle demistir: Biz (kirk kisi kadar bir topluluk) bir kubbenin içinde Peygamber(S)'in beraberinde bulunuyorduk. Peygamber (S):
— "Sizler cennet ehlinin dörtte biri olmaniza razi olur musunuz?" buyurdu.
Bizler:
— Evet! dedik. Peygamber:
— "Cennet ehlinin üçte biri olmaniza razi olur musunuz?" diye sordu.
Biz tekrar:
— Evet! diye cevâb verdik. Peygamber:
— "Cennet ehlinin yarisi olmaniza razi olur musunuz?" buyurdu.
Bizler yine:
— Evet! dîye cevâb verdik. Peygamber:
— "Muhammed'in nefsi elinde bulunan Allah'a yemîn ederim ki, ben sizin cennet ehlinin yarisi olmanizi kuvvetle ümîd ediyorum. Su da muhakkak ki, cennete müslümân nefisten baskasi girmeyecektir. Sizler sirk ehline nisbetle siyah öküzün derisi üzerindeki beyaz kil mesabesinden baska degilsiniz. Yâhud da sanki kirmizi öküzün derisi üzerindeki siyah kil mesabesinde!" buyurdu [115]
.

116-.....Bana kardesim Abdulhamîd, Süleyman ibn Bilâl'den; o da Sevr'den; o da Ebû'l-Gays'tan; o da Ebû Hureyre(R)'den tah-dîs etti ki, Peygamber(S) söyle buyurmustur: "Kiyamet günü ilk çag-rilacak kimse Âdem Peygamber'dir. Zürriyeti ona arz olunup görürler. Onlara:
— Bu, babaniz Âdem 'dir! denilir. Âdem:
— Lebbeyke ve sa'deyke (yâ Rabb)/ der. Allah ona:
— Zürriyetinden cehennem kaafilesini çikar (gönder)/ buyurur.
Âdem:
— Yâ Rabb! Ne kadar çikarayim? der. Allah:
— Her yüz kisiden doksandokuzu çikar! buyurur".
Sahâbîler:
— Yâ Rasûlajlah! Bizlerin herbir yüz kisisinden doksandokuz kisi alindigi zaman, bizden ne kadari geri kalacak? dediler.
Peygamber:
— "Benim ümmetim, diger ümmetler içinde siyah öküzdeki beyaz kil gibidir!" buyurdu [116].

46- Yüce Allah'in Su Kavli Babi:

"Ey insanlar, Rabb'inizden sakinim Çünkü o saatin zelzelesi büyük birseydir" (ei-Hacc: i)
Yaklasan yaklaStl" (en-Necm: 57) "Saat yaklasti" (ei-Kamer: 1) ma'nâsinadir.

117-.....Ebû Saîd (R) söyle dedi: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Allah Taalâ:
— Yâ Âdem! buyurur. Adem hemen cevâb olarak:
— YâRabb, mükerreren icabet eder, her emrini yerine getirmeye dâima kiyam eylerim. Ve her

hayir Sen'in iki elinde(tmir ve neh-yinde)dirr der.
Allah Taâlâ:
— Atese girecekleri (halk arasindan) çikarip gönder! der.
Âdem:
— Yâ Rabb, atese gönderileceklerin mikdâri ne kadardir? diye
sorar.
Allah Taâlâ:
— Her bin kisiden dokuzyüzdoksandokuzu! diye cevâb verir.
Allah Âdem'e böyle buyurdugu sira, (bunun verdigi siddetli korkudan) çocugun ihtiyarlayacagi 'Ve her gebe kadinin çocugunu düsürecegi zamandir. Ve onda mahser halkim sarhoslar hâlinde görürsün. Hâlbuki onlar hiç de sarhos degillerdir. Fakat Allah'in azabi çok
Siddetlidir' (el-Hacc: 2)".
Oradakilere bu haber agir geldi de:
— Yâ Rasûlallah! Bu (binde bir) kisi hangimizdir? diye sordular.
Bunun üzerine Rasûlullah:
— "Size müjdeler olsun! Muhakkak ki, sizden bir kisiye mukaa-bil Ye'cûc ve Me'cûc'den bin kisi (cehenneme gönderilecektir)/** buyurdu.
Sonra da:
— "Nefsim elinde bulunan Allah'ayemîn ederim: Ben sizlerin cennet ehlinin üçte biri olmanizi kuvvetle tama' etmekteyim" buyurdu.
Râvî dedi ki: Bunun üzerine bizler Allah'a hamdettik ve tekbîr
getirdik. Sonra Rasûllulah:
— "Nefsim elinde olan Allah'a yemîn ederim ki, ben sizlerin cennet ehlinin üçte biri olmanizi kuvvetle tama' etmekteyim" buyurdu.
Râvî dedi ki: Bunun üzerine biz yine Allah'a hamdettik ve tekbîr getirdik. Bundan sonra Rasûlullah:
— "Nefsim elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, ben sizlerin cennet ehlinin yarisi olmanizi kuvvetle tama' etmekteyim. Çünkü ümmet/ere nisbetle sizin meseleniz, siyah öküzün derisi üzerindeki beyaz kil gibidir. Yâhud da esegin ön ayaklarinin iç taraflarinda bulunan dâire seklindeki mühre gibidir" buyurdu [117].

47- Yüce Allah'in Su Kavli Babi:

"Sahiden onlar (öldükten sonra) diriltileceklerini sanmiyorlar mi? Büyük günde. Âlemlerin Rabbi için insanlarin kalkacagi günde" (et-Tatfîf: 4-6) [118].
Ibn Abbâs: "Aralarindaki ipler de parçalanip kopmustur" (ei Bakara: 166) âyetindeki "îpler", dünyâda birbirleriyle olan baglar, münâsebetler ma'nâsinadir, demistir [119].

118-.....BizeIbnu Avn, Nâfi'den; o da Ibn Umer(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Insanlar Âlemlerin Rabbi için ayaga kalkacaklari gün, onlardan herbiri kulaklarinin yarilarina kadar kendi terleri içinde ayaga kalkacaklar" buyurmustur.

119-.....Bize Süleyman ibn Hilâl, Sevr'den; o da Ibn Zeyd'- den; o da Ebû'I-Gays'tan; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Kiyamet günü insanlar mahser yerinde (sikismaktan, siddetten, günesin yaklasmasindan) terleyecektir. Öyle bir derecede ki, dökülen ter yetmis zira' derinliginde yere geçecek ve onlarin agizlarina yükselip gemliyecek, hattâ kulaklarina ulasacaktir".

48- Kiyamet Gününde Kisas Babi [120]

Kiyamet "Hâkka"dir. Çünkü sevâblar ve islerin sabit olan hakikatleri ondadir. "el-Hakkatu" ve"I-Hâkkatu" bir ma'nâyadir [121]
'el-Kaaria", "elrGâsiye", "es-Sâhha" (Abese: 33), "et-Tegâbun" (Saîdler, sakilerin yerlerine inmeleri sebebiyle) cennet ehlinin cehennem ehlini aldatmasidir [122].

120-.....Abdullah ibn Umer (R): Peygamber (S): "Kiyamet günü insanlar arasinda verilen ilk hüküm, kan da'vâlari hakkindadir" buyurdu, demistir [123].

121-..... Bana Saîd el-Makburî, Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Kimin yaninda kardesine âid haksiz alinmis bir hakk varsa, o haksizliktan dolayi hakk sahibiyle halâllassin. Muhakkak olan su ki, kiyamette hiçbir dînâr ve hiçbir gümüs yoktur. Kardesinin hakki için kendi hasenelerinden alinmadan evvel, dünyâda onunla halâllassin. Âhireîte zâlimin o hakki karsilayacak haseneîeri bulunmazsa, kardesinin seyyielerinden alinir da o zâlimin üzerine atilir" [124].

122-.....Bize Yezîd ibn Zuray' tahdîs edip su "Biz onlarin gögüslerindeki kîni söküp atacagiz..-" (ei-A'râf 43; ei-Hicr: 47) âyetini okudu ve söyle dedi: Bize Saîd ibn Ebî Arûbe, Katâde'den; o da Ebu'l-Mutevekkil en-Nâcî!den tahdîs etti ki, Ebû Saîd el-Hudrî (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Kiyamet günü mü'-minler (sirattan geçerek) atesten kurtulurlar da cennetle ates arasindaki bir köprü üzerinde durdurulurlar. Orada, dünyâda iken aralarinda meydana gelmis haksizliklar birbirlerinden kisas yapilir. Nihayet haksizliklardan temizlendikleri ve pampâk olduklari zaman onlara cennete girmelerine izin verilir. Muhammed'in nefsi elinde bulunan Allah 'a yemin ederim ki, o mü 'mirilerden herbiri cennetteki menziline, dünyâdaki meskeninden daha dogru yol bulur" [125].

49- "Kim Hesaba Çekilirse Azâb Edilmis Olur" Babi

123- Bize Ubeydullah ibn Mûsâ, Usmân ibnu'l-Esved'den; o da Abdullah ibnu Ebî Muleyke'den; o da Âise(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S):

— "Kim hesaba çekilirse azâb edilmis olur" buyurmustur. Âise dedi ki: Ben:
— Yüce Allah "O, kolayca bir hesâb ile hesaba çekilecek" (ei-insikaak: 8) buyurmuyor mu? dedim.
Peygamber:
— "Bu senin söyledigin âyetteki 'Kolay hesâb \ arzdir" buyurdu [126].

124-.....Bize Yahya ibn Saîd, Usmân ibnu'l-Esved'den tahdîs etti: Ben Ibnu Ebî Muleyke'den isittim, söyle dedi: Ben Âise(R)'den isittim, söyle dedi: Ben Peygamber (S)'den isittim, dedi.
H ve Usmân ibnu'l-Esved'e bu hadîsi Ibnu Ebî Muleyke'den; o da Âise'den; o da Peygamber'den senediyle rivayet etmesinde Ibnu Cureyc, Muhammed ibn Suleym, Eyyûb es-Sahtiyânî, Salih ibn Rüstem dörtlüsü de mutâbaat etmislerdir.

125-.....Bize Abdullah ibn Ebî Muleyke tahdîs etti. Bana el- Kaasim ibnu Muhammed tahdîs etti: Bana Âise (R) tahdîs etti. Ra-sûlullah (S):
— "Kiyamet günü hesaba çekilen bir kimse, baska degil, muhakkak helak olur" buyurdu.
Ben:
— Yâ Rasûlallah! Allah Taâlâ: "O vakit kitabi sag eline verilen kimseye gelince; o kolayca bir hesâb ile hesaba çekilecek *' buyurmus degil mi? dedim.
Bunun üzerine Rasûlullah:
— "Bu (senin söyledigin) ancak bir arzdir. Kiyamet günü ince hesaba çekilecek kimse muhakkak azâb olunur" buyurdu [127].

126-.....(Buradaki senedlerden biriyle) bize Saîd ibn Ebî Arûbe, Katâde'den tahdîs etti. Bize Enes ibn Mâlik (R) söyle tahdîs etti: Allah'in Peygamberi (S) söyle der idi: "Kiyamet günü kâfir kisi getirilir de ona:
— Re'yini haber ver: Senin yer dolusu altinin olsaydi su azâb-dan kurtulmak için onu feda eder miydin? diye sorulur.
Oda:
— Evet feda ederim! der. Bunun üzerine ona:
— Fakat senden, bundan daha kolay olan sey (yânî Tevhîd) istenilmisti! denilir" [128].

127-.....Adiyy ibn Hatim (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Sizlerden herbir kisiye kiyamet gününde Allah muhakkak kelâm söyleyecektir. Öyle bir hâlde ki, kendisiyle Allah arasinda hiçbir tercüman bulunmaz. Sonra o kimse bakar, fakat önünde hiçbirsey göremez. Sonra önüne bakar, kendisim ates karsilar. Sizlerden her kim bir tek hurma yarisiyle olsun atesten korunmaga gücü yeterse bunu yapsin!"
el-A'mes dedi ki: Bana Amr ibn Murre, Hayseme'den tahdîs etti ki, Adiyy ibn Hatim söyle demistir: Peygamber (S) atesi zikretti de:
— "Atesten kendinizi koruyunuz!" buyurdu. Sonra yüzünü döndürüp çekti. Sonra:
— "Atesten korununuz!" buyurdu.

Sonra yüzünü bulundugu yönden çevirip çekti. Bunu üç defa yapti. Hattâ biz kendisini atese bakiyor zannettik. Sonra yine:
— "Bir hurma yarisiyle de olsa atesten korununuz. Bunu da bulamayan, güzel bir sözle kendini atesten korusun!" buyurdu [129].

50- Bâb:

'(Ümmetimden) yetmis bin cennete hesaba çekilmeden girecektir".

128-.....Husayn ibn Abdirrahmân söyle dedi: Ben Saîd ibn Cubeyr'in yaninda idim, söyle dedi: Bana Ibn Abbâs (R) tahdîs edip söyle dedi: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Bütün ümmetler bana ar-zolunup gösterildi. Bir peygamber, yanina bir ümmet alip geçiyordu. Bir peygamber, beraberinde bir toplulukla geçiyordu. Bir peygamber, beraberinde on kisiyle geçiyordu. Bir peygamber, beraberinde bes kisiyle geçiyordu. Bir peygamber de yalniz basina geçiyordu. Ben uzakta büyük bir karalti gördüm de:
— Yâ Cibril! Bunlar benim ümmetim mi? diye sordum. O:
— Hayir degildir, lâkin su ufka bak! dedi.
Ben oraya bakinca çok büyük bir karalti gördv i. Cibril:
— Iste bunlar senin ümmetindir. Bunlarin yetmis bin olan öncüleri, üzerlerinde hiçbir hesâb ve azâb yoktur, dedi.
Ben:
— Niçin bunlara hesâb ve azâb yoktur? dedim. Cibril:
— Onlar atesle daglama tedavisi yapmazlar, rukye yapmazlar, esya ve kuslarla ugursuzluk inancina gitmezler, onlar ancak Rabb'~ lerine dayanip güvenirlerdi, dedi".
Peygamber bunu söyleyince Ukkâse ibn Mihsan kendisine dogru ayaga kalkti da:
— (Yâ Rasûlallah!) Beni onlardan kilmasi için Allah'a duâ edi-ver! dedi.
Rasûlullah:
— "Yâ Allah! Bunu onlardan kil!" diye duâ etti. Sonra O'na diger bir adam kalkti da o da:
— Beni de onlardan kilmasi için Allah'a duâ ediver! dedi.
— "Bu hususta Ukkâse senden öne geçti" buyurdu [130].

129-.....ez-Zuhrî söyle demistir: Bana Saîd ibnu'l-Müseyyeb tahdîs etti; ona da Ebû Hureyre (R) tahdîs edip söyle demistir: Ben RasûluIIah(S)'tan isittim, söyle buyuruyordu:
— "Ümmetimden bir zümre (cennete) girer ki, onlar yetmisbin-dir. Onlarin yüzleri ayin ondördüncü gecesindeki parlamasi gibi parlar".
Ebû Hureyre dedi ki: Bunun üzerine Ukkâse ibnu Mihsân el-Esedî, üstünde bulunan kaplan postu gibi siyah beyaz çizgili elbiseyi kaldirarak ayaga kalkti ve:
— Yâ Rasûlallah! Beni onlardan kilmasi için Allah'a duâ edi-ver! dedi.
Rasûlullah:
— "Yâ Allah, bunu onlardan kil!" diye duâ etti. Sonra Ensâr'dan bir adam ayaga kalkti ve:
— Yâ Rasûlallah! Beni de onlardan kilmasi için Allah'a duâ edi-ver! dedi.

Rasûlullah:
— "Bunda Ukkâse senin önüne geçti!" buyurdu.

130-.....Sehl ibn Sa'd (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Muhakkak ki, ümmetimden yetmis bin yâhudyediyüzbin (bunlarin hangisini söylediginde Ebû Hazim sekk etmistir) -kisi veya zümre hesâb ve ikaab görmeksizin ilk defa olarak cennete- girecektir. Bunlar birbirlerine tutunmuslar olarak, bâzisi bâzisina tutmus vaziyette cennete girerler. Bu ilk zümrenin sondakileri cennete girinceye kadar öndekileri girmez (yânî, bir saff hâlinde hepsi birden gireceklerdir). Bunlarin yüzleri, bedir gecesinde ayin isigi üzeredir".

131-.....BizeNâfi', Ibn Umer(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmusur: "Cennet ehli cennete, cehennem ehli de cehenneme girdikleri zaman, sonra bir i'lânci ayaga kalkar da aralarinda: Ey ates ehli, artik ölüm yoktur! Ey cennet ehli, artik ölüm yok, ebedîlik vardir! diye nida eder".

132-.....Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Cennet ehline hitaben: Ey cennet ehli, artik ebedîlik vardir, ölüm yoktur! Ates ehline hitaben de: Ey ates ehli, artik ebedîlik vardir, ölüm yoktur! denilir".

51- Cennetin Ve Atesin Sifatlari Babi [131]

Ve Ebû Saîd el-Hudrî: Peygamber (S): "Cennet ehlinin yiyecegi ilk taam, balik cigerinin ziyâdesidir" buyurdu, demistir.
"Cennâtu Adn{- Adn cennetleri)" (Birçok yerde geçer): Ikaamet cennetleri, ebedîlik manasinadir. "Adentu bi~ardin", "Bir yerde ikaamet ettim" demektir. "Ma'din" lafzi da bundandir. "Ma'dini sidkin", "Menbiti sidkin" ta'bîrleri de bundan, yânî "Ikaamet etmek" ma'nâsindadir [132].

133-.....Bize Avf, Ebû Recâ'dan; o da Imrân'dan tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Cennete çiktim da ahâlîsinin çogunun fakirler oldugunu gördüm; cehenneme çiktim, onun ahâlîsinin çogunu da kadinlar olarak gördüm" buyurdu [133].

134-.....Bize Süleyman et-Teymî, Ebû Usmân'dan; o da Usâme'den haber verdi ki, Peygamber (S) söyle buyurmusun "Ben cennetin kapisi önünde durdum, oraya girenlerin çogu fakirler idi. Zenginlik sahihleri (fakirlerle beraber cennete girmekten) alikonulmuslardi. Lâkin ates ehli, atese girmeye emrolunmuslardi. Ben cehennemin kapisi önünde de durdum. Oraya girenlerin çogunun kadinlar oldugunu gördüm!"

135-.....Abdullah ibn Umer (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Cennet ehli cennete, cehennem ehli de cehenneme ayrilip gidince, ölüm (mefhûmuna bir koç suretinde vücûd verilerek) getirilir. Tâ cennetle cehennem arasinda yatirilir. Sonra kesilir. Sonra bir nidâci: Ey cennet ehli, artik ölüm yoktur! Ey cehennem ehli, ölüm yoktur! diye nida eder. Cennet ehlinin

ferahina bir ferah daha ziyâde olunur. Cehennem ehlinin hüzün ve kederine bir hüzün daha artirilir!"

136-.....Ebû Saîd el-Hudrî (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle haber verdi: "Mübarek ve Yüce Allah cennet ehline:
— Ey cennet ehli! diye hitâb eder. Onlar da:
— Ey Rabb'imiz, buyur, emrini yapmaya haziriz, ubûdiyyette dâimiz! derler.
Yüce Allah:
— Bu hâlinizden razi misiniz? buyurur. Onlar da:
— Rabb'imiz, nasil razi olmayalim? Sen bize, halkindan hiçbir kimseye vermedigin bunca ni'metleri ihsan eyledin! derler.
Allah;
— Ben size bunlardan daha serefli bir ni'met verecegim! buyurur.
— Yâ Rabb! Bunlardan daha üstün hangi ni'met var ki? derler. Allah:
— Sizden razi ve hosnûd olmakligimin serefi size lâyik kilindi. Artik bundan sonra ebedî olarak size darilmayacagim! buyurur".

137-..... Humeyd et-Tavîl, söyle dedi: Ben Enes ibn Mâlik(R)'ten isittim, söyle diyordu: Harise ibn Surâka Bedir harbinde vurulup sehîd oldu. O genç bir oglandi. Annesi er-Rubeyy' bintu'n-Nadr, Peygamber(S)'e geldi de:
— Yâ Rasûlallah! Hârise'nin benim yanimdaki menzilesini bil* mektesindir. Eger o cennette ise, onun acisina sabrederim ve sabrimin sevabim Allah'tan umarim. Eger (cennette degil de) diger bir yerde ise, yapacagim aglamayi görürsün (yâhud ne yapmami re'y edersin)? dedi.
Rasûlullah:
— "Yazik sana! Sen aklini mi kaçirdin? Cennet bir tane midir? Cennet, sübhesiz birçok cennetlerdir. Su muhakkak ki, senin oglun elbette Firdevs Cenneti'ndedir!" buyurdu.

138-..... Bize el-Fudayl, Ebû Hâzim'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den haber verdi ki, Peygamber (S):
— "(Kiyamet gününde) kâfirin iki omuzu arasi, sür'atli birsüvâ-rî yürüyüsü ile üç günlük mesafedir" buyurmustur [134].
el-Buhârî dedi ki: Ve Ishâk ibn Ibrâhîm söyle dedi: Bize el-Mugîre ibnu Seleme haber verdi. Bize Vuheyb, Ebû Hâzim'dan; o da Sehl ibn Sa'd(R)'dan tahdîs etti ki, Rasûlullah (S): "Cennette bir agaç vardir ki, bir süvârî, onun gölgesinde yüz sene yürür de, onun gölgesini geçip bitiremez" buyurmustur.
Ebû Hazim söyle dedi: Ben bu hadîsi en-Nu'mân ibn Ebî Ay-yâs'a tahdîs ettim de o söyle dedi: Bana Ebû Saîd tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Cennetin içinde sübhesiz öyle bir agaç vardir ki, iyi cins, ta'lîmli ve çok sür'atli bir atin binicisi yüz yil onun gölgesinde yürür de yine onun gölgesini kesip bitiremez" buyurmustur.

139-..... Bize Abdulazîz, Ebû Hâzim'dan; o da Sehl ibn Sa'd(R)'dan tahdîs etti ki, Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Muhakkak benim ümmetimden yetmisbin yâhud yediyüzbin (kisi veya zümre

hesâb ve ikaab görmeksizin ilk defa olarak) cennete girecektir." -Bu iki sayinin hangisini söyledigini Ebû Hazim bilemiyor.-
Sehl dedi ki: "Bunlar simsiki saff olmuslar, birbirlerine tutunmuslardir. Bu ilk zümrenin sondakileri cennete girinceye kadar, öndeki-leri girmeyecektir (yânî saff hâlinde hepsi birden gireceklerdir). Bunlarin yüzleri, ayin ondördüncü gecesindeki kamerin sureti üzere parlaktirlar".

140-..... Bize Abdulazîz, babasi Ebû Hazim Seleme ibn Dînâr'dan; o da Sehl(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Cennet ehli cennette kendilerinden yükseklerdeki köskleri (mesafe uzakligindan dolayi) güçlükle görebilirler. Sizin gökyüzündeki yildizi güçlükle görür oldugunuz gibi!"
(Abdulazîz söyle dedi:) Babam Ebû Hazim söyle dedi: Ben bu hadîsi en-Nu'mân ibn Ebî Ayyâs'a tahdîs ettim, o: Ben sehâdet ediyorum ki, Ebû Saîd'den isittim, o bu hadîsi tahdîs ediyor ve bunda su ziyâdeyi getiriyordu: "Nasil ki gündüz dogu ve bati ufkundaki isikli kalan parlak yildizi -aradaki mesafe uzunlugundan dolayi- zorlukla görebilirsiniz!"

141-...... Bize Su'be tahdîs etti ki, Ebû Imrân söyle demistir:
Ben Enes ibn Mâlik(R)'den isittim, Peygamber (S) söyle demistir: "Yüce Allah kiyamet gününde ates ehlinin en hafif azâblisina hitaben:
— Eger senin Arz'daki herseyden malin olsa, bu azaba karsilik fidye verir miydin? buyurur.
O kul:
— Evet, fidye verirdim, der. Yüce Allah:
— Sen Âdem'in sulbünde iken ben senden bundan daha kolay
olanini istemistim: Bana hiçbirseyi ortak kilmamani istemistim. Fakat sen bana ortak kilmana devam edip durdun! buyurur".

142-..... Bize Hammâd ibn Zeyd, Amr ibn Dînâr'dan; o da Câbir(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Sefaatle atesten sanki seârîr gibi çikarlar" buyurdu.
Hammâd dedi ki: Ben Amr'a:
— "es-Seârfr" nedir? diye sordum. Amr:
— "ed-Dagâbîs"dir, dedi.
Amr ibn Dînâr'in disleri düsmüs, bu sebeble agzi da düsmüstü (Bu sebeble noktali sîn ile olan kelimeyi böyle üç noktali sâ ile telâffuz etmisti) [135].
Hammâd dedi ki: Ben Amr ibn Dînâr'a:
— Yâ Ebâ Muhammedi Sen Câbir ibn Abdillah'tan: Ben Pey-gamber'den isittim, O "Sefaatle (bir kavim) atesten çikar" buyururken isittim, dedigini bizzat isittin mi? diye sordum.
O:
— Evet bunu söylerken kendisinden bizzat isittim, dedi [136].

143-.....Bize Enes ibn Mâlik (R) söyle tahdîs etti: Peygamber (S): "Bir kavim, kendilerine cehennem atesi dokunduktan sonra simalari kirmizimsi siyah bir renkte olarak cehennemden çikacak ve cennete girecekler de cennet ehli bunlara 'Cehennemlikler" diye isim vereceklerdir"

buyurdu.

144-.....Bize Amr ibnu Yahya, babasi Yahya ibn Umâre'den; o da Ebû Saîd eI-Hudrî(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Cennet ehli cennete, dûzah ehli dûzaha girdikten sonra Yüce Allah:
— Kimin kalbinde bir hardal tanesi agirliginca îmân varsa, atesten çikariniz! diye ferman buyuracaktir.
Bunun üzerine (bu gibiler) simsiyah yanmis ve kömüre dönmüs olduklari hâlde çikacaklar da hemen hayât nehrinin içine atilacaklar ve orada seyl ugraginda -yâhud seylin kokmus kara çamuru içinde-kalan yabani reyhan tohumlari nasil sür'atle biterse öylece bitecekledir".
Ve Peygamber (S): "Görmez misiniz, bu tohumlar (ne güzel) sapsari olarak ve iki tarafina salinarak çikip sürerler!" buyurdu [137].

145-.....Bize Su'be tahdîs edip söyle dedi: Ben Ebû Ishâk'tan isittim, söyle dedi: Ben en-Nu'mân ibn Besîr(R)'den isittim, söyle dedi: Ben Peygamber(S)'den isittim, söyle buyuruyordu: "Kiyamet gününde cehennem ehlinin azâbca en hafif ceza göreni o kimsedir ki, onun iki ayagi altinin çukurlarina iki ates parçasi konulacak, bunlarin te'-sîriyle onun beyni (tencere gibi) kaynayacaktir".

146-.....En-Nu'mân ibn Besîr (R) söyle demistir: Ben Peygamber(S)'den isittim, söyle buyuruyordu: "Sübhesiz kiyamet gününde ates ehlinin en hafif azâblisi söyle bir adamdir ki, onun iki ayagi altinin çukurlarinda iki ates parçasi vardir da, bunlarin sicakligindan onun beyni bakir tencere ve dar bogazli olup içinde su isitilan kumkuma adindaki ma'deni kabin kaynamasi gibi kaynayacaktir".

147-.....Bize Su'be, Amr ibn Murre'den; o da Hayseme'den;
o da Adiyy ibn Hâtim(R)'den söyle tahdîs etti: Peygamber (S) atesi zikredip yüzünü geri çekti ve bakindi da, ondan taavvuz edip Allah'a sigindi. Sonra yine atesi zikretti, yüzünü geri çekip sakindi, yine atesten taavvuz edip Aliah'a sigindi. Sonra: "Sizler tek hurmanin yarisiyle, bunu da bulamayan güzel bir sözle olsun atesten korununuz" buyurdu.

148-.....Bize Abdulazîz ibnu Ebî Hazim ile ed-Derâverdî, Yezîd ibn Abdillah'tan; o da Abdullah ibnu Habbâb'dan; o da Ebû Saîd el-Hudrî(R)'den tahdîs etti ki, o, Rasûlullah(S)'tan isitmistir: Rasûlullah, yaninda amcasi Ebû Tâlib anildi da:
— "Umarim ki, benim sefâatim kiyamet gününde amcama fayda verir. Sefaatimle amcam, topuklarina ulasabilen atesten bir çukura konulur da o çukurdan dimaginin asli kaynar" buyurdu [138].

149-.....Enes ibn Mâlik (R) söyle demistir: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Allah kiyamet gününde insanlari toplar. Onlar:
— Içinde bulundugumuz su sikintili durumdan bizleri kurtarmasi için Rabb'imize karsi sefaat istesek! derler.

Müteakiben Âdem(S)'e gelirler ve:
— Sen, Allah'in kendi eliyle yarattigi, sana kendi ruhundan hayât verdigi, meleklere emredip de meleklerin senin için secde ettikleri kimsesin. Sen bizim için Rabb'in huzurunda sefaat et! derler.
Âdem de:
— Ben buna ehil degilim, der ve o islemis oldugu hatîesini zikreder. Siz, Allah'in gönderdigi ilk resul olan Nuh'a gidin, der.
Sonra onlar Nuh'a gelirler. Nûh; islemis oldugu hatîesini anar da:
— Ben buna ehil degilim. Siz, Allah'in kendisini bir haltl edindigi Ibrâhîm(S)'e gidin, der.
Akabinde onlar Ibrahim 'e gelirler. îbrâhîm de, isledigi hatîesini anarak:
— Ben buna ehil degilim. Siz isa'ya gidin, der. Akabinde isa'ya gelirler: O da:
— Ben buna ehil degilim, siz Muhammed(S)'e gidin. Allah O'-nun geçmis ve geri kalmis bütün günâhlarini magfiret buyurmustur! der.
Bunun üzerine insanlar bana gelirler. Ben Rabb 'imin huzuruna izin isterim. O'nu görünce hemen secdeye-kapanirim. Allah diledigi kadar beni bu vaziyette birakir. Sonra Allah tarafindan bana:
— Basini kaldir! îste, sana verilir; söyle, sözün dinlenir; sefaat et, sefaatin kabul olunur! buyurulur.
Ben secdeden basimi kaldirir ve Rabb'imin bana ögretecegi bir tahmîd ile Rabb'ime hamd ederim. Sonra sefaat ederim. Benim için bir sinir ta'yîn buyurur. Sonra ben insanlari atesten çikarir ve cennete girdiririm. Sonra döner yine evvelki gibi secdeye kapanirim. Böylece nihayet üçüncü yâhud dördüncü defada:
— Yâ Rabb! Ates içinde Kur'ân 'in habsettiklerinden baska (yânî ebedîlik vâcib olanlardan baska) kimse kalmiyor! derim".
Katâde: Bu "Kur'ân'm habseîtikleri" sözünün yaninda, yâni üzerine "Huiûd" (yâni ebedîlik) vâcib olanlar sözünü söylerdi [139].

150-.....Bize Imrân ibnu Husayn (R) tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Muhammed'in sefaati ile bir kavim atesten çikar da cennete girerler. Onlar 'Cehennemlikler' diye isimlendirilirler" buyurmustur.

151-.....Bize îsmâîl ibn Ca'fer, Humeyd'den;odaEnes(R)'ten söyle tahdîs etti: Hârise'nin anasi Rubeyy' bintu'n-Nadr, Rasûlul-lah(S)'a geldi. Oglu Harise ibn Surâka Bedir harbinde, atani bilin-meyen serseri bir ok isabeti ile öldürülmüstü. Geldi de:
— Yâ Rasûlallah! Sen oglum Hârise'nin kalbimdeki mevkiini bil-missindir. Eger oglum cennette ise ben (onun acisina sabredip) aglamam. Cennette degilse, ona nasil aglama yapacagimi görürsün! dedi. Rasûlullah da ona:
— "(Ey kadin!) Sen aklini miyitirdin? Cennet bir tane midir? Sübhesiz ki, cennet birçok cennetlerdir (birçok derecelerdir)/ Ve muhakkak ki, senin oglun elbette en yüksek olan Firdevs cennetindedir"
buyurdu.
Ve yine Rasûlullah söyle buyurdu:
— "Sabahleyin veya aksamleyin herhangibir zamanda Allah yolunda bir yürüyüs hiç sübhesiz dünyâdan ve dünyâdaki seylerin hepsinden hayirlidir. Ve elbette cennette herhangibirinizin yayinin arasi kadar veya ayaginin yeri kadar olan bir kisim dünyâdan ve dünyâdaki herseyden hayirlidir.

Sayet cennet ehli kadinlardan bir kadin Arz'a çikmis olaydi, muhaflkak yer ile gök arasini aydinlatir ve ikisi arasini güzel bir koku doldururdu. Ve elbet o kadinin nasîfi, yâni bas örtüsü dünyâdan ve dünyâdaki herseyden hayirlidir" [140].

152-.....Ebû Hureyre (R) dedi ki: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Cennete girecek herbir kisiye, düny_âda iken kötü amel yapmis oldugu takdirde cehennemdeki oturagi kendisine muhakkak gösterilecektir. Bu da sükrünün artmasi içindir. Cehenneme girecek herbir kimseye de, dünyâda iken güzel isler islemis olaydi cennetten olacak oturagi kendisine muhakkak gösterilecektir. Bu da kendisi aleyhine bir hasret olmasi içindir!"

153-..... Ebû Hureyre (R) söyle demistir: Ben bir kerre:
— Yâ Rasûlallah! Kiyamet gününde Sen'in sefaatin en ziyâde kime olacak? diye sordum,
Rasûlullah (S):
— "Yâ Ebâ Hureyre! Hadîs (bellemek) için sende gördügüm hirsa göre, bu hadîsi senden evvel kimsenin bana sormayacagini zâten îah-mîn ediyordum. Kiyamet gününde halk içinde sefaatime en ziyâde mazhar olacak kimse, kalbinden ve gönlünden hâlis ve samîmi olarak 'La ilahe illefilâh' diyen kimsedir" buyurdu [141].

154-.....BizeCerîr, Mansûr'dan; o da Ibrahim'den; odaAbîde'den; o da Abdullah ibn Mes'ûd(R)'dan tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Ben ates ehlinin cehennemden son çikacak ve cennet ehlinin cennete son girecek olanini bilip duruyorum. Bu bir kimsedir ki, cehennemden emekliye emekliye çikar. Yüce Allah ona:
— Git, cennete gir! buyurur.
O kimse cennete varir, ona öyle bir hayâl gelir ki, cennet dop-doludur (herkes kendilerine âid yerlerini almis, açik bir yer kalmamistir). Dönüp:
— Yâ Rabb! Ben cenneti dopdolu buldum! der. Allah yine:
— Git, cennete gir! buyurur,
O kimse cennete varir. Yine cennet ona dopdolu gibi hayâl ettirilir. Dönüp:
— Yâ Rabb! Cenneti ben dopdolu buldum! der. Allah ona:
— Git, cennete gir! Dünyâ kadar ve dünyânin on misli kadar yer senindir -yâhud: Dünyânin on misli kadar yer senindir-! buyurur.
O kul:
— Sen yegâne Melik oldugun hâlde benimle alay mi ediyorsun -yâhud: Bana gülüyor musun-? der".
Râvî dedi ki: (Bu ilâhî va'di o kimse alaya hamlettiginden dolayi) Vallâhî Rasûlullah'm gerideki disleri belirinceye kadar güldügünü gördüm. Sahâbîler arasinda:
— Cennet ehlinin en asagi menzil sahibi, iste bu kimsedir! denilirdi [142].

155-..... Abbâs (R) Peygamber(S)'e:

[143]

— Sen amcan Ebû Tâlib'e herhangi birseyle fayda verdin mi? diye sordu .

52-.Bâb: Sirat, Cehennem Köprüsüdür

156-..... Buradaki iki senedde Ebû Hureyre (R) haber verip söyle demistir: Bir defasinda birtakim insanlar:
— Yâ Rasûlallah! Kiyamet gününde biz Rabb'imizi görecek miyiz? diye sordular.
Rasûlullah (S):
— "Önünde görmeye engel hiçbir bulut yokken günesi görmeniz hususunda itisip kakisma suretiyle bir zarar ve sikisikliga düser misiniz?" diye sordu.
Sahâbîler:
— Hayir yâ Rasûlallah, dediler. Rasûlullah tekrar:
— "Önünde engel hiçbir bulut yok iken ayin ondördüncü gecesi kameri görmek hususunda itisip kakisma suretiyle bir zarar ve sikisikliga ugrar misiniz?" diye sordu.
Sahâbîler:
— Hayir yâ Rasûlallah (bunda da sikisiklik yapilmaz), deyince Rasûlullah:
— "Iste sübhesiz sizler O'nu kiyamet gününde böyle apaçik, si-kisiksiz olarak göreceksiniz. Allah bütün insanlari bir araya toplayacak da: Her kim her neye tapiyor idiyse onun ardina düssün! buyuracak (yâhud Allah'in emriyle bu sözü diyen diyecek). Artik günese tapmakta olan günesin ardina düser; kamere tapmakta olan kamerin ardina düser; tâgûtlara tapmakta olanlar onlarin ardina takilip gidecek. Yalniz bu ümmet, içlerinde münafiklari da oldugu hâlde yerinde durup kalacak. Allah onlara, evvelce tanidiklarindan baska surette gelip: Ben sizin Rabb'inizim! buyuracak. Onlar (Rabb'lerini o tecellî ile taniyamadiklari için); Biz Sen 'den Allah 'a siginiriz, Rabb '-imiz bize gelinceye kadar bizim yerimiz burasidir, (yerimizden ayrilmayiz). Rabb'imiz bize geldikte, biz O'nu taniriz! diyecekler. Allah onlara bu defa da tanidiklari surette gelip: Ben sizin Rabb'inizim! buyuracak. Onlar da: Sen bizim Rabb'imizsin! diyecekler. Ve (O'-nun daVeti üzerine) O'na tâbi' olacaklar [144]. Ve cehennem köprüsü kurulur".
Rasûlullah buyurdu ki:
— "Ümmetini onun üstünden en evvel geçirecek, ben olacagim. O gün rasûllerin dualari 'Allâhumme! Sellim settim (= Yâ Allah, selâmet ver, selâmet ver) '(den ibaret) olacaktir. Sirat Köprüsü 'nde sa '-dân dikenlerine benzer birçok çengeller vardir. Sizler sa'dân dikenlerini gördünüz mü?"
Sahâbîler:
— Evet görmüsüzdür yâ Rasûlallah! dediler. Rasûlullah devamla dedi ki:
— "Istebu çengeller sa'dân dikenler ine benzerler. Ancak su var ki, ne kadar büyük olduklarini yalniz Allah Taâlâ bilir, tste bu çengeller insanlari (kötü) amellerinden dolayi kapip alirlar. Kimi kötü ameli sebebiyle helak olur. Kimi hardal gibi ezik ezik ezildikten sonra kurtulur. Nihayet Allah Taâlâ kullari arasinda hüküm ve adaletini tamamlayip sirf ilâhî rahmeti olarak, nâr ehlinden dilediklerini cehennemden çikarmayi irâde ettiginde meleklerine, ilâhî rahmete nâi-liyetleri murâd olanlardan Allah'a birseyi ortak edinmemisleri, 'Lâ ilahe ille 'ilâh * diye sehâdet etmisleri cehennemden çikarsinlar diye ferman buyuracaktir. Melekler bunlari cehennemde, üzerlerindeki su-

cûd izleri, alâmetleriyle taniyip çikaracaklardir. Allah Âdem oglu'ndan sucûd eserini yemeyi atese haram kilmistir. Melekler onlari atesten kavrulup kapkara olarak çikaracaklar. Sonra üzerlerine hayât suyu denilen bir su dökülecek de sel ugraginda biten yabanî reyhan tohumlari nasil çabuk biterlerse (yeniden) öyle biteceklerdir. Ve onlardan yüzü atese dönük bir kimse kalir ki, o:
— Yâ Rabb! Beni su atesin kokusu zehirleyip duruyor, yalim beni yakip duruyor, benim yüzümü bu atesten döndür! diyecek.
O kimse mütemadiyen yüzünü atesten çevirmesi için Allah'a duâ edip duracak. Sonunda Allah ona:
— Senin istemekte oldugun seyi sana verirsem, ondan baska bîr-sey daha istemen olacak mi? buyuracak.
O kul:
— Izzetineyemîn ederim ki, Sen'den, ondan baskasini istemem! diyecek.
Allah onun yüzünü atesten döndürecek. Sonra bunun ardindan o kul:
— Yâ Rabb, beni cennetin kapisina yanastir! diyecek. Allah:
— Sen ondan baska birsey istemeyecegine azmedip kesin söz vermis degil miydin? Yazik sana ey Âdem oglu! Sen ne kadar sözünde durmaz, ahdine vefa etmez kisisin! buyuracak.
O kul Allah'a devamli duâ edip duracak. Allah:
— Bu istegini sana verirsem, ondan baskasini ister misin? buyuracak.
O kul:
— Hayir, izzetine yemîn ederim ki, ondan baska birsey istemem! deyip, ondan baska hiçbir sey istemeyecegine dâir Allah'a birçok ahidler ve mîsâklar verecek.
Bunun üzerine Allah onu cennetin kapisina yaklastiracak. O kimse cennet kapisina yanasip da ondaki güzellikleri görünce Allah'in diledigi kadar bir müddet sükût edecek. Sonra:
— Yâ Rabb! Beni cennetin içine girdir! diyecek. Sonra Allah da:
— Sen ondan baska hiçbirsey istemeycegine kesin söz vermis degil miydin? Yazik sana ey Âdem oglu! Sen ne sözünde durmaz kimsesin! buyuracak.
Oda:
— Yâ Rabb! Beni mahlûkaatinin en bedbahti kilma! diyecek ve bu söz üzerine duâ ve niyazini tekrar ede ede nihayet Allah Taâlâ ona
Gülecek [145]. Allah ona gülünce de, o kimseye, cennete girmesine izin vermis olacaktir. Cennete girdigi zaman da o kula:
— Fulân seyden temenni eti denilir, o da temenni edecek. Sonra ona:
— Fulân seyden de temenni eti denilecek.
O da uzun uzun temennilerde bulunacak. Nihayet bütün temennileri kesilince, Allah Taâlâ ona:
— Bunlarin hepsi ve bir o kadar dahasi da hep senindir.' buyuracaktir".
Ebû Hureyre: Bu kimse, cennet ehlinin cennete en son girecek
kisisidir, demistir.
Hadîsi Ebû Hureyre'den rivayet edenlerden birisi olan Atâ ibn Yezîd el-Leysî dedi ki: Ebû Hureyre bunu rivayet ederken, Ebû Saîd el-Hudrî de Ebû Hureyre'nin beraberinde oturuyor ve Ebû Hureyre'nin dediklerinden hiçbir seyi degistirmeye lüzum görmüyordu. Tâ "Bunlarin hepsi senin ve bir o kadar dahasi da hep senindir" sözüne gelince, Ebû Saîd, Ebû Hureyre'ye:
— Ben Rasûlullah(S)'tan "Bunlarin hepsi ve daha on misli de senindir, buyuracaktir" derken isittim,

dedi.
Ebû Hureyre de:
— Ben Rasûlullah'tan yalniz "Bunlar ve beraberinde bir misli daha senindir" buyurdugunu belledim, dedi [146].

53- Âhirette Peygamber'e Âid Olacak Havz Ve Yüce Allah'in: "Biz verdik sana hakikatte kevser" (ei-Kevsen 1) Kavli Hakkinda Bâb [147]

Abdullah ibn Zeyd de:
Peygamber (S): "Havz basinda bana kavusmaniza kadar sabrediniz" buyurdu, demistir [148]

157-.....BizeEbû Avâne, Süleymanibn Mihrân'dan; odaEbû Vâil Sakîk'tan; o da Abdullah ibn Mes'ûd(R)'dan tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Ben havz basina sizden önce varacak olan öncünüzüm " buyurmustur [149].
Ve bana Amr ibnu Alî tahdîs etti. Bize Muhammed ibn Ca'fer tahdîs etti. Bize Su'be tahdîs etti ki, el-Mugîre ibn Miksem söyle demistir: Ben Ebû Vâil Sakîk'tan isittim; o da Abdullah ibn Mes'ûd'-dan ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Ben sizin havz üzerine ilk eriseniniz ve sizin orada karsilayicinizim. Ve muhakkak orada benim yanimda sizlerden birtakim adamlar kaldirilacaklar. Sonra onlar muhakkak benim önümden sürüklenecekler (de havzdan uzaklastirilacaklardir). Ben:
— Yâ Rabbt Onlar benim sahâbîlerim! derim. Bana:
— Sen onlarin Sen 'den sonra (dînde) ne bid'atler çikardiklarini bilmezsin! denilecektir".
Bu hadîsi Ebû Vâil'den rivayet etmekte Âsim, el-A'mes'e mutâ-baat etmistir.Ve Husayn da Ebû Vâil Sakîk'tan; o da Huzeyfe'den; o da Peygamber'den olmak üzere söyledi.

158-.....BanaNâfi', Ibn Umer(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S): "Önünüzde bir havuz vardir ki, (büyüklügü) Cerbâ ile Ezruh arasi gibidir" buyurmustur [150].

159-.....Bize Ebû Bisr ile Atâ ibnu's-Sâib, Saîd ibn Cubeyr'den haber verdi ki, Ibn Abbâs (R): Kevser, Allah Taâlâ'mn O'na, yânî Rasûlü'ne ihsan buyurmus oldugu çok hayirdir, demistir.
Ebû Bisr dedi ki: Ben Saîd ibn Cubeyr'e:
— Birçok kimseler Kevser'in cennette bir nehir oldugunu söylüyorlar, dedim.
Bunun üzerine Saîd ibn Cubeyr:
— Cennetteki o nehir de Allah Taâlâ'mn O'na ihsan buyurdugu hayirdandir, cevâbini verdi [151].

160-.....Abdullah ibn Amr (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Benim havzim (açilari müsâvî olarak) bir aylik yol genisligindedir. Onun suyu sütten daha beyaz, kokusu miskten daha hostur. Bardaklari da gökyüzünün yildizlari gibi çoktur. Her kim ondan içerse, o kimse artik ebediyyen susamaz".

161-..... Ibn Sihâb söyle demistir: Bana Enes ibn Mâlik (R) tahdîs etti ki, Rasûlullah (S) söyle buyurmustur: "Sübhesiz havzimin (sahasi) mikdâri Eyle ile Yemen 'in San 'â sehri arasindaki mesafe gibidir. Muhakkak ki, havzda semânin yildizlari sayisinca ibrikler vardir" [152].

162-.....Bize Enes ibn Mâlik (R) tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Ben cennette yürüdügüm sirada bir nehir gördüm, iki tarafinda inciden oyulmus kubbeler vardi. Yâ Cibril! Bu nedir? diye sordum. Cibril: Bu nehir, Rabb'inin Sana vermis oldugu Kevser'dir, diye cevâb verdi. Ben gördüm ki, onun topragi -yâhud kokusu- keskin ve temiz misk idi".
Sekkeden Buhârî'nin üstadi Hudbe ibnu Hâlid'dir.

163-.....Bize Abdulazîz, Enes(R)'ten tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Sahâbîlerimden birtakim insanlar muhakkak havz basinda benim yanima geleceklerdir. Nihayet ben onlari görüp tanidigim zaman onlar benim önümden çekilip götürülürler. Ben: Onlar benim sahâbîlerim! derim. (Allah tarafindan vazîfeli melek) bana: Sen onlarin, Senden sonra (havzdan mahrûmluga sebeb olacak ma'siy etlerden) neler meydana getirdiklerini bilmezsin! der".

164-.....Bize Muhammed ibn Mutarnf tahdîs edip söyle dedi: Bana Ebû Hazim tahdîs etti ki, Sehl ibn Sa'd (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Ben sizin havz basinda öncünüzüm. Benim yanima gelen ondan içer, ondan içen de ebediyyen susamaz. Ve muhakkak benim yanima birtakim kavimler gelecekler ki, ben onlari tanirim, onlar da beni tanirlar. Sonra benimle onlarin arasina bir perde konulur".
Ebû Hazim söyle dedi: Ben bu hadîsi kendilerine tahdîs ederken bunu benden en-Nu'mân ibnu Ebî Ayyas isitti de:
— Sen bu hadîsi Sehl'den bu sekilde söylerken isittin mi? diye sordu.
Ben de:
— Evet böylece isittim, dedim. Bunun üzerine en-Nu'mân:
— Ben Ebû Saîd el-Hudrî üzerine sehâdet ediyorum ki, muhakkak ben de ondan bu hadîsi isitmisimdir. O bu hadîste sunlari da ziyâde ederek, Peygamber'in söyle buyurdugunu söylüyordu: "Ben;
— Onlar bendendirler, derim. Bana:
— Sen onlarin Sen'in ardindan neler ortaya çikardiklarini bilmezsin, denilir.
Ben de:
— Benden sonra dînde degistirme yapanlar uzak olsunlar, uzak olsunlar! derim".
IbnAbbâs: "Suhkan", "Bu'den(= Uzak olsunlar)" ma'nâsma-dir. "Sahîkun", "Baîdun(= Uzak olun)", "Sahakahu" ve "Esha-kahu", "Eb'adehu", yânî "Onu uzaklastirdi" seklinde söylenir, demistir [153].
Ve Ahmed ibnu Sebîb ibn Saîd el-Habatî söyle dedi: Bize babam Sebîb, Yûnus ibn Yezîd'den; o da Ibn Sihâb'dan; o da Saîd ibnu'1-Müseyyeb'den tahdîs etti ki, Ebû Hureyre söyle tahdîs ederdi: Rasûlullah (S) söyle buyurdu: "Kiyamet günü benim yanima sahâbt-lerimden bir zümre gelecek de onlar benim havzimdan geri döndürülüp koyulacaklardir. Ben de:

— Yâ Rabb! (Onlar benim) sahâbîlerim! derim.
— Senden sonra onlarin ne bid'atler ortaya çikarmis olduklari hakkinda Sen 'in hiçbir ilmin yoktur. Muhakkak onlar arkalari üzere dönüp gerisin geri dînden çikmislardir, buyurur".

165-.....Saîd ibnu'l-Müseyyeb, Peygamber'in sahâbîlerinden söyle tahdîs ediyordu: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Havz basina sahâbîlehmden birtakim adamlar gelecekler de havzdan uzaklastirilip koyulacaklardir. Ben de:
— Yâ Rabb! Onlar benim sahâbîlerimdir! derim. Bana:
— Sen'in ardindan onlarin (dînde) çikardiklari bid'atler hakkinda Sen'in hiçbir bilgin yoktur. Onlar arkalarina dönüp gerisin geri dînden çikmis kimselerdir, buyurur".
Suayb, ez-Zuhrî'den söyledi ki, Ebû Hureyre, Peygamber (S)'den "Yuclevne{ — Uzaklastirilirlar)" lafziyle tahdîs ederdi. Ukayl de "Yuhalleûne" seklinde hemzeli olarak söylemisir. ez-Zubeydî de ez-Zuhrî'den; o da Muhammed ibn Alî'den; o da Ubeydullah ibn Ebî Râfi'den; o da Ebû Hureyre(R)'den; o da Peygamber(S)'den olmak üzere bu hadîsi böyle rivayet edip söylemistir.

166-.....Bana Hilâl ibn Alî, Atâibn Yesâr'dan; o daEbû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Peygamber (S) söyle buyurmustur: "Ben (havz basinda) dikilip durdugum sirada bir zümre görürüm. Nihayet onlari tanidigim zaman benimle onlar arasindan bir adam (bir melek) ortaya çikti da onlara:
— Geliniz! dedi. Ben ona:
— Bunlari nereye götürüyorsun? dedim. Melek:
— Vallahi cehneneme götürüyorum! diye cevâb verdi.
— Bunlarin hâli, günâhi nedir? dedim. Melek:
— Bunlar Sen 'in ardindan kiçlari üzerine dönüp (dînlerine) arkalarini çevirerek irtidâd ettiler! dedi.
Sonra ben havz basinda bir zümre daha gördüm. Nihayet onlari tanidigim zaman yine benimle onlar arasindan bir adam daha ortaya çikti da bu topluluga:
— Geliniz! dedi. Ben ona da:
— Bunlari nereye götürüyorsun? diye sordum.
— Vallahi atese götürüyorum, diye cevâb verdi.
— Bunlarin günâhi nedir? dedim. Melek:
— Sen'den sonra bunlar kiçlari üzerine dönüp dînlerine arkalarini çevirerek gerisin geri dînden çikmislardir! dedi.
Ben bu havza yaklasip da geriye çevrilenlerden hiçkimsenin cehennemden kurtulacagim sanmiyorum. Ancak çobansiz yolunu sasiran deve sürüsünden yolunu bulanlar misâli bunlardan da (tek tük) cehennemden kurtulanlar olabilir!"

167-.....Bize Enes ibn Iyâd, Ubeydullah'tan; o da Hubeyb,'den; o da Hafs ibn Âsim'dan; o da Ebû Hureyre(R)'den tahdîs etti ki, Rasûlullah (S): "Evimle minberim arasindaki saha, cennet bah-çelerinden bir bahçedir, minberim de havzimin üzerindedir" buyurmustur [154]

168-.....Abdulmelik ibn Umeyr söyle dedi: Ben Cundeb(R)'den isittim, söyle dedi:Ben Peygamber(S)'den isittim: "Ben havz basinda sizin öncünüzüm" buyuruyordu.

169-..... Bize el-Leys, Yezîd ibn Ebî Habîb'den; o da Ukbe ibn Âmir(R)'den söyle tahdîs etti: Peygamber (S) birgün disari çikip Uhud (harbi) sehîdleri üzerine ölüye cenaze namazi kilar gibi namaz kildi. Sonra (Medîne'ye) dönüp minbere çikti ve (ölülere, dirilere veda eder gibi bir hutbe yapip) söyle buyurdu: "Ben sizin, havz basina ilk ulasaniniz olacagim. Ve sizin hakk yolundaki hizmetlerinize se-hâdet edecegim. Vallahi ben su anda muhakkak (cennetteki) havzi-ma bakip görüyorum. Suöhesiz bana Arz 'in hazînelerinin anahtarlari yâhud: Arz'in anahtarlari- verilmistir. Vallahi ben, benden sonra sizin üzerinize müsriklige dönmenizden korkmam. Lâkin ben sizin bu ha-zîneler (yâhud dünyâ) hususunda birbirinizle nefsâniyet yarisina girisip didismenizden korkarim" [155]
.

170-.....Bize Su'be, Ma'bed ibn Hâlid'den tahdîs etti. O da Harise ibn Vehb'den söyle derken isitmistir: Ben Peygamber(S)'den isittim: Ve kendisi havzi zikretti de: "(Onun büyüklügü) Medine ile San'â arasindaki saha gibidir" buyurdu.'
Ve Ibnu Ebî Adiyy, Su'be'den; o da Ma'bed ibn Hâlid'den; o da Hârise'den: Onun Peygamber'den isittigini ve "Onun havzi, Me-dfne ile San 'â arasindaki mesafe sahasi kadardir" dedigini ziyâde et-mistir.
el-Mustevrid, râvîye:
— Sen ondan "Kaplari" söylediginî isitmedin mi? dedi. Râvî:
— Hayir, diye cevâb verdi. Bunun üzerine el-Mustevrid:
— "Orada yildizlar gibi kaplar görülür" dedi [156].

171-.....Esma bintu Ebî Bekr (R) söyle demistir: Peygamber (S) söyle buyurdu: "Ben havz basinda olacagim. Hattâ sizden bana gelmekte olanlari gözetlerken, benim önümde birtakim insanlar ya-kalanacak. Bunun üzerine ben:
— Yâ Rabb! (Onlar) benden ve benim ümmetimdendir, derim.
(Buna cevaben:)
— Sen onlarin Sen 'den sonra neler yaptiklarini bildin mi? Vallahi onlar Sen 'den sonra ayak topuklari üzerinde dönmekten hiç mi hiç ayrilmadilar, denilir".
Râvî dedi ki: Abdullah ibn Ebî Muleyke:
— Yâ Allah! Biz topuklarimiz üzerinde dönmemizden yâhud dînimizden fitnelere ugratilmamizdan Sana siginiriz! diye duâ ederdi.
"Alâ a'kaabihim yenkisûn", "Topuk üzerinde geriye dönüyorlar" demektir. Bir rivayette âyetteki gibi gelmistir: "Fe kuntum ala a'kaabikum tenkisûn" (ei-Mu'minûn: 66) "Topuklariniz üzerinde geriye dönüyordunuz" demektir.

---

[1] er-Rikaak, "Rakîk"'m cem'idir. "Raktk", "Rikkaf'ten alinmis bir sifattir, yufka seye denir. "Rikkat", sefkat ve merhamet ma'nâsmadir ki, kalb inceliginden meydana gelen sevgidir. Rikkat ile Dikkat bir ma'nâya olmakla beraber, aralarinda söyle bir fark da vardir: Rikkat, derinligi i'tibâriyledir ki, yufkalik ta'bîr olunur; Gilzat, yânî kabalik mukaabili kullanilir. Meselâ "Fulânin kalbi rakîktir" dedigimizde, kati yürekli degildir, yufka yüreklidir demek olur. Dikkat de etrafi ve eni i'tibâriyledir ki, bundan da incelik'le ta'bîr olunur. Meselâ "Fulân dikkatli nazar sahibidir" dedigimizde, ince ve etrafli görüslü, demis oluruz. Bu bilgilere göre "Kitâbu'r-rikaak", kalbde bir nevi' yufkalik ve incelikler meydana getirecek özellikteki hadîsleri toplayan kitâb demektir.
[2] Bu hadîsteki iki ni'met, sihhat ve ferâg'dir. Hakîkaten insanlarin derin bir gafletle devam edip gidecek sandigi, fakat günün birisinde uçup gittigini görerek aldandigi iki

büyük ni'mettir. Beden sagligi bütün islerin yapilmasi, bütün vazifelerin görülmesi ancak kendisiyle mümkin olan herseyin basi ve dayanagi bulunan en büyük bir ni'met oldugu sübhesizdir. Saglik olmadan ne dünyevî, ne uhrevî hiçbir is tam yapilamaz.
Ferag: Bir isten mesguliyeti terk ile kurtulup bos olmak ma'nâsinadir.
Dînî ve hayâti çalismalar için bos vakit demektir. Bu zaman firsatinin ne büyük bir ni'met oldugunu haylazlar degil, çalisma sâhibleri takdîr eder. Bu iki ni'metten istifâde edememek, yufka yürekle ve kalb inceligiyle acinacak hâllerdir.
[3]
Bu iki parantez arasina aldigimiz mutâbaat, bunu ta'kîb eden hadîsten sonra yazilmistir, fakat yeri burasi gibi görünüyor. Bu hadîsin bir rivayeti Ensâr'm Menkabeleri bölümünde de geçmisti. Rasûlullah bu beyitleri okuyarak zorluk ve yorgunluk içinde hendek kazmakta çalisan sahâbîleri sevklendirip yorgunluklarini hafifletmeye çalisirdi.
[4]
Bu mutâbaat, bâzi Buhârî nüshalarinda var, bâzilarinda yoktur. Telvîh sahibinin dedigi gibi, bunun burada bulunmasi, uzun bir düsünmeye muhtâc olur. Onun için bâzilari bunun buradan düsürülmesi lâzimdir, demislerdir.
[5]
Dünyâ hayâti, yânî âhiret kazanci için sarf edilmeyen, bekaa âlemi ni'metleri-nin kazanilmasina vâsita kilinmayan fânî hayât, sirf çocuklari aldatan ve yorgunluktan baska netîcesi olmayan su hâllerden ibarettir:... Dünyâ hayâti, aldanma metâindan baska birsey degildir... Ancak Saîd ibn Cubeyr'den rivayet edildigi üzere aldanma metâi olmasi, âhiret talebinden alikoymasi cihetiyle-dir. Amma Allah'in ridvânina ve âhiret taleblerine vesîle edinilmesi i'tibâriyle ne güzel meta', ne güzel vesîledir. O hâlde insan olanlar, dünyâ-hayâtm geçici zevklerine kendilerini kaptirmayip, sonundaki o firak ile bir taraftan o siddetli azabi, bir taraftan da o magfiret ve ndvâni düsünmeli de yalniz azâb korkusuyle degil, o magfiret ve ndvâna lâyik bir nes'e, bir ask ve mahabbetle âhiret için çalismali, o büyük murada ermelidir (Hakk Dîni, VI, 4750-4752).
Bu âyet asil dünyâyi degil, dünyânin kötü taraflarini îzâh etmekte, onlardan kaçinilmasini tavsiye etmektedir. Çünkü dünyâ da, dünyâda olanlar da bosuna yaratilmamistir (el-Mu'minûn: 115; Sâd: 27). Hayât, ni'metlerin aslidir (el-Bakara: 28). Dünyâ hayâti kötülenmis degildir. Kötülenmis olan, onu Allah'a ve Peygamber'e itaate, güzel amellere sarfetmemek, âhireti insanligi unutup sirf dünyâya ve dünyânin fenaliklarina tapmaktir (Meâl-i Kerîm).
[6]
Hadîsten maksad, cennette az mikdâr yerin dünyâdan ve dünyâdaki herseyden daha hayirli oldugudur. Çünkü cennet bakî, dünyâ ve içindekiler fânidir. Onun için hayâti, âhireti kazanma yolunda harcamahdir.
[7]
Bu hadîs dâima hatirda tutulmaya, hattâ levha yapilip dâima göz önünde bulundurulmaya lâyik son derece kiymetli bir hayât düstûrudur. Ibn Umer'in tavsiyesi de bu hadîsin en güzel bir tefsiri mahiyetindedir.
el-HâkIm de Ibn Abbâs'tan su hadîsi rivayet etmistir:
Peygamber (S) va'z ederken, bir adama hitaben söyle buyurdu "Bes seyden evvel bes seyi ganimet bil: Ihtiyarligindan önce gençligini, hastaligindan önce sagligini, fakirliginden önce zenginligini, mesgûllügünden önce bos vaktini, ölümünden evvel hayâtini!"
Çünkü akilli olan kimse, aksama girdigi zaman sabahi beklemez; sabaha girdigi zaman da aksami beklemez, fakat bunlardan evvel ecelinin kendisine erisecegini düsünür de ölümünden sonra faydasina kavusacagi isleri yapar, saglik günlerinde iyi islere kosar. Zîrâ hastalik ansizin gelir de onu amelden men' edebilir...
Su sözleri söyleyen ne kadar güzel söylemistir:
Izâ hebbet nyâhuke fegtenimbâ
Fe-inne li külli hâfikahn sükûnu
Ve lâ tagM ani'l-ihsâni fihâ
Fe mâ tediî's-sukûne meta yekunu
îzâ zafiret yedâke felâtuhassir
Fe-inne'd-dehre âdetuhû yekûnu
(= Rüzgârin estigi zaman onu ganimet edin. Çünkü her hareket edenin sükûnu vardir. Sakin onda ihsandan gâfil olma, zîrâ sen sükûnu ne zaman olacak bilmezsin. Ellerin zafere ulastigi zaman kusur yapma, çünkü dehrin âdetidir, hainlik yapar.) (Kastallânî)
[8]
Basliktaki bu âyetler, yaradilis sirrindan habersiz olanlarin sirf dünyâya yönelik emellerinin ve bunlarin kötülük ve boslugunun delilleridir.
[9]
Buhârî bunu böyle Alî'nin sözü olarak getirdi. Bunu Ibnu'l-Mubârek ez-Zühd de birçok yollarla tsmâîl ibn Ebî Hâlid'den, Zubeyd'den, Âmir ogullan'ndan olan bir adamdan rivayet etmistir. Ibn Ebî Seybe ve Hilye'de Ebû Nuaym da bunu rivayet etmislerdir. Ebû Nuaym'm rivayetinin bas tarafinda sunlar vardir: "Üzerinize korktugum seylerin en korkuncu hevâya uymaniz ve tulu emeldir. Hevâya uymak, Hakk'tan men' eder. Emel uzunluguna gelince, o da insana âhir eti unutturur. Dikatedin! Dünyâ arkasina dönerek gitti... dedi". Hakimlerin bâzisi da Alî'nin bu sözünden olarak: Dünyâ arkasina dönüp gidicidir, âhiret ise gelmektedir. Dönüp gitmekte olana yönelip de gelmekte olana arka dönen kimseye hayret olunur! demistir... (Kastallânî).
Biz Hz. Alî'nin bu büyük ve hikmetli sözünü el-Bakara: 96. âyetinden sonraya almak suretiyle küçük bir yer degisikligi yaptik.
Emel ve recâ hakkinda güzel bir açiklama: Hakk Dîni, V, 3579'da vardir.
[10]
Peygamber'In bu hadîste anlattigi çizgilerini sarihler çesit çesit îzâh etmislerdir.

[11]
Bunlardan en uygun sanilan resim, söyledir:
Peygamber kazâ-kader, tabiî ölüm, zamansiz ölüm gibi karmasik mes'eleleri en sâde zihinlere de yaklastirmak için çizgiler ve resimlerle tasvir edip anlatmistir.
Emel, uzun ömür ve bol mal gibi nefsin hoslandigi seyleri ümîdlenmektir ki, Türkçe'de "Ummak" ta'bîr olunur.
Ma'nâca emele yakin olan "Temenni" ve "Recâ" ta'bîrleri de vardir. Bunlar arasinda bâzi farklar vardir: Emel, bir kisinin meydana gelmesi mümkin olan seyi elde etmek istemesidir. Meydana gelmeyince kisi o arzu ettigi seyi temenni eder, demislerdir. Recâ da gönlün sevdigi bir seye -müstakbelde hâsil olmasi için-takilmasidir. Dilciler "Temenni" ile "Recâ" arasinda söyle bir fark da bildirirler: "Temenni", sahibine tenbellik verir ve arzusunun meydana gelmesi için ciddî bir ehemmiyetle çalismaz. "Recâ" sahibi ise, bunun aksine, maksadinin husulü için çalisir. Bu bakimdan "Recâ", sahibi için bir fazilettir, övülmüstür. "Temenni" ise emel gibi kötülenmistir.
Hayir îfâ etmeye, maiset te'mîn etmeye yönelik emeller hayirli emellerdir. Bu nevi' hayir emellere aykiri olan emeller kötülenmistir.
Bâzi hakîmler: Bu nevi' uzun emeller akli yipratir, dîni bozar, kanâati giderir, demislerdir. her taraftan kusatmakta olan bu kare seklindeki çizginin ondan disariya dogru uzanan çizgiden daha yakin oldugunda hiç sübhe yoktur.
Bu hadîs dahî insanoglu uzun emel ile yasarken, günün birinde kendisine en yakin olan ecelin pençesine düstügünü tasvîr etmektedir.
[12]
Bu âyet, gafil yasayan, hâlini ve gidisini düzeltmeyen kimseler için bir tevbîh, yânî azarlamadir. Bu azarlamanin uzun yaslilar hakkinda daha da büyük olacagi sübhesizdir.
Tecrübe zamani dahî ta'bîr olunan bu müddeti yasayan bir kimse için Ya-ratan'im bilmekte özür kalmamistir. Bu müddet hakkinda muhtelif rivayetler gelmistir: Altmis, kirkalti, kirk, bulûg yasi, yirmi. Yirmiden altmisa kadar denilmis ise de hakikatini Allah bilir. Bulûgdan sonra her vefat eden hakkinda bu müddet tahakkuk etmis demektir. Altmis, Peygamber'den rivayet edilmis oldugu üzere a'zamîsi demektir. Yânî bundan sonra küfre hiç ma'ziret kalmiyor demektir (Hakk Dini, V, 3994)

Bu satirlarin nâçiz yazari Mehmed Sofuoglu 25 Mart 1984/24 Cumâda'l-âhir 1404 târihinde altmis yasini tamamlayip altmisbir yasini islemektedir. Yüce Allah'tan su niyazda bulunur: "Ey Rabh'im, bana ve ana-babama lütfettigin ni'metine sükretmemi ve (geri kalan ömrüm içinde) Sen 'in razi olacagin iyi isler yapmami bana ilham et. Rahmetinle beni de sâlih kullarinin arasina sok! (en-Neml: 19).

[13]
Allah'i bilmek, dînî ve dünyevî hayir ve saadet yollarini ögrenmek için tecrübe zamani demek olan bu müddet, bu hadîste altmis yas olarak sinirlandirilmistir ki, artik bu yasa varan kimsenin kusurlari hakkindaki özürlerini Allah reddediyor. Bundan sonra ancak tevbe ve istigfar etmek ve bütün varligi ile Allah'a yönelmek yolu açik bulunuyor...

[14]
Bu Ebû Hureyre hadîsi ile ondan sonra gelen Enes hadîsi de insanoglunun mal hirsini ve uzun ömür hayâl ve temenni etmesini pek güzel belirtmistir.

[15]
Mahmûd ibnu'r-Rabî' küçük sahâbîlerdendir. Rasûlullah'm onun yüzüne su püskürtmesi, bes yasinda iken olmustu. Bu vak'ayi anlatan hadîsi Vudû' Kitâbi'nda geçmisti.
itbân ibn Mâlik el-Hazrecî, es-Sâlimî, Rasûlullah'a gelip: Yâ Rasûlallah, gözlerimde hayir kalmadi, kavmime namaz kildiran benim. MescIdlerine gidip namaz kildiramaz oluyorum. Gönlüm ister ki, bana gelip evimde namaz küdirsan da Sen'in namaz kildigin yeri namazgah edinsem! dedi. Rasûlullah: "tnsâaüahyaparim" dedi... Iste burada kildirdigi namaz, bu va'dettigi namazdir...

[16]
Safiyyehû", kulun ana-baba, kan-koca, evlâd, kardes gibi sevdigi bir kimsesi ma'-nâsinadir. Buradaki "îhtisâb" da, sevdigi birinin ölümü üzerine, Allah için sabredip sabrinin ecrini yalniz Allah'tan istemek ma'nâsinadir.

[17]
Bu hitâbiyle Rasûlullah sahâbîleri ve onlarin sahislarinda gelecek nesilleri dünyâya ve dünyâ servetlerine asin ragbet etmekten ve dünyâ maliyle çok mesgul olup âhiret islerini ihmâlden ve dünyâ mali yüzünden birbirlerine düsüp kötülesmekten sa-kmdirmistir. Bunun bir rivayeti son fikranin farkliligiyle Cizye'de "Zimmet ehliyle mütâreke bâbi"nda geçmisti.

[18]
Bunun bir rivayeti Cenazeler Kitabi, "Sehîd üzerine cenaze namazi bâbi"nda geçmisti.

[19]
Zekât'ta "Yetimlere sadaka vermek bâbi"ndaki rivayetin sonunda "Kiyamet gününde bu mal, kendi sahibinin cimriligine sehâdet edecektir" ziyâdesi vardir.

[20]
Bunlar yemelerde, içmelerde genisleme ve çok yemeleri sebebiyle semizleyip sismanlarlar, semizlik ve sismanligi severler, onlarin hayât gayeleri böyle bol bol yiyip içmek ve semizlenmekten ibaret olur. Bunun birer rivayeti Sehâdetler'de ve Menâkibu's-Sahâbe'de geçmisti.

[21]
Bu da ayni hadîsin baska yoldan bir rivayetidir. Daha sonra gelecek insanlarin ahlâk yönünden düsüklüklerini ifâde ediyor.

[22]
Habbâb'in her üç hadîsteki bu sözleri, fetihler ve fetihlerde elde edilen ganimetlerin çoklugu sebebiyle zenginliklerinin arttigim, bunun da bâzi kimseleri mesgul edip âhiret yolundan alikoydugunu, âhiret saadetlerini eksilttigini açikça belirtmektedir!

[23]
O hâlde sakin dünyâ hayâti sizi aldatmasin... Dünyâya dalip da uhrevî vazifelerinizi unutmayin, dünyâ için âhiretinizi feda etmeyin. Çünkü gençlik uçup ihtiyarlik çöktügü gibi, dünyâ her ne olsa bir rü'yâ gibi gelir geçer; âhiret ebedî olmak üzere gelir çatar. Ve sakin o çok aldatici seytân sizi Allah ile de aldatmasin... Yânî Allah Kerîm'dir, Allah Gafûr'dur, Rahîm'dir, Allah herseye vekîl-dir diyerek günâhlara, tenbelliklere, sefâhetlere sevketmesin... Fi'1-vâki' Allah öyledir. Fakat öyledir diye aldanmak, Allah saygisini duymamak, izzet ve celâlini hesaba almamak, Allah'in îkaabini tanimamak gibi bîr cinayet ve ayni zamanda Allah'in îmân ile çalisan sâlih kullarina va'd edilen ni'metlerden mahrumiyettir. Çünkü küfür ve küfrân edenlere siddetli azâb, îmân ile sâlih amellere çalisanlara magfiret ve büyük ecir vardir (Hakk Dîni, V, 3975).

[24]
Hadîsin basliga uygunlugu, bu "Aldanmaymiz!" fikrasmdadir. Bu hadîsin birkaç rivayetini Müslim de Tahâret'te getirmistir.

[25]
Yânî ez-Zehâb, zây'in fethasiyle gitmek, geçmek; zây'in kesresiyle ez-Zihâb ise yagmur ma'nâsmadir.

[26]
Bunun bir rivayeti Magâzî'de de geçmisti. Bunun bâzi rivayetlerinde "Iyi kullarin ruhlari birer birer kabzolunur..." lafziyle, yine bâzilarinda "Hufâle" ve "Husâle" lafizlariyledir. Sâlih kullarin bu fânî hayâttan birer birer çekilip gitmeleri ve degersiz insanlarin çok olmasi, kiyametin yaklasmasi alâmetlerinden oldugu bildirilmistir.

[27]
"Mallariniz ve evlâdlariniz bir fitnedir"; yânî sizi meftun edip birtakim zahmetlere ve günâhlara sokmaga sebeb olan ve birtakim hayirlardan, tâatlerden alikoyun bir ibtilâ ve mihnettir. Hâlbuki büyük ecir Allah kalindadir. Onun için Allah mahabbetini, Allah zikr ve tâatini mal ve evlâd mahabbetine dahî tercih etmeli, mal ve evlâd kaygilariyle ugrasirken Allah için ibâdet ve tâati bozmamalidir (ffakk Dîni, VI, 5037-5038).

[28]
Bunun bir rivayeti Cihâd'da, "Gazvede nevbetçilik bâbi"nda geçmisti.
Hadîs, mal ve menfaat düskünü hirsli kimselerin rûh hâllerini ifâde etmektedir. Hadîsin son fikrasini te'yîd eden bir âyet meali sudur: "'içlerinden sadakalarin taksimi) hususunda seni ayiplayacaklar da var. Çünkü eger içlerinden kendilerine verilirse hoslanirlar. Sayet yine kendilerinden onlara (diledikleri sey) verilmezse, derhâl kizarlar" (et-Tevbe: 58).

[29]
Hadîsin "Mal fitnesinden sakinilmasi" basligina uygunlugu açiktir. Islâm Dîni mal kazanmaktan ve ihtiyâç zamani için mal biriktirmekten men' etmis degildir; bil'a-kis bunu tesvik etmistir. Zenginlik ve fakirligin, sâhiblerinin hâl ve hareketlerine göre iyi yönleri de, kötü yönleri de olabilmektedir. Zenginligin fena yönü bu hadîste bildirildigi üzere, ihtiras derecesinde insanlik faziletine engel olan nev'idir. Allah'a kul olma yerine altin, gümüs ve diger mallara kul köle olacak derecede hirsla zenginliklere baglanmak, insanlara ve Allah yollarina harcamayi birakip serveti kendini ebedî kilacakmisçasina doymaz ve aç gönüllü yasamaktir...
Bu hadîsteki "Altin, gümüs ve degerli elbise kulu " ta'bîri, bu servetlere, âzâd kabul etmez bir köle gibi baglanan, hayirdan, içtimaî yardimdan uzaklasan ihtirasli kimsenin vaziyetini en belîg bir uslûb ile tasvir etmektedir!...

[30]
Bu Ibn Abbâs hadîsi, rivayet yollan çok olan hadîslerdendir. Buhârî bu bâbda bes yol ile Ibn Abbâs'tan, Ibnu'z-Zubeyr'den, Enes ibn Mâlik'ten getirmistir.
Miskât serhinde söyle dedi: Bunun ma'nâsi söyledir demek mümkin olur: Adem oglu mal sevgisi, mal kazanmaya çalisma sevgisi ve bundan doymama üzerine cI-bîllendirilmistir. Ancak Allah'in korudugu ve bu cibilleyi nefsinden izâleye muvaffak kildigi kimseler müstesnadir; bunlar da ne kadai azdir. "Allah tevbe edenin tevbesini kabul eder" sözünü sunu bildirmek için tam yerine koydu. Bu zikredilen cibillet kötülenmistir, günâh yerinde câridir; bunun izâlesi mümkindir, lâkin bu da Allah'in muvaffak kilmasi ve dogrultmasiyle olur. Bunun benzeri Yüce Allah'in "Kim nefsinin asiri cimriliginden korunursa, iste onlar felah bulanlarin tâ kendileridir" (el-Ha$n 9; et-Tegâbun: 16). Burada ince bir nükte de sudur: Âdem oglunun zikrinde onun topraktan yaratildigina ve tabmda ondan bir kabza, yânî tutma olduguna, bunun izâlesinin de Allah'in tevfîk bulutlarindan yagdirmasiyle mümkin olup semere verecegine Isaret vardir... (Kastallânî).

[31]
Bu et-Tekâsür Sûresi de çok mal toplama hirsini daha belîg bir uslûbla kötüledigi için, sahâbîler "Lev kâne... " sözünün, Peygamber'in sözünden olup, Kur'ân ol-madigini bildiler...

[32]
...Iste böyle sehevât mahabbetini pek güzel birsey zannetmeleri, kendilerini her fenaliga sürükler. Bunlara böyle mahabbet ise göründügü gibi güzel birsey degildir. Bunlarin emel gayesi edilmeye degerleri yoktur. Nihayet bunlar alçak bir hayât me-tâidir.
"Insan birakir hepsini hîn-i seferinde"
Dönüp dolasip varilacak, emel gayesi edinilecek sey bunlarda degil, Allah ya nindadir ki, bu dünyâ hayâtindan geçilip Allah'a varildigi zaman erilir. O sehevât, . dünyâ hayâti geçirmek üzere verilmis, vâsita olmak i'tibâriyle Allah tarafindan birer ni'met iseler de, bu alçak hayâta ve bunun metâi olan sehvetlere mahabbet etmek ve bu yüzden Allah yanindaki hüsnü metâi feda eylemek ne kadar budalaliktir, ne kadar alçakliktir!... (Hakk Dîni., II, 1052)
[33]
Umer'in bu duasini ed-Dârakutnî, Mâlik'in Garibeleri Kitâbi'nda; Ismâîl ibn Ebî Uveys'ten; o da Mâlik'ten; o da Yahya ibn Saîd el-Ensârî yolundan rivayet etmistir.
[34]
Hadîsin birer rivayeti Vasiyetler'de ve Beste bir'de de geçmisti: Yüksek el, dâima veren eldir; alçak el de verileni almak için daha asagida açilan eldir. Bu, eskimez tslâmî düstûrlardandir.
[35]
Bu hadîs de hakîkaten iyi düsünenlerde kalb inceligi ve uyanma meydana getirecek yüce ve çok kuvvetli sözlerden biridir!
[36]
Bundan anlasilan sudur ki, dünyâda insanlar amelde müsabaka ve imtihan için yaratilmis olduklarindan, her amelin üzerine sabit olacak iyi ve kötü bir semere vardir. Her çalisan sa'y ve ameli mukaabilinde muhakkak bir semereye erer. "Muhakkak sa'yigörülecek" (en-Necm: 40) demek olur ki, bu semere, kendi istedigi muradi kadar olmasa bile herhalde amelinin degerinden de asagi olmaz... Ve herhangi bir amelin asil semeresi, Allah katinda ona tertîb ve takdîr edilmis olan neticesidir. En büyük hakki da bundan sahibinin gözetmis oldugu maksad ve gayeyi geçmemektir. Onun için en büyük murâdlari fânî olan dünyâ hayât ve zînetinden ibaret bulunanlarin amellerinin ecri de dünyâ hayâtindan ileri geçmez, bâkîyâta ermez. Bunlar, maksad ve niyetlerine göre, sa'y ve amellerinin bütün mükâfatini dünyâda almis tüketmis bulunurlar... Çünkü dünyâ hayâti zâten fânî oldugundan, onu tutmak veya tezyîn etmek için ne yapilsa bostur. Ecel gelince hepsini siler süpürür. Allah'tan baskasi fânî oldugundan, Allah için yapilmayan her amel de bâtildir {Hakk Dîni, IV, 2771-2772).
[37]
Hadîs, bâzi ziyâde ve noksanlarla Istikraz ve Isti'zân'da ve daha baska yerlerde geçti. Müslim de Zekât'ta getirdi.
[38]
Buhârî burada hadîs ilminin hârika inceliklerinden bâzilarini ortaya koymaktadir. Allah ona bu derin ve ihatali ilmine karsilik büyük mükâfatlar ihsan eylesin (Âmîn)!
[39]
Fâsik, fiskindan, günahkâr günâhindan tevbe etmek suretiyle temizlendikten yâ-hud Allah haklari ile küf haklarindan dolayi mukadder olan azabi çekerek te-mizlendiklerinden sonra cennete girecektir, denilmis oluyor. Yânî böyle büyük günâhlar, mü'minin sonunda cennete girmesine mâni' olmaz demektir.
[40]
Bu hadîsin bir rivayeti Istikrâz'da geçmisti.
[41]
Bu hadîste "Mal"a "Araz" denilmesi, sahibine sonradan geldiginden dolayidir. Çünkü bir zaman ânz, sonra da zail olur.
[42]
Bundan murâd, Allah'in kendisi için taksim ettigine razi, fakirligin sikintilarina sabredici, kendisinden Allah'i gücendirecek hiçbir söz ve fiil çikmayan, kazanmayi terketmeyen, dilenmekle de hiç ugrasmayan Iffetli fakirdir. Yoksa maksad, fakîrligin mutlak olarak zenginlikten hayirli oldugu degildir. Çünkü insani türlü sikintilara, borçlara ve hattâ günâhlara düsürecek olan fakirlikten, Rasûlullah, Allah'a siginmistir.
[43]
Rasûlullah'm burada övdügü fakîr de iffetli, sabirli, ahlâkli, dürüst bir kimse ve ilk müslümânlardan bir mücâhid idi.
[44]
Hadîs metnindeki "Nemîre" kelimesini Kurtubî, cariyelerin giydigi; Sa'leb de yasli kadinlarin giydikleri çizgili bir sevb diye tefsîr etmislerdir. Buna göre bu bez, Mus'ab ibn Umeyr'in bir koca-kari libâsini giyecek derecede fakirlik ve ih tiyâç içinde geçen fedakâr hayâtini daha belîg ifâde eden bir husus olmustur. Hâlbuki Mus'ab, Mekke'de servet ve ni'met içinde idi. Hicret edince fakîrlige düsmüstü. Bu hadîste Mus'ab'in fazileti ve onun bu fakîrligiyle beraber, âhiret sevabindan hiçbirsey eksilmedigi hakikati vardir. Bunun bir rivayeti Cenazeler Kitâbi'nda da geçmisti.
[45]
Fakirlerin cennette çogunlugu olusturmasi söyle tevcîh edilmistir: Birçok ma'-siyetleri islemeye sevkeden maldir, malin verdigi azginliktir. Dünyâda maldan mahrum fakirler çogunlukta olduklarindan, dünyâda dînî vazifelerine bagli bir hayât yasayan fakîrler cennette çogunlugu teskil etmislerdir...
Kadinlarin cehennemde çogunlugu olusturmalari ise, kadinlarin tab'an erkeklerden asabi olmalari, zînete ve dünyâ gösterisine düskün bulunmalari, ekseriyetle kocalarina karsi isyanci ve nankör olmalari gibi sebeblere baglanmistir.
[46]
Bu hadîsler, bütün Arabistan'a hâkim olmus ve en mükemmel bir idare kurmus devlet baskani olarak vefat eden Peygamber'in evinde yasanan mütevazi' hayâti göstermektedir. Böylece hadîsler basliga uygun olup, bâzi hâllerde fakîrligin tercîh edildigine ve fazîletine delâlet etmislerdir.
[47]
Hadîs, metnin basindaki "Âllâhu'llezî" lafzindaki hemzenin yemîn vâv'i ma'-nâsina oidugu, Hafiz Ebû Zerr'den Yûnûniyye nüshasinda naklolunmustur.
[48]
Suffa ehlinin eve gelen mikdâri bildirilmemistir. Bâzilari yetmisten fazla oldugunu rivayet etmistir. Biihârî, Namaz Kitâbi'ndaki hadîste Suffa ehlinin kadrosu yetmis oldugunu, Ebû Hureyre'den rivayet etmistir. Hilye'dt yüze yakin bir sayi bildiriliyor. Bu konuda en isabetli söz Ebû Nuaym'in, Suffa ehlinin muayyen bir kadrosu olmadigina dâir rivayetidir. Suffa ehli, mescidin bitisiginde "Suffa" denilen bir sundurmada oturup, hazarda Kur'ân ile, seferde rihâd ile mesgul olduklarindan, hâlin gerektirmesine göre sayilari bazen artar, bazen eksilirdi.
[49]
Rasûlullah'm gülümsemesi, Ebû Hureyre'nin "Bana süt kalmayacak" sanarak endîselenmesindendir.
[50]
Rasûlullah'm burada hamdetmesi, az süte Allah Taâlâ'nin çok bereket ihsan buyurmasindandir.
Bu hadîste, Peygamber'in ve sahâbîlerinin yasayislarinin nasil oldugunun en güzel beyâni vardir. Bu hadîsin bir kismi kisaca Isti'zân'da geçti. Sonra onu burada Ebû Nuaym Fadl ibn Dukeyn'den yalniz olarak uzun metinle tekrar etti. Bunu Tirmizî, ez-Zuhd'de; Nesâî de er-Rikaak'ta rivayet etti. el-Kirmânî söyle dedi: "Hadîsin yarisindan bir mikdârini" sözüyle Buhârî, Taamlar KItâbi'nda Yûsuf ibn îsâ yolundan zikrettigi hadîse dayanmistir. O, bu hadîsin yansina yakindir... Böylece hadîsin hepsi müsned olur... Bu hadîste düsünüp çikarabilecekler için birçok fâideler vardir (Aynî).
[51]
Esed ogullari, Peygamber'in vefatindan sonra dînden çikmis, o sirada peygamberlik iddia eden reîsleri Tuleyha ibn Huveylid el-Esedî'ye tâbi' olmuslardi. Ebû Bekr zamaninda Hâlid ibn Velîd kumandasinda gönderilen ordu ile tenkil edilmisler, geri kalanlari da Islâm'a dönmüslerdi. Bunlarin çogu Kûfe'de oturmayi tercih etmislerdi. Bunlarin baskanlari, Sa'd ibn Ebî Vakkaas Küfe vâlîsi bulundugu sirada Umer'e, dîn ve ibâdet isleri hakkinda birtakim sikâyetlerde bulunmus ve valilikten azledilmesine sebeb olmuslardi.
Sa'd ibn Ebî Vakkaas, hadîsteki bu serzenislerini bu vak'a ürerine söylemistir.
Bu hadîsin bâzi rivayetleri Sa'd'in faziletleri ile Et'ime'de de geçmisti. Müslim de bunu kitabin sonunda getirmistir.
[52]

Hz. Âise'den gelen bu alti hadîs ve digerleri, Peygamber'in ve ailesi ferdlerinin yasayislarindaki sadeligi; dünyâ lezzetlerinden uzak, ölmeyecek derecede az yeme ve içme suretiyle hayât sürdüklerini en güzel sekilde belirtmektedir. Hâlbuki Peygamber ve ailesi ferdleri, isteseydi bundan daha bol beslenme ve yüksek yasama yapabilirlerdi.

[53]
el-Kût:... Bedeni tutacak mikdâr, yânî insan bedeni kendisiyle ölümü kapatip yasamasini sürdürecegi gida demektir.

[54]
Bu hadîsler gerek ibâdet ve tâatlerde ve gerek diger her türlü çalisma ve hareketlerde ifrat ve tefritten sakinip, orta yolu tutmanin, i'tidâlîi olmanin fazîleti-ne ve sevimliligine delâlet etmektedirler. Dogru yolu tutmak ve i'tidâlîi olmak, mü'minin hiç degismez hayât düstûrlari olmalidir.

[55]
Bu hadîslerin bâzi rivayetleri daha önce Oruç ve Namaz Kitâblari'nda geçmisti. Basliga delâletleri meydandadir.
Iktisâd, lügatte "Amelde i'tidâl" demektir ki, "Kasd"dan alinmistir. Çünkü matlûbunu iyi taniyan bir kimse, onu hiç egilip bükülmeden, istikaamet üzere kasdeder. Maksûdunun mevzii ve mevkiini bilemeyen ise, tahayyür içinde kalir. Ifrat ve tefrit ile kâh saga, kâh sola bocalar, çabalar durur. Iste bu sebeble iktisâd, maksûda götüren amel demek olmustur. Mâlî islerdeki îktisâd'm da esâsi budur... (Hakk Dîni, II, 1736).

[56]
Bu hadîsin bir rivayeti Namaz Kitabi, "Imâma dogru göz kaldirmak bâbi"nda geçmisti. Bunda namaz kilan kisiye, gözleri önünde cennet ve cehennemin misâllerini getirmesi ve böylece seytânin hatirlatmasindan meydana gelecek fikirlerden korunmasi tenbîhi vardir... Baslik ile hadîs arasindaki uygunluk, bu
bakimdandir.
Bu babin hadîslerinin çogu tekrar edilmistir, bâzisinda digeri üzerine ziyade de vardir (Kastallânî).

[57]
Ey kitâb ehli, siz hiçbirsey üzerinde degilsiniz"; yânî diyanetiniz yok; dîn nâmini verdiginiz, gittiginiz yol birsey degildir. Tâ ki Tevrat'i, ve Inctl i ve Rabb'-inizden size indirilenlerin hepsini -ki Kur'ân ve Kur'ân'in bu âyeti de bu cümledendir- ikaame edesiniz, bunlara hakkiyle riâyet edesiniz. Önden geleni sonradan gelenin tasdikinden geçirerek, mecmû'unun hâsilina göre Allah'in ahid-lerini ve akidlerini taniyip îfâ edesiniz. Iste o zaman bir sey üzerinde bulunmus, bir dîne sâhib olmus olursunuz. Yoksa bu gidisiniz dinsizlikten, yolsuzluktan baska birsey degildir.. (Hakk Dîni, II, 1738).

[58]
Hadîsle âyet arasindaki münâsebet su bakimdandir: Âyet "Indirilmis olan Kitabin" içindekilerle amel etmeyene, kurtulus hâsil olmayacagi ve emredilen amelleri islemeksizin kuru kuruya olan ümidinin ona fayda vermeyecegine delâlet etmektedir. Korkmakla beraber ümîdli olmak ma'nâsini ifâde eden bir âyet: "Onlarin taptiklari da, hangisi Rabb 'terine daha daha yakin (olacak) diye vesî-le arayip duruyorlar, O 'nun rahmetini umuyorlar, O "nun azabindan korkuyorlar. Çünkü Rabb'inin azabi korkunçtur" (el-isrâ: 57)

[59]
Umer'in bu sözünü Ahmed ibn Hanbel Zühd Kitâbi'nda, Mucâhid'den sahîh bir senedle rivayet etmistir.
Ma'lûm ki, sabr, nefsin iyi bir is yapmak veya fenaliktan kaçinmak için aciya, mesakkate tahammül kuvvetidir. Baslica iki olarak düsünülür1: Birisi elem ve külfete sabirdir ki, bununla tâat ve mucâhedenin ve güzel amellerin mesakkatlerine tahammül olunarak yüksek himmet sâhiblerinin nail olduklari basarilara erilir. Birisi de lezzet ve sehvetlere karsi sabirdir ki, bununla da nehyedilen-lerden ve hos görünüp de sonu fena olan aldatici, tehlikeli, maddeten ve ma'-nen zararli seylerin zararlarindan sakinilir, korunulur... Sabrin derecesi hususunda fitrî kaabiliyetin bir hükmü bulundugu reddedilmemekle beraber, terbiyenin, i'tiyâdm, azim ve irâdenin ve onun için de îmânin ehemmiyeti çok büyüktür... (Hakk Dîni, VIII, 6081-6082).

[60]
Çünkü sabir, bütün ahlâk güzelliklerini toplayan güzel bir melekedir.

[61]
Hadîsin basliga uygunlugu, Peygamber(S)'in Allah'in bunca ni'metlerine karsi sükür için ayaklan sisinceye kadar tâatin zorluguna sabr etmesidir.

[62]
Âyetin devami söyledir: "Kim Allah'a korunursa. Allah ona bir çikis yeri ihsan eder. Onu hatir ve hayâline gelmeyecek bir cihetten de nziklandmr. Kim Allah 'a güvenip dayanirsa, O, kendisine yetisir. Sübhesiz ki, Allah emrini yerine getirendir, Allah hersey için bir ölçü ta'yîn etmistir" (et-Talâk: 2-3).

[63]
Aynî, Rabî' Ibn Huseym'in bu tefsîriyle "Kim Allah 'a güvenip dayanirsa o ken disine yetisir1* kavlini açiklamak istemistir, demistir. Hakîkaten bu söz her iki âyetin de tefsiri olabilir.

[64]
Hadîsin uzunca bir rivayeti Tibb'da, 42. Bâb, 67. hadîste; kisa bir rivayeti Peygamberler Kitâbi'nda geçmisti. Tibb'da geçtigi yerdeki 71. hasiyede bu hadîs hakkinda Ibnu'l-Kayyim'dan güzel bir te'Iîf de nakletmistik.

[65]
Hadîsin bâzi rivayetleri Namaz, Dualar, Kader, 1'tisâm Kitâblari'nda da gelmistir.
Kîle ve kaale: Dedi-kodu demektir. Bu iki kelime, birincisi meçhul, ikincisi ma'lûm olmak üzere ya iki fiildir yâhud iki masdardir. Her iki takdîre göre serhlerde birtakim lisâni bilgiler verilmistir... Sârih Hattâbî bunun ilmî medlulü hakkinda: Kîle ve kaale, meclislerde, toplanti yerlerinde ve insanlarin dillerinde "Fulân hakkinda söyle denildi, fulân da böyle dedi" suretinde meydana gelen fuzûlî muvâverelerdir ki, dünyevî ve uhrevî hiçbir ciddî fâidesi yoktur, demistir.

[66]
Bundan önceki iki âyet söyledir: "And olsun insani biz yarattik. Nefsinin ona ne vesveseler vermekte oldugunu da biz biliriz. (Çünkü) biz ona sâh damarindan daha yakiniz. Hatirla ki (Insanin) hem saginda, hem solunda oturan, onun amellerini tesbît etmekte olan iki de (melek) vardir" (Kaaf: 16-17).
Yâni her insanin söyledigini alip zabta me'mûr iki melek vardir. Ifâdesini zabteder dururlar... Gerek hayra ve gerek serre dâir agzindan ne çikarsa herhalde yaninda bir rakîb, ne yaptigini, ne söyledigini gözeten bir murâkib hazir. Hiçbir dedigini kaçirmadan kaydederlerken Allah ona her yakindan daha yakindir. O sirada insanin nefsinde onlarin dahî vâkif olamayacaklari gizlilikleri bilir, diledigi te'sîri yapabilir. Su hâlde meleklerin zabt ve hifzi O'nun ihtiyâcindan degil, kullarin istikbâli için hikmete mebnîdir... Bu âyetin zahirinden anlasildigina göre, bu melekler agizdan çikan her sözü yazarlar, bunun delâletinden fiilleri de yazdiklari anlasilir... {Hakk Dîni, VI, 4513-4514).

[67]
Bilhassa dil ile ferci zikretti. Çünkü bu ikisi, dünyâda insan üzerine en büyük belâdirlar. Bunlarin serrlerinden korunan, serrlerin en büyügünden korunmus olur. Bu, her ân hatirda tutulup günlük hayâtta uygulanacak çok kiymetli bir hayât düstûrudur.

[68]
Bunun bir rivayeti Edeb Kitâbi'nda da geçmisti.

[69]
Bu hadîsler dâima az konusmayi tesvîk etmektedir. Bir söz söylenecegi zaman, onun ne ma'nâlara gelecegi ve ne te'sîrler icra edecegi, zarari, faydasi enine boyuna tefekkür ve tezekkür edilmelidir. Nitekim belki de Allah, kisinin dinlemesi, söylemesinin iki kati olsun diye, insanda iki kulak ile bir dil yaratmistir

[70]
Bu, Ezân'in Baslamasi ve Zekât Kitâbi'nda tam olarak geçen hadîsten bir parçadir.
Hâkim'in Enes'ten rivayetinde "Her kim Allah'i zikredip de gözyaslari Allah hasyetinden yere akacak derecede gözleri sulanirsa, kiyamet gününde azab o/m/i-maz.'" buyurulmustur. Halvette Allah'i zikretmek ihlâsa yakin ve riyadan uzak oldugu için makbuldür.

[71]
Bunun bir rivayeti Isrâîl ogullan'nin zikri'nde geçti.

[72] Bunun birkaç rivayetini Müslim, Tevbe'de getirmistir. Müslim Ter., VIII, 247-250 "2756-2757".

[73] Buhârî bunun bir rivayetini 1'tisâm'da, Müslim de Peygamber'in fazîletleri bölümünde getirdi. Hadîste ma'siyetlere düsmekten sakindirma ve ma'siyetlerden vazgeçme gerektigi apaçik meydandadir.

[74] Bunun bir rivayeti Peygamberler Kitabi; "Biz Davud'a (oglu) Süleyman 'j ihsan ettik..." (Sâd: 30) kavli'nde de, kisaltilmis olarak geçmisti.
Bu ates yakan adam temsili, el-Bakara: 17. âyette de biraz farkli olarak geçmektedir.

[75] Bu hadîs de Peygamber'in cevâmi'u'l-kelim denilen câmiâli sözlerindendir. Bunda Mekke fethi ile Medîne'ye hicret etme sevabina erisemeyenlerin gönüllerini hos etme yüksek müjdesi vardir.
Bunun bir rivayeti îmân'da da geçmisti.

[76] Rabb'ini daha çok bilen kimse, Rabb'inden daha çok korkulu olur. Korku siddetinin alâmeti de ceza gerektiren bir günâh isledigi zaman kalbin devamli ürper-mesi, bedenin degismesi, hasyet ve aglamaktir.
"Ilâhî azametin ne oldugunu, cürüm ehlinin ugrayacaklari ilâhî intikaa-min siddetini, kiyamet hâllerini, ates azabinin dehsetini bilseniz" demektir ki, bunlari müsahede eden kimsede dünyâ nesvesi ve sevinci kalmayacagi açiktir. "Az gülerdiniz" demek "Gülmeye hiç mecaliniz kalmazdi" demek olur.

[77] Yüce Allah Kur'ân'da da söyle buyurmustur: "Artik islemekte olduklari günâhin cezasi olmak üzere az gülsünler, çok aglasinlar onlar!" (et-Tevbe: 82).

[78] Bu hadîs de Peygamber'in câmiali sözlerindendir. Nefisler sehvetlere îneyletse de sehvetleri kötülemekte, nefislere hos gelmeyip mesakkatli olsa da tâatlere tesvîkte çok beligdir.

[79] Yânî tâatler cennete, ma'siyetler cehenneme yaklastirir.

[80] Bu, Lebîd ibn Rabîa el-Âmirî'nin kasidesinden bir beyittir. Lebîd'i Buhârî, 1b-nu Ebî Hayseme ve digerleri sahâbîlerden saymislardir. Lebîd, Usmân'in devrine kadar yasamis, yüzyirmi yâhud yüzelli yasinda Kûfe'de vefat etmistir. Beytin basliga uygunlugu, dünyâda Allah'a tâate dönmeyen ve O'na yaklastirmayan hersey bâtil olunca, onlarla ugrasmak, insana ayakkabinin bagi kadar yakin olmakla beraber cennetten uzaklastirici olmasi bakimindandir... (Kastallânî).

[81] Kirmani: Dünyâ zînetleri hususunda kisi, kendi noksani, kolay olmasi, Allah'in in'âm ettikleriyle ferahlamasi ve onlara sükretmesi için kendinden asagida olana baksm. Dîn islerinde âhiretle ilgili hususlarda ise faziletler kazanmakta ragbetinin artmasi Için kendinden üstün kimselere baksm demistir.

[82] Bu hadîste, Allah'in bu ümmet üzerindeki fadhnin genisliginin beyâni vardir. Çünkü böyle olmayaydi, hemen hemen cennete kimse giremezdi. Zîrâ kullarin çirkinlikler islemeleri, haseneler islemelerinden daha çoktur. Bunu Müslim de îmân'da getirmistir.
Güzel amellere on katindan yediyüz katina ve daha çoguna kadar sevâb verilecegi, Kur'ân'da da va'd edilmistir: (el-Bakara: 245, 261; el-En'âm: 160).

[83] Hadîsin ma'nâsi, Yüce Allah'in su kavline dönücüdür: "... Siz onu kolay ve küçük saniyordunuz. Hâlbuki o, Allah katinda büyüktür" (en-Nûr: 15).

[84] Hadîsin bir rivayeti Cihâd, "Fulân sehîddir denilmez bâbi"nda geçmisti. Ka-der'de de gelecektir.

[85] Hadîsteki "Bir vâdî içinde yalnizliga çekilerek" ta'bîri, umûmî ahlâkin bozuldugu fitne zamanlarinda Islâm umdelerini korumak için kendi evinde veya çalisma sahasinda münzevî bir hayât yasama tarzi tercîh edilmesinin hayirli oldugunu bildirmektedir. Arzu edilen, halkin dedikodusundan çekinerek mü'minin kendi bucaginda Islâmî düstûrlar Içinde yasamasidir. Bu hâlde dahî dîn ve devletin korunmasi için içtimaî dayanismanin en belirgin görünüsü olan cihâda katilmanin en güzel uslûb ile emredilmesi de, hadîste hedef alinan gayenin bir anarsistlik degil, sâde bir inziva oldugunu gösterir.

[86] Bunun bir rivayeti îmân'da da geçmisti
23 Agustos 1954'te Nazilli'de Kestane Câmii'nden iki sokak asagidaki kösede, oglu Hâlis'in dükkâni önünde, baba dostu Hafiz Haci Alî Seyh Efendi , istegim üzerine:
a. Kur'ân'Ia çok mesgul ol.
b. Her isinde ve hareketinde Allah rizâsini gözet.
c. Ekseriya uzleti tercîh et!
ögütlerini vermisti. Bu zât Arabça bilir, hafiz, âlim ve ma'nevî ilimlerde mütehassis idi. Tab'ima uyan bu üç Ögüdü bütün hayâtimda uygulamaya çalistim. Resmî vazifelerimde de, husûsî durumlarimda da bu ögütlerden çok faydalar gördüm. Allah ona rahmetler ihsan etsin. Beni bunlari uygulayacak bir vazîfe-de kullanan Allah'a da hadsiz hamd ve senalar olsun! (Mehmed Sofuoglu)

[87] Emânet, bir adam emîn ve i'timâd edilir olmak ma'nâsinadir. Bu ma'nâda isim de olur. "O emânet ehlidir" denilir ki, onda hiyanet yoktur demektir. Emânet, emîn kimsenin uhdesine vedîa kilinan seye de denir. "Biz emâneti göklere, Yer'e ve daglara arz (ve teklif) ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler..." (e\-Ahzâb: 72) âyetindeki "Emânet", farz kilinan farzlardir... Müellifin Basâîr'dc beyânina göre, bâzilari emâneti Tevhîd Kelimesi'yle, bâzilari adalet ile ve bâzilari hecâ harfleri ile, bâzilari akil ile tefsir eylediler... Bâzilari indinde tabüyye ve ihtiyâriyyeyi sâmil ilâhî tâattir, lâkin ekser olan akil ve tekliftir.. (Kaamûs Ter,).

[88] Buradaki "Emânet'le murâd, devlet nufûz ve kudreti dedigimiz âmme velayetidir denilmistir... Kur'ân'da bu siyâsî vazife daha sümullü olarak söyle ifâde edilmistir: "Sübhesiz ki Allah sizlere emânetleri ehline vermenizi, insanlar arasinda hükmettiginiz zaman adaletle hükmetmenizi emreder... " (en:Nisâ: 58). Bu hadîsin bir rivayeti Ilim Kitâbi'nin evvelinde geçmisti.

[89] Huzeyfe ibnu'l-Yemân, Peygamber'in istikbâle âid bâzi sirrlar, incelikler bildirdigi bir sahâbîdir. Onun için Huzeyfe'den rivayet edilen yüz kadar hadîs, hep böyle ince isaret ve remizler ihtiva eder. Nitekim bu hadîs de öyledir.
Emânet, Kur'ân'da, hadîslerde zikrolundugu konulara göre, birkaç ma'-nâya gelir: Hepsinde Emânet, umûmî bir ta'bîr ile "Hiyanet" mukaabili kullanilmistir. Bu hadîsin bas tarafindaki emânetin fitrî dîn duygusu ile kesbî ilim, ibâdet, adalet ve medeniyet umdeleri oldugu açik olarak anlasilmaktadir. Bu kutsal duygunun, Allah'a karsi kulluk vazifelerinin, insanlar arasinda içtimaî bir nizâm ve emniyet te'mîn eden umdelerin Allah tarafindan insan gönüllerine nasil ilham ve vahyolunup, sonra bunlarin birer birer nasil silinip gittigini Huzeyfe, en belîg bir uslûb ile Peygamber'in nübüvvet lisânindan nakletmistir. Bir cümle ile, islâm nurunun nasil dogdugunu, nasil zayiflayip söndügünü bildirmistir.
Hadîsin ikinci fikrasinda da Islâm nuru dogdugu ve yasadigi müddetçe ziyasini saçtigi yerlerde müslim, gayrimüslim bütün ferdler arasinda umûmî bir emniyet ve i'timâd teessüs ettigi, o nurun zayiflamasiyle de bütün gönülleri umûmî bir emniyetsizlik karanligi kapladigi tasvîr olunmustur.
Hadîsin son fikrasinda Huzeyfe, hem bu emniyet devrinde yasadigini, hem de Içtimaî nizâmin bozulup emniyetsiz bir muhît içinde kalarak fulândan ve fulândan baska kimse ile medenî muamelede bulunmadigini bildiriyor. Huzeyfe, Usmân'in sehîd edilmesinden kirk gün sonra, yânî hicretin otuzaltinci yilinda vefat ettigine göre, o

günlerin siyâsî, içtimaî çalkantilarini belirtmis oluyor.
Buhârî bu hadîsi bu sened ve metinle Fitneler Kitâbi'nda; Müslim de îmân'da getirmistir.

[90] Hadîsin basliga uygunlugu söyledir: Insanlar çok fakat onlardan Allah tarafindan razi olunmuslar azdir. Nitekim yüz deve içinde binilecek asîl devenin bir tane olusu da böyledir. Razi olunmayanlar, farzlari zayi' edenlerdir. Ibn Abbâs Emânetr\, "Farzlar"la tefsîr etmistir. Yüce Allah söyle buyurdu: "Lâkin insanlarin çogu bilmezler" (Pek çok yerde geçer); "Fakat onlarin çogu cahillik ederler" (el-En'âm: 111).

[91] es-Sum'a: Isitilsin kasdiyle bir is islemege denir; Riya, görülsün kasdiyle islemege denir.. Sîn'in dammiyle ve fethiyle lügattir, mushûru damme iledir (Kaamûs Ter.).
Isitilsin ve görülsün kasdiyle söhret ve riya için yapilan isler, Allah rizasi kasdiyle yapilmadigindan makbul ve sevâbli olmazlar. Böyle isitilme ve gösteris kasdiyle is yapanlar Kur'ân'da kötülenmistir: "... Onlar namaza kalktiklari vakit üsene üsene kalkarlar, insanlara gösteris yaparlar. Allah >i ancak birazcik hatira getirirler" (en-Nisâ: 142); "Onlar insanlara gösteris yapanlardir" (el-Mâûn: 6).
Imâm Râgib Müfredât'mda söyle dedi: Insanin dîn hususundaki sirki iki türlüdür: a. Büyük sirk ki, o Allah'a ortak tanimaktir. Bu en büyük küfürdür (çn-Nisâ: 48). b. Küçük sirktir ki, bâzi islerde Allah'tan baskasini Allah ile birlikte tanimaktir. Bu, riyadir, münafikliktir..

[92] Basliga uygunlugu, içinde tevhîd hususunda nefisle mücâhede ve kisinin kendi nefsi ile cihâdi bulunmasidir ki, bu en büyük cihâddir. Nefsiyle mücâhede kötü huylan giderir, güzel huylan meydana getirir. Yüce Allah söyle buyurdu: "Bizim ugrumuzda mücâhede edenlere; biz onlara elbette yollarimizi gösteririz. Sübhe-siz ki, Allah muhakkak ihsan erbâbiyle beraberdir" (el-Ankebût: 69); "Amma kim Rabb 'inin makaamindan korktu, nefsini hevâdan alikoydu ise iste muhakkak ki, cennet onun varacagi yerin tâ kendisidir" (en-Nâziât: 40-41). Bu hadîsin birer rivayeti Ilim, Namaz, Cihâd, Libâs'da da geçti.

[93] Basliga uygunlugu, Allah'in bu kaanûnundadir. Çünkü bunda tevâzu'u tesvîk, yukari kalkmak ve yukari kaldirmayi da kötüleme vardir. Bunun bir rivayeti Cihâd'da "Peygamber'in disi devesi bâbi"nda da geçmisti.

[94] Bu Ebû Hureyre hadîsi, mecazî ve temsîlî ifâdeler ihtiva etmektedir. Basliga uygunlugu hakkinda el-Kirmânî: Nafile ibâdetlerle Rabb'e yaklasmak ancak tevazu' ve tezellülün en son derecesiyle olur... demistir...
Mü'minin hayâtinin son demindeki tereddüd ta'bîrini sarihler, ölüm meleginin tereddüdü ile te'vîl etmislerdir. Nitekim Azrâîl, Musa'nin ruhunu almaya me'mûr olup geldiginde, Mûsâ Peygamber Azrail'i tokatlamisti. Bunun üzeri ne bu melek birkaç defa gidip gelmisti. Azrail'in bu tereddünü Yüce Allah kendisine izafe buyurmustur.

[95] Ayet, kiyametin kopmasi denilen o saat hâdisesinin ne kadar çabuk ve ansizin vukü'a gelecegini pek belîg ifâde etmektedir. Kur'ân'da bunu belirten baska âyetler de vardir...

[96] Bu hadîslerin birkaç rivayetini Müslim de Fiten'de, "Kiyametin yaklasmasi bâ-bi"nda getirmistir: Müslim Ter., VIII, 504-507, "2949-2953".

[97] Ebû Zerr'in Kusmeyhenî'den gelen nüshasinda bu baslik: "Günesin batidan dogmasi babi" seklindedir.

[98] Bu hadîs Fitneler Kitabi'nin sonunda gelecek olan uzun hadîsten kisaltilmistir. Ölümün yaklastigi anda oldugu gibi, o gün artik teklifin zamani geçmis mes'-ûliyet zamani baslamis, îmân ile kazanilmasi mümkin hiçbir hayir kalmamis olur. "Fakat hismimizi gördükleri zaman îmânlari fâide verecek degildi. Allah 'in, kullari hakkinda carî olagelen âdeti budur. Iste kâfirler burada hüsrana ugradi" (el-Mu'min: 85) medlulü üzere, be'sin gözle görüldügü böyle ye's zamaninda îmân kabul edilmez ve hiçbir fayda vermez. îmânin makbul olmasi, hazir ve sâhid olunana degil, gaybe ve istikbâle ilgilenmesinde, iyânî degil, burhânî olmasinda ve istikbâl için bir hayir kazanmaya imkân bulunacak kadar önden bulunmasindadir... (Hakk Dîni, III, 2104-2109).

[99] Hattâbî söyle dedi: Allah'a kavusmak birkaç vech üzeredir. Bunlardan biri "Allah yin huzuruna çikmayi yalan sayanlar, gerçek en büyük ziyana ugramislardir..." (en-En'âm: 31; Yûnus: 45) kavimdeki gibi, öldükten sonra dirilmek ma'nâsinadir. Biri de "Kim Allah'a kavusmayi umarsa, sübheyok ki, Allah'in ta'yîn ettigi o vakit, herhalde gelecektir..." (el-Ankebût: 5) kavlindeki gibi, ölüm ma'nâsinadir. Ibnu'1-Esîr, en-Nihâye'de: Burada Allah'a kavusmaktan murâd, âhiret yurduna dönmek ve Allah katindakileri istemektir; bununla garaz ölmek degildir, çünkü ölümden herkes hoslanmaz... demistir (Aynî).

[100] Basliga uygunlugu, Peygamber'in ölüm ile hayât arasinda muhayyer kilindigi sirada Allah'a kavusmayi tercîh Ile ölmeyi tercih etmis olmasidir. Bu hususta onun sünnetine ittibâ' etmek yakisir. Bunun bir rivayeti Dualar Kitâbi'nda da geçmisti. Müslim de bunu Duâlar'da getirdi.

[101] Ölüm sekreteri, ölümün akü gideren siddetleridir. Bu "Ölüm sekresi" ta'bîri Kur'-ân'da da gelmistir: "(Bir gün bakarsin ki) ölüm sekresi (ölüm bayginligi) gerçek olarak gelmis, iste bu senin kaçip durdugun seydir (denilmistir)" (Kaaf: 19).

[102] Bu, Magâzî'nin sonunda "Peygamber'in ölümü bâbi"nda geçen hadîsin kisaltilmis bir kismidir.

[103] Sübhesiz bu, Rasûlullah'in câhil bedevilere verdigi hikmetli bir cevâbdir. Bu ce-vâbla sunu demek istemistir: Siz büyük kiyametten sormayi birakiniz, onun zamanini ancak Allah bilir. Size lâzim olan, kendi ölümünüz zamanini sormak ve onun için hazirlikli bulunmaktir!.. Her insanin Ölümü, küçük kiyametin kop-masidir. Büyük kiyamet ise, insanlarin hepsinin ölüp kabirlerinden kalkmalari ve hesaba çekilmeleridir! (Hakk Dîni, VI, 4325-4326'da "Saat" hakkinda güzel bir özet vardir).

[104] Bunu Müslim de Cenazeler Kitâbi'nda getirmistir.

[105] Bunu Müslim de Zühd ve'r-Rekaaik'ta getirdi.

[106] Müslim'in "Nâr'in sifati bâbi"ndaki bir rivayetinde su ziyâde vardir: "Sonra ölüye: Iste burasi, kiyamet günü gönderilecegin karargâhindir! denilir".

[107] Hadîsteki "Sövmek"ten maksad, ölünün kötülüklerini sayip dökerek hayirsiz bir kimse oldugunu ortaya koymaktir. Ölüleri bu suretle kötülüklerIyle anmak, bu hadîsle nehyedilmistir. Ebû Dâvûd ile Tirmizî'nin Sönenlerinde Abdullah ibn Umer'den rivayetlerinde Rasûlullah (S): "Ölülerinizin iyilik/erini aniniz, kötülüklerinden dilinizi tutunuz" buyurmustur.

[108] Son iki kelimenin geçtigi âyet: "O gün sarsan sarsacak. Onun ensesine binecek olan da ardindan gelecek!" Tefsiri için bk. Hakk Dîni, VII, 5556.
"Sûr", ekser müelliflerin kavlince ise bâzi hadîslerde geldigi üzere büyük boru gibi birseydir ki, üç defa nefh olunacaktir: Biri Feza = Korkutma ne/hasi, ikincisi Sa'k — Yere çarpip öldürme; üçüncüsü de Kiyam — Kalkma nefhast'dn. Ve buna me'mûr olan melek ise Israfil'dir. en-Neml: 87. âyetteki birincisi, ez-Zumer: 68'deki ikinci; Yâsîn: 51 ve 68'deki de üçüncü üfürmelerdir... (Hakk Dîni, V, 3707-3708)

[109] Bütün insanlarin bayilip düsecekleri ve ölecekleri bu büyük kiyamet hâdisesini söyleyen âyetlerden biri sudur: "Sûr'a üfürülmüs, artik Allah'in diledikleri müstesna olmak üzere göklerde kim var, yerde kim varsa hepsi düsüp ölmüstür. Sonra ona bir daha üfürülmüstür. O anda görürsün ki (ölüler dirilip) ayakta bakinip duruyorlar!" (ez-

Zumer: 68).
Bu âyetin delâletine göre, üfürme ikidir: Birincisi Ölüm üfürmesi, Ikincisi Diriltme üfürmesi'dh. Cumhur, üfürmenin üç oldugunu söylemislerdir. Birincisi Feza" = Korku üfürmesi'&u. Nitekim en-Neml: 87'de bu açikça söylenmistir. Allah'in istisna ettikleri, bâzilarina göre Cebrâîl, Mîkâîl, israfil, Azrâîl, Ars'i tasiyan melekler, Ridvan melekleri, cennetin hazinedari Mâlik, cehennem bekçileridir.
Bu hadîslerin bâzi rivayetleri Husûmetler ve Enbiyâ'da da geçmisti

[110] Ibn Umer'in bu hadîsi Tevhîd Kitâbi'nda ve Müstemlî nüshasinda burada da sabittir.
Basliktaki ifâdeye yakin bir âyet sudur: "Allah 'i hakk oldugu veçhile tak-dîr etmediler. Hâlbuki kiyamet günü Arz toptan (ancak) onun bir kabzasidir. Gökler de onun sag eliyle toplanip dürülmüslerdir. O, katmakta devam ettikleri ortaklardan münezzehtir, çok yücedir" (ez-Zumer: 67).

[111] Bunun bir rivayeti Tefsîr'de, ez-Zumer: 67'de de geçmisti. Bunu Müslim de Tev-be'de getirmistir.
Hadîs, Yahudiler arasindaki eski peygamberlerden alip geldikleri bir telâk-kîyi beyân etmektedir. Bu telâkkî vahy ile Rasûlullah'a bildirilip bir mu'cize olarak teblig edilmistir. Bilâhare ayni meclise gelen bir Yahûdî hahami tarafindan da bu mu'cize te'yîd olunmus ve aralarindaki bu telâkkî îzâh ve tafsîl edilmistir. Rasûlullah bu te'yîdden hoslanarak gülmüstür.

[112] Bunda Dünyâ Arzinin gidecegine ve bütün alâkalarin kesilecegine bir ta'rîz vardir. Abdurrazzâk, Abd ibn Humeyd ve Taberî tefsirlerinde, Beyhakf de Suayb'-in da îbn Mes'ûd'dan "O günkü yer baska bir yere, gökler de (baska göklere) tebdil olunacaktir. (Insanlar) bir olan, kahhâr olan Allah 'in huzurunda toplanacaklardir" (ibrâhîm: 48) âyeti hakkinda buna yakin bir hadîs rivayet etmislerdir... (Kastallânî).

[113] Bu hadîsi Müslim de Kitâbu'I-Cenne ve sifati naîmiha...'da "Insanlar üç firka üzere toplanirlar bâbi"nda getirdi.

[114] Buhârî bunun bir rivayetini Tefsîr'de, el-Furkaan: 34'te; Müslim de Tevbe'de getirdi. Ilgili âyet söyledir: "O yüzleri üstü cehenneme toplanacaklar; iste onlarin yeri çok kötü, yolu çok sapiktir" (el-Furkaan: 34).
"Selâsu tarâik"\n "Üç firka" ma'nâsina gelmesinin Kur'ân'dan sahidi el-Cinn: 11. âvetidir.

[115] Buhârî bunun bir rivayetini Nezirler1 de; Müslim'de îmân'da getirmistir. Müslim Ter., I, 299-301 "221,222".
Hadîsin basliga uygunlugu, bu ümmetin cennet ehlinin yansi olmasi ancak hasrdan sonra olmasi yönündendir.

[116] Bunun benzeri bir rivayet Ebû Saîd el-Hudri'den, Peygamberler Kitabi, "Ye' cûc ve Me'cûc kissasi bâbi"nda geçmisti.

[117] Hadîs, Enbiyâ'da "Ye'cûc ve Me'cûc kissasi"nda ve Müslim'de îmân'da geçti.

[118] Arz'in ziizâli, zelzelesi, Yer'in, Arz hareketi dedigimiz zingir zingir sarsintisi-dir. Zell, hareket ma'nâsi ifâde ettigi için, zelzele ve zilzâl onun katlanmisi olarak tekerrürü ifâde eder. Bu el-Hacc Sûresi âyetinde, el-Vâkia'da ve daha birçok sûrelerde beyân ve ihbar edilmis olan kiyamet zelzelesidir...

[119] Ibn Abbâs'm bu tefsirini Abd ibn Humeyd ve Ibn Ebî Hatim rivayet etmislerdir.

[120] Kisas, lügatte birseyi misliyle mukaabele, herhangibir hakki misliyle takas etmek demektir.

[121] el-Hâkka, el-Vâkia, es-Sâa gibi kiyamet gününün isimlerinden oldugunda ihtilâf yoktur. Fakat Hakk, Hakka, Hakikat, Hâkk, Tahakkuk mefhûmlanyle alâkasina ve vasifliktan isimlige nakline göre, bu kelimenin ne gibi bir mefhûm ifâde ettigi hakkinda ondan fazla vecih nakledilmistir:
*Hakk, sabit ve vâcib ma'nâsina olarak el-Hâkka, vukû'u vâcib, gelecegi hiç sübhesiz sabit olan saat demektir.
* Hakk, birseyi hakikati üzere tanimak ve tanitmak ma'nâsina masdar olarak el-Hâkka, kendisinde isler hakîkatiyle taninacak, yânî esyanin hakikatini kesf ve izhâr edecek saat demektir. Bu ma'nâ "Baldirin açilacagi gün.. " (el-Kalem: 42)'den anlasilan mefhûma da muvafiktir.
*el-Hâkka, islerin havakkim hâvî, yânî kendisinde sidk ve tahakkuku vâcib sabit umur ve ahvâl vâki' olan demektir ki, kiyamette vukû'u ve vücûdu vâcib olan sevâb ve ikaab ve sâire gibi kat'î isleri ifâde eder.
* Hakka, "Hakka" ma'nâsinadir. Hakka, "Hukûk"un müfredi olan "Hakk"tan daha husûsîdir. "Hâzihi hakki" denir ki, "Bu benim hakkim" demek olur.
* Hakka, sasmaksizm inen ve yapacagini yalansiz yapan musibet demektir ki, "Onun vukû'una hiçbir yalanci yoktur" (el-Vâkia: 2) ma'nâsinadir.
* Kavim üzerine vukû'u hakk olan vakit demektir ki, birinci ma'nâya yakindir.
* Herbir dogruluga egrilige, iyilige kötülüge ceza ve mükâfatin hâkk oldugu, diger deyisle her âmile amelinin hakk oldugu vakit demektir ki, o, kiyamettir.
* Mükelleflerin amellerinin hepsinin eserleri tamâmiyle tahakkuk edip, bekleme sinirindan çiktigi hakk saat demektir. Çünkü bütün sevâb ve ikaab o gün husule gelir.
* "Hâkaktuhu ve hakkaktuhu = Ben onunla haklastim da ben yendim" denilmesinde oldugu gibi, haklamak ma'nâsinadir. Çünkü o, Allah'a dîninde bâtilla yarisa kalkanlari hep haklar, maglûb eder...
Bunlarin herbirinden bir ma'nâ anlasilmakla beraber, demek oluyor ki, el-Hâkka, "Ve ne bildirdi sana o hakka nedir?" (el-Hâkka: 7) buyuruldugu üzere, dirayetle bilinir birsey degildir!.. Yânî o Hakka öyle büyük, öyle müdhis bir hâiledir ki, onun siddet ve fezâatinin azameti mahlûkaattan birinin dirâyetIyle, tahmîn ve takdiri ile bilinmez, kimsenin tasavvuruna, ihatasina sigmaz. Onun ne oldugunu bi'1-fiil vukû'u anlatir... (Hakk Dîni, VII, 5310-5313).

[122] el Kaaria: Dehsetleriyle kalbleri vuran; el-Gâsiye: Siddetleri insanlari kaplayip bürüyen; es-Sâhha: Kulaklari sagir edici kuvvetli ses.

[123] Basliga uygunlugu, kiyamet günündeki hükmün kisastan ibaret olmasi yönün-dendir.

[124] Basliga uygunlugu, dünyâda ödenip halâliasilmayan haklarin âhirette kisas yapilip ödetilmesi, eger zâlimin hasenesi yoksa, mazlumun seyyielerinden alinip ona yükseltilmek suretiyle kisasin yapilmasidir.

[125] Seneddeki râvîlerin isimleri arasinda bu âyetin okunmasi, hadîs metninin bu âyetin tefsiri gibi oldugunu beyân etmek içindir (Kastallânî).
Âyetlerin tamâmi söyledir: Kinden gögüslerinde (dünyâdan kalma) ne varsa söküp atacagiz. Altlarindan irmaklar akacaktir, ffamd olsun Allah 'û ki, bizi buna hidâyetle kavusturdu, eger Allah bize hidâyet etmeseydi, kendiligimizden bunun yolunu bulamazdik. And olsun ki, Rabb Imizin rasûlleri gerçegi getirmislerdir, derler..." (el-A'râf: 43);
"Biz onlarin gögüslerindeki kîni söküp atacagiz. Hepsi kardesler hâlinde, karsi karsiya tahtlari üzerine dayanarak oturacaklardir" (el-Hicr: 47).
Bu hadîslerin birer rivayeti Mezâlim Kitâbi'nda da geçmisti.

[126] "HIsâben yesîren": Hiç münâkasa edilmeyen kolay bir hesâb ki, Rasûlullah bunu "Arz" ve "Sâde kitaba bakilip geçistirilmek" ile tefsîr etmistir.

[127] Arz'dan maksad, amelleri tartilmak üzere insanlarin mîzâna yâhud amellerin sahihlerine arz olunmasidir. Arz günündeki hesâb, sag taraf sahihleri denilen bahtiyarlar

hakkinda pek kolay geçecegi Kitâb'm nassi ile bilinmistir. Ehl-i ye-mîn muhasebeye arz olunduklari gün gufran ile müjdelenip, amellerinin kendilerine arzinda, kusûrlanyle beraber nail olduklari büyük ni'metlere muttali' olacaklardir. Magfiret müjdesine bitismeyen muhasebe ise agirdir. Haseneler-den sanilan nice amellerin kabul olunmadigi hesâb münâkasasi esnasinda meydana çikacagindan, bu münâkasa azaba götürücü yâhud basbasa selâmete erisilse de münâkasanin kendisi azâb olmus olur.

[128] Bunun bir rivayeti Peygamberler Kitâbi'nda, el-Bakara: 30'da geçmisti.

[129] Bunun bir rivayeti Zekât'ta geçmisti. Müslim de bunu Zekât'ta getirdi: Müslim Ter., III, 204-206 "1016".

Hadîste birçok fâideler oldugu gizli degildir

[130] Bunun kisa bir rivayeti Peygamberler Kitabi'nda ve Tibb'da geçmisti. Bunun birkaç rivayetini Müslim de îmân'da getirmistir: Müslim Ter., I, 295-299 "216, 220".

[131] Bed'u'l-Halk'ta "Cennetin sifati hakkinda gelen seyler babi" ve "Atesin sifati babi" seklinde vâki' oln.ustu.

[132] Mi,da ‘yle geçer: "Sübhesiz ki, takva sahihleri ^e, irmaklarda, hakk meclisinde, kudret sahibi, mülkü çok yüce olan Allah'in yanindadirlar" (el-Kamer: 54-55)

[133] Bunun bir rivayeti yakinda geçti.

[134] Kâfir vücûdunun bu genisligi, fazla ölçüde azâb olunmasi içindir.

[135] es-Seârîr: Cemi' bünyesiyle kuskonmaz otuna benzer bir nebat adidir. Ve burunda meydana gelen çatlaklara denir...

es-Su'rûre: Sîn'in dammryle küçük acura denir ki, hiyarin biraderi olan acurun hurda nev'idir; cem'i "Seârîr"gelir ve "Seârîr" perakende ve târmâr ma'-nâsinda kullanilir.

ed-Dagâbîsu: Dâd'in fethi ve noktali gayn ile "Dugbûs"un cem'idir. "Dug-bûs", "Usfûr" vezninde acur dedikleri sebzenin hurda nev'ine denir ki, Arabistan'da olur, küçük acurlar ma'nâsinadir ve "Sumâm" dedikleri nebatin ve dikenli nebatin yenilen sahlarina denir, bir kavle göre kuskonmaz otuna benzer bir nebat adidir.. (Kaamûs Ter.)

[136] Müslim'in îmân'da getirdigi bu hadîsin bir rivayeti söyledir:... Hammâd dedi ki: Amr ibn Dînâr'a: Sen Câbir ibn Abdillah'in "Sübhesiz Allah Taâlâ bir kavmi sefaatle atesten çikarir" sözlerini Rasûlullah'tan tahdîs ederken isittin mî? diye sordum. Evet diye cevâb verdi. (Müslim Ter., I, 265-266 "191").

[137] Bunun bir rivayeti îmân, "îmân ehlinin birbirlerinden üstün oluslari bâbi"nda geçmisti.

[138] Bunun bir rivayeti "Ebû Tâlib kissasi bâbi"nda da geçmisti. Ebû Tâlib hayâti boyunca Peygamber'i himaye edip büyük yardimlarda bulunmakla beraber açikça îmân etmeden vefat ettigi için azabi hakk etmis bulunuyordu. Peygamber'in onun hizmetlerinin mükâfati olarak yapacagi sefaati ile bu hafif azâb ile cezalandirilacaktir.

[139] Bunun bir rivayeti el-Bakara Sûresi'nin evvelinde, Enes'ten; el-lsrâ Sûresi'nde Ebû Hureyre'den daha uzun metinlerle geçmistir. Üzerine "Hulûd" vâcib olanlar: "Sübhesiz ki, Allah kendisine ortak kosulmasini magfiret etmez, ondan baskasini dileyecegi kimse için magfiret eder... " (en-Nisâ: 47, 116) gibi (Kastallânî).

[140] Bu hadîsin bir rivayeti yakinda bu babin evvelinde geçti. Buradaki rivayette son kisim ziyâde olmustur.

Hârise'nin anasi Rubeyy' bintu Nadr'dir, ayni zamanda Enes ibn Mâlik'in halasidir. Oglu Harise ibn Surâka küçük oldugu için harbe alinmamis, orada su içmek üzere havuz basina geldiginde atilan bir ok Hârise'nin bogazina isabet ederek onu öldürmüstü. Harise sehâdeti zamaninda erlik çagma varmamis bir oglandi. Bedir harbine, seyre gelmisti.

[141] Bunun bir rivayeti Ilim Kitabi, "Hadîs bellemeye hirs bâbi"nda geçmisti. "Mu-hammeden Rasûlullah"bu tevhidin tamamlayicisidir. Bunlarin ikisi birbirinden asla ayrilmaz, Muhammed(S)'in sefaatinden faydalanmayacak kimse yoktur. Çünkü O, âlemlere rahmet için gönderilmistir (el-Enbiyâ: 107). O, bütün halkin korkunç mevki'den rahat bulmasi için umûmî bir sefaati oldugu gibi, bâzi kâfirlerin azabinin hafifletilmesi, azabi hakk etmis bâzi mü'minlerin cehennem atesinden necati, cahîme girmis mü'minlerin kurtulmasi, bâzi mü'minlerin hesâbsiz, ikaabsiz cennetlere girmesi, keza cennetlere giren mü'minlerin derecelerinin yükselmesi için çesit çesit sefaatleri vardir. Bu sefaatler içinden en ziyâde faydalanacaklarin muhlis mü'minler oldugunda sübhe yoktur. Yukarida verilen âyetin tefsirinde Peygamber'in âlemlere rahmet olarak gönderilmesi ve bunun dünyâda ve âhirette nasil gerçeklestigini okumalidir!..

[142] Buhârî bunun bir rivayetini Tevhîd'de, Müslim de îmân'da ayri bir baslikta getirmistir. Müslim Ter., I, 258-259 "186".

[143] Buhârî bunu burada kisaltarak ve Peygamber'in cevâbini hazfederek getirdi. Ebû Tâlib kissasi'nda ve Edeb'de söyledir: Abbâs ibn Abdilmuttalib (R), Pey-gamber(S)'e: Amcan Ebû Tâlib'den Seni nasil bir hiss alikoydu? O seni her zaman saldiridan korurdu ve Sen'in için düsmanlarina karsi öfkelenirdi? dedi.

Peygamber de ona: "Ebû Tâlib simdi topuklarina kadar bir ates çukuru içindedir. Eger benim sefaatim olmasaydi, muhakkak o, cehennemin en derin çukurunda bulunurdu" diye cevâb verdi.

Bu bâbda yirmiüç hadîs vardir, bunlarin çogu atesin sifati hakkindadir (Aynî).

[144] Kaadi Iyâd'm tefsirine göre, emrine yâhud bu hususa tevkfl edilen meleklerine tâbi' olacaklar, demektir.

[145] Bu "Dihk", Allah'in zâtina göre fiilî sifatlardan bir sifattir. Birçoklari bunu rizâ ve hayir irâdesi ile tefsir etmislerse de, "Dihk" mütesâbih bir sifattir deyip, duraklamadan îmân etmek te'vîlden daha salim bir yoldur...

[146] Basliga uygunlugu "Sonra cehennem köprüsü kurulur" sözündedir ki, o Sirat 'tan ibarettir. Sirat, cehennem köprüsüdür, dedi. Çünkü Namaz Kitabi, "Sucûdun fadli bâbi"nda "Sonra Sirat kurulur" demisti. Buradaki baslikta her iki lafzi birlestirmis oldu.

Buhârî bu hadîsin bâzi rivayetlerini degisik sahâbîlerden Tefsir de (en-Nisa: 39; el-îsrâ: 3), Tevhîd'de,... getirdi. Müslim de îmân'da getirmistir: Müslim Ter., I, 246-250 "182".

Bu ru'yet hadîsi, rivayet yollarinin çoklugu ile meshur hadîslerdendir. Uzun kisa birçok ve birbirlerini îzâh eder mâhiyette metinlerle rivayet olunmustur...

[147] Bu babin hadîslerinde, Peygamber'in bir havzi oldugu beyân edilmistir. Bu havz, yine Peygamber tarafindan sütten daha beyaz, baldan daha tatli, genisligi ve uzunlugu suradan suraya kadar..., ondan içen bir daha susamaz gibi vasiflarla tavsîf edilmistir. Bir de Kevser Sûresi'nde Peygamber'e ihsan olundugu ifâde edilen Kevser vardir. Bu ikisinden murâd bir midir? Havz, nehrin menbâi veya döküldügü yer midir? Yoksa ayri midir? diye tedkîk edilmistir. Meshuru, havz mahserdedir; bâzilari mîzândan ve sirattan evveldir demisler, diger bâzilari da onlardan sonra cennetin kapisina yakin ve Muhammed ümmetinden cennetlik olanlarin aralarindaki haklan halâllasmak için habs olu nacaklari yerde oldugunu söylemislerdir. Âlûsî der ki: Buna göre havz, tebdîl olunacak arzda demek olur...

Kaadi Zekeriyyâ, Peygamber'in biri sirattan evvel, biri de sirattan sonra olmak üzere iki havzi olup, ikisine de "kevser" denildigini nakletmekle beraber, sahîhi, havzin sirattan sonra ve Kevser'in cennette olduguna ve onun döküldügü yer oldugu için havz'a da "Kevser" denilmis bulundugunu söylemistir... Tirmizî'nin hadîsinde: "Her peygamberin bir havzi vardir ve hep onlar hangisinin gelicisi daha çok diye övünme yarisi yaparlar. Ve ben muhakkak onlarin en çok gelicisi olacagimi umarim " buyurulmustur. Bu hadîs, Tirmizî'nin dedigi gibi, hasen garîbdir. Onun için bu havzlara îmân ve i'tikaad vâcib degildir. Fakat Muhammed aleyhi's-selâmm havzina dâir

olan hadîsler tevatüre yakin derecede meshur oldugu için, sünnet ehli indinde ona îmân vâcib oldugu akaaid . kitâblarinda zikredilmistir... Sübhesiz Kevser Sûresi mucibince Rasûluilah'a Kevser'in verilmis olduguna îmânin ittifakla vâcib oldugunda söz yoksa da, onun bir nehir veya havz olmasina i'tikaad sahîh olmakla beraber, vâcibdir denilemez. Zîrâ diger kaviller de vardir (Hakk Dîni, VII, 6181-6182).

[148]

Bu, Huneyn gazvesi bâbi'nda geçen hadîsin bir parçasidir. Biraz yukarisindan söyledir: "Ey Ensâr cemâati! Benden sonra yakinda sizler (dünyâ islerind'e) bas-kalarinin size tercih edilecegi zamana ulasacaksiniz. Bununla beraber sizler sabrediniz. Nihayet (kiyamet günü) havz basinda bana kavusacaksiniz!"

[149]

et-Farat ve el-Fönt, su basina kaafileden önce gidip havzlari, kovalan ve su alma Islerinden benzer tedbîrleri alip hazirlik yapacak kimseye denir. Ben sizin faratinizim demek, sizden önce havzm basina gidip onu hazirlayiciyim demektir (en-Nevevî).

[150]

Ibnu'1-Esîr, en-Nihöye'sinde, Cerbâ ile Ezruh Sam'da iki köy adidir, aralarinda üç günlük mesafe vardir, demistir. Bu hadîsin Ebû Hureyre'den gelen rivayetinde "Sizinle Cerbâ ve Ezruh arasinda" denildigine göre, Ibn Umer'in bu rivayeti "Bulundugunuz Medîne ile Sam'daki Cerbâ ve Ezruh kasabalari ara sindaki mesafe kadar" diye tefsîr olunur. Bu suretle bir aylik mesafe rivayetine uygun olur.

[151]

Bu cevâb, aynen Ibn Abbâs'm kendisinden de nakledilmistir.

Kevser 'in cennette bir nehir oldugu hakkindaki sahih hadîslere karsi, bunda diger ma'nâ ve ihtimâllerden bahsedilmesi, çok hayir mefhûmunun kat'iyet ve sümulüyle beraber, hadîslerin bir misâl ile tefsîr olmasi ihtimâlidir... Bu konuda Hakk Dîni, VIII., 6186-6188 okunmaya deger.

[152]

Eyle, Kizildeniz'in Akabe Körfezi sonunda bir kasabadir. Peygamber "devrinde ma'mûr bir ticâret merkezi idi. Ahâlîsi muahede Ile îslâm tâbi'iyyetini kabul etmisti.

Havuzun uzunluk ve genisligine dâir sahâbîler tarafindan çesitli mesafeler nakledilmistir. Rasûlullah birçok hutbelerinde ayn ayri vak'alar üzerine "Havz"-dan bahsetmis ve bunlarda baska baska sehirler arasindaki mesafeyi havuzun mesaha ölçüsü olarak kullanmistir. Bu uzakliklarla havuzun büyüklügünü mu-hâtablarin bilip tanimakta olduklari uzakliklarla misâllendirmistir

[153]

Suhkan, sîn'in Ötresi ile- uzaklasmak ve irak olmak yâhud helak olmak ma'nâ-sina "Bu'd" gibi mâderdir. " î^ c*Xü UT ^'Jui u* Vi = Haberiniz olsun ki, Semûd kavmi ilâhî rahmetten nasil uzaklastiysa Medyen 'e de öylece bir uzaklik" (Hûd: 95) âyetindeki gibi mukadder fiilin te'kîdî mef'ûlü mutlaki olarak, makaa-mina kaaIm bir duâ cümlesi hâlinde ve "Kahrolsun" tarzinda bir zecr ifâde eyler. Fiilin takdîrinde iki sekil vardir: Birisi "Fe ashakahumu'llâhu ishâkan" takdirinde olarak "Allah onlari rahmetinden uzaklastiran da uzaklastirsm" demektir ki, bu suretle "Suhkan " müteaddî olan "Ishâk" ve "Ib'âd" ma'nâsma olmus olur. Birisi de "Feashakahumu'llâhu fesahikusuhkan" takdîrinde olup "Allah onlari rahmetinden uzaklastirsm da, onlar da uzaklastikça uzaklassin, kahrolsunlar" demek olur (Hakk Dîni, VII, 5219).

[154]

Kaadi Iyâd: "Minberim havzim üzerindedir" cümlesi hakkinda söyle dedi: Âlimlerin çogu bu fikrayi zahirine hamlederek, minberi Allah aynen Peygamber'in havzi üzerinde iade buyurur, demislerdir. Bu cümleden açiklikla anlasilan ma'-nâ da budur. Bâzi âlimler de: Bu, Peygamber'in havzi üzerinde bir minber bulundugunu ifâdedir, demislerdir.

Hattâbî de: Bu mübarek arz parçasinda ibâdet, sahibini cennete ulastirir. Minber yakininda ibâdet de cennette Peygamber'in havzindan içmeye vesîle olur, ma'nâsi kasdedilmistir, demistir.

[155]

Bunun bir rivayeti Cenazeler Kitâbi'nda geçmisti. Müslim de bunu Peygamber'in Faziletleri bâbi'nda getirmisti. Müslim'deki bir rivayetin sonunda: Ukbetu'bnu Amir: Iste bu görüsüm Rasûlullah'i minber üzerinde son görüsüm oldu, demistir (Müslim Ter., VII, 177-178).

Tenâfus; lügatte, kiymetli birseyi en önce elde etmek üzere yarismak ma'-nâsinadir.

[156]

Buhârî'nin bu bâbda getirdigi hadîslerin çogunu Müslim de Fadâil Kitabi, "Peygamberimizin havzini ve sifatlarini isbât bâbi"nda getirmistir. Müslim Ter., VII, 172-186, "2289-2305". Bu son iki hadîsi de ayni bâbda, "2298" ve "2293" ra-kamlariyle getirmistir.

Yâ Allah.bizleri hatime sirasinda tuzaklara düsürme! Bizleri kendilerine hiçbir korku olmayan ve mahzun da olmayacak olanlardan kil! Ve bizlere Peygamberimiz Muhammed(S)'ir. havzmdan Tahmetinb içir yâ Erham='r-Râhimîn, ya Rabbe'l-Âlemîn! (Âmîn!)